

COLLOQUIORUM

SCOLASTICORUM

LIBRI QUATUOR

Ad pueros in quotidiano
mone paulatim exercenda

AUTHORE,

MATURINO CORDERIO

Recens ad emendarissima exemplaria
recogniti.

Hic tibi purus inest sermo, brevis et utilis

Hic bene vivendi sunt documenta

EDINBURGI,

Ex Officina Societatis Bibliopolarum

Anno Dom. 1690.

MATURINI CORDERII

COLLOQUIORUM SCHOLASTICORUM

LIBER PRIMUS.

COLLOQUIUM PRIMUM.

Bernardus, Claudius

S Alve *Claudi*. C. Tu quoque sis salvus *Bernarde*,
B. Ludamus paulisper. C. Quid ais ineptule?
vix Schol. ingressus es, & jam de ludo loqueris.
B. Ne irascaris quæso. C. Non irascor. B. Quid
ergo sic exclamus? C. Accus'o tuam stultitiam. B.
Non licet igitur ludere? C. Inimò licet, at cum
tempus est. B. Vah, tu nimium sapis. C. Utinam
tantum saperem sis: sed mitte me quæso, ut re-
petam quæ mox reddendæ erunt præceptori. B. Æ-
quum dicis. Volo ego quoque tecum repetere, si
tibi placet. C. Eho quid hoc est; quid sibi vult
istâ tam subita mutatio: Nonne tu modo loque-
baris de lusu? B. Loquebar quidem, sed non serio.
C. Cur simulabas? B. Ut paucis tecum confabula-
ret. C. Quid illud prodest? B. Etiam rogas? Nun-
quam audivisti ex præceptore? C. Nunc mihi non
occurrit. Quid inquam prodest confabulari? B.
Ad nos in Latina Lingua exercendos. C. profectò,
recte putas, & ego te nunc magis amo. B. Habeo
tibi gratiam, age, repetamus prælectionem: nam
brevis præceptor aderit.

Stephanio.

Præceptor.

2

S Alve præceptor, P. Salvus sis mi *Stephanio*. Un-
de venisti tam multò manè? S. E cubiculo nostro
P. Quando surrexisti? Paulo ant sextam præceptor.
P. Quid ais? S. Sic est ut dico. P. Tu nimis es
matutinus: quiste expergetecit? S. Frater meus.

A 2

P.

P. An precatus es Deum? S. Quum primum fratrem me pexui precatus sum. P. Quomodo? Flexis genibus, & conjunctis manibus, dixi precationem Dominicam, cum gratiarum actione. P. Quâ lingua. S. Anglicè. P. O factum bene! Quis te mit ad me? S. Nemo. P. Quid ergo? S. Ulro veni. P. Mi animule, quàm pulchrum est sapere. Nonne est jentandi tempus? S. Nondum esurio. P. Quid vis igitur? S. Volo reddere nomina quæcundina, si tibi placet audire me. P. Quidni placeret? Teneas igitur memoria. S. Teneo, gratia Deo. P. Age, pronuncia. S. Sed mihi soles prætere Anglicè, & ego Latine respondebo. P. Bene mones, penè illud oblitus eram: responde igitur. S. Expecto ut proponas. P. *The Head*. S. Caput. P. *The top of the head*. S. Vertex. P. *The fore-head*. S. Sinciput. P. *The hind-head*. S. Occiput. P. Nunc responde Anglicè. P. Caput, *the head*. P. Vertex. S. *The Top of the head*. P. Sinciput. S. *The fore-head*. P. Occiput, *the hind-head*. P. Quid si nunc solus dicas omnia. S. Facile dicam nunc. P. Ego vero te libentur audiam. S. Caput, *the head*, Vertex, *The top of the head*, Sinciput, *the fore-head*, Occiput, *the hind-head*. Nonne bene dixi præceptor? P. Quàm optime. S. Laudetur Dominus Deus. P. O pulchrum verbum. Ito nunc petitum ab ancilla jentaculum. S. Malim abs te accipere præceptor, si tibi non est molestum. P. O quàm te amo de isto verbo. Age, sequere me, dabo tibi aliquid boni, quia tuum recte fecisti officium. Quid est hoc? S. Panis candidus, *white-bread*. P. Quæ sunt hæc? S. Ficus arida, *dry figs*. P. Numera. S. Una, duæ, tres, quatuor, quinque, sex. P. O lepidum capitulum, jenta nunc otiose.

A. B.

3

VIs jentare mecum? B. Non habeo jentaculum.
 A. Quid? non attulisti? B. Ego domi jentaveram. A. Itane semper facis? B. Minime, sed quia bene manè surrexerim, sic matri placuit me tractare. A. Prosit tibi; Ego igitur solus jentabo. B. Et ego interim studebo.

Ma.

Magister. Discipulus.

4

Esne piratus ad reddendam studi tui rationem? D. Paratus ut mihi videor. M. Redde igitur, & esto praesenti animo. D. Hoc miratino tempore primum pronuntiavimus carmen ex Catone, deinde ejus interpretationem Latine & Anglice reddidimus. Postremo bini tractavimus singulas partes orationis, cum attributis & significatione. M. Recte ne facili officium tuum? D. Puto me satisfacisse praecceptorum magna ex parte. M. Vide ne mentiaris: nam ego illum percontabor. D. Ut voles praecceptor nihil hac in re metuo. M. Age pergamus. Meridie quid habetis reddere? D. Habemus declinare verbum *Possum* Latine & Anglice. M. Nihil praeterea? D. Nihil. M. Ego te istud alias docui: Nonne tenes memoria? D. Non aulim affirmare, donec tentavero. M. Declina in primas personas: cetera erunt tibi facillima.

D. Indicativus possum. *I can: poteram, I was able: potui, I have been able: potueram, I had been able: potero, I shall be able.*

Imperativus deest.

Optativus, utinam possim, *God grant I can: utinam possem would to God I could: utinam potuerim God grant I have been able. utinam potuissem, Would to God I had been able.*

Subjunctivus, ut possim, *That I may: ut possem; that I might quamvis Potuerim, Although I have been able: quamvis potuissem, Although I had been able: cum potuero, when I shall be able.* M. Declina totum infinitivum.

D. Infinitivi Modi praesens & Praeteritum Imperfectum, *Posse, to may or can: Praeteritum Perfectum & Plusquam-perfectum, Potuisse, to have or had been able.* Cetera desunt: M. Cui hoc verbum Possum caret futuro indefinito? Cur etiam participio in *rus*? C. Qui non habet supinum: M. Quid tum? D. Illae enim voces a supino formari solent. M. Da exemplum in aliquo verbo integro: D. Ut a supino Lectum sit Lecturus, & a lecturus, sit lecturum esse: M. Recte sane; sed cur praeter-

misisti Participium præsens a verbo possum, cum sit in usu *potens potentis*? D. Quia (ut sæpe nos ducisti) *potens* non est Participium, licet a possum veniat; M. Quid ergo est? D. Nomen adjectivum: M. Probè meministi: utinam sic pergas semper: D. Spero indies majora per Dei gratiam: L. Ego quoque idem tecum spero. Nunc restat ut dicas præteritum cum prole D. Potui: potueram: Potuerim, Potuero: Potuissem. Potuisse. M. Dic terminationes. D. *I, ram, rim, ro, sem, se*, M. Dic significationes: possum. *I can, Possie, to be able.* M. Hæc hætenus. Ecce vocamur ad Prandium.

C.

D.

S

Quando vis prandere? D. Ego jam prandi. C. Quorâ horâ? D. Sequi octava. C. Tam mane igitur prandetis? D. Sic fere solemus in aestate: vos autem? C. Non prandimus ante sesquidecimam: interdum ab undecima. D. Pape! cur non citius? C. Expectandus est Pater dum è curia redierit. D. Tu igitur non potes adesse aulæ in cantione Isalmoreum. C. Raro admodum intersum. D. Quomodo excusaris? C. Exemptus sum illo munere. D. Quiste exemit? C. Didascalus, Patris mei monitu. D. Ergone omnes senatorum filii habent ejusmodi Privilegium? C. Habent, modo patres jubeant. D. Nonne mater possit tibi dare prandium ante reditum Patris è senatu? C. Posset quidem: sed Pater vult à me expectari. D. Quamobrem? C. Quia sic illi placet. D; Nunc mihi tacendum est: os enim mihi occlusisti. C. Cur tu es tam curiosus percontator? D. Puer sum, & Pueri semper cupiunt aliquid scire novi. C. Fateor: sed est modus in rebus, ut præceptor nos sæpè docet. D. Ergo discedamus, ut te pransum conteras. C. Ignosce, quæso, si qua in re te offenderim. D. Ego abs te idem peto: ego, inquam potius qui te offendere potui loquacitate mea, sed interim nihil mali cogitans.

F.

G.

G

Ubi hodie cibum cepisti? G. Apud hospitem meum. F. Quanti prandisti? G. Sex quadrantibus. F. Quid coena, quanti constitit? G. Tantidem e

tidem: tu vero quantialeris quotidie? Pluris quam tu. G. Quanti igitur? F. Quatuor assibus.

Choletus. Chlegurius.

7

Unde redis? C. Foris. Ch. Cur prodieras? C. Ut irem domum. Ch. Quid eo? C. Petitum libros meos. Ch. Eho! cur non attuleras? C. O lius eram. Ch. Siccine soles jentaculum aut merendam oblivisci? C. Rarissime. Ch. Profecto magna fuit negligentia. C. Imo maxima: sed quid agas pueri sumus? Ch. Quid si præceptor tuum factum scire; C. Fortasse poenas darem. Ch. Ain' tu fortasse? procul dubio vapulares. Non te pudet sine libris in scholam venire? C. Non solum pudet, sed piget etiam: verum tamen ne me accusas obsecro. Ch. Nil minus cogito, sed non possum dissimulare. quin ego te reprehendam. C. Istud (credo equidem) amice facis. Itaque boni consulo. C. id satis est mihi, eamus intro in auditorium. Ch. Tempus est: jam decuriones exigunt scripturæ rationem.

Puer Pedagogus.

8

PRæceptor: Licetne pauca? Pæ. Loquere audacter. P. Ego & condiscipuli mei hoc fere toto triduo libris affixi fuimus, licetne paulisper animum ludo relaxare? P. Dic igitur aliquam sententiam.

Pu. Interpone tuis interdum gaudia curis,

Ut possis animo, quemvis sustinere laborem.

P. Dic etiam versus Anglicos si memoria tenes

*Pu. Mirth with thy labour sometime put in ure,
That better thou mayest thy labour endure.*

P. Quam recte dixisti omnia. Pu. est Deo gratia.

P. Addendum erit posthac aliquid. Pu. Quidnam

Præceptor? P. Qui dedit mihi ingenium, & men-

tem bonam. Pu. Sed quis docebit me illa verba? P.

Ea scribam tibi in commentariolo tuo ut ediscas:

Sed dic mihi quæso, quis te docuit istam oratio-

nam quam pronunciasti? Pu. Campanus heri dede-

rat mihi scripta, & ego memoriæ mandavi. P. Pro-

fecto ego te amo mi Daniel ob istam diligentiam,

Pu. Ago tibi gratias Præceptor, permitisne igitur

ut

ut laudamus? p. Sane. Abi. renuncia condiscipulis tuis. pu. Faciam. p. Quid dices illis? pu. Id quod me docuisti aliquando. p. Sed volo prius ex te audire. pu. Gaudete pueri: en affero vobis iucundum nuncium. Ego vobis impetravi ludendi potestatem. p. Euge probe meministi: ito nunc jam.

Conradus.

Daniel.

9

Repetamus nomina quotidiana, ut certius red-
damus ea præceptorī. D. Bene mones: præito
mihi hesternā. C. Dic Latine *an eye*. D. Oculus. C.
The right eye. D. Oculus dexter. C. *The left eye*.
D. Oculus sinister. C. *Both the eyes*. D. Ambo ocu-
li. C. probe tenes. D. Nunc audiam recte solus di-
cam. C. Age, audio. D. *An eye*. C. Debes enu-
merare in digitis, ut docet præceptor. D. Quid
prodest illud? C. Ad memoriā iuvandā. D.
Quid hoc sibi vult? C. Non audivi: i toties? D.
Ego sum obliuioſus: quid agerem; C. Eſto dili-
gentior ad eo retinenda quæ perceperis. D. Quod
me fideliter mones, per gratum facis. C. Age, ad
rem redi. D. *An eye*, Oculus, *The right eye*, Ocu-
lus dexter, *The left eye*, Oculus sinister, *Both the*
eyes, Ambo oculi. C. Quam recte omnia dixiſti?
D. Repetamus etiā hodiernā. C. placet. at tu vi-
ciſſim præito mihi. D. *An hand*. C. Manus. D. *The*
right hand. C. Manus dextra. D. *The left hand*. C.
Manus, ſiniſtra *both the hands*. C. Ambæ manus.
D. Reſtat ut ſolus dicas. C. *An hand*. Manus, *the*
Right hand, Manus dextra, *the left hand*. Manus
ſiniſtra, *both the hand*, Ambæ manus. D. O ſi
tam bene diceremus corā præceptore. C. Quid
obſtat? D. Quia timemus. C. Et tamen errata noſ-
tra ſatis humaniter corrigit. D. Neſcio quid hoc
ſibi velit, ego ſemper timidus ſum in principio. C.
Iſtud eſt quodammodo naturale omnibus, ut audi-
vimus ex præceptore. D. Nunc repetendum eſſet
latine & anglice: ſed præceptorem venientem vi-
d eo. C. Ingrediamur.

A. B.

A. B.

10

Dic Latine, let us say our Lesson together. B. Repetamus una prælectionem. A. Hæc oratio quod habet partes; B. Tres A. Discerne singulis nominatim. B. Repetamus, est verbum, una adverbium, prælectionem, nomen. A. Declara paulo planius. B. Tu igitur prætio mihi. ut solet præceptor. A. Repetamus. B. Repeto. repetis, repetere, conjugationis tertiæ: sicut Lego, legis, legere. Irateritum, repetivi: Supinum, repetitum: participia, repetens, & repetiturus. A. Una. B. non declinatur quia est adverbium hoc in loco, Anglice, together. A. Irælectionem. B. Prælectio, prælectionis, f.g. the lesson or lecture.

G. B.

11

Eamus una repetitum. B. Quid ego repeterem? Nonne satis est quod solus repetiverim? G. Si tantum semel aut bis repetiveris. id parum est ad ediscendum. B. Imo circiter decies repetivi. G. Id quidem sufficit. B. Quid igitur vis amplius? G. Si vis certissime reddere coram præceptore, opus est cum aliquo repetivisse. B. Illud ego nesciebam: sed tibi libenter assentior. G. Facimus ergo quod te monebam. B. Equidem non recuso, incipe.

Gentilus. Isaacus.

12

Tenesne memoria prælectionem? I. Propemodum. G. Visne repetamus unâ? I. Maxime velim. G. Incipe igitur. I. faciam libenter: sed tu a'tente audi, ut me corrigas, si quid erravero. G. Agetum. I. Fac sumptum propere. G. Jam errasti: incipiendum fuit ab hesternâ. I. Bene admones: nunc incipiam. Iratus de re incerta contendere noli: Impedit ira. G. Peccas accentu: itera: I. Impedit ira animum, ne. G. Distingue post animum. I. Impedit ira animum, ne possit cernere verum. Fac sumptum propere quum res desiderat ipsa: Dandum etenim. C. Iterum peccas accentu: repete. I. Dandum etenim est ni quid, cum tempus postulat aut res. G. Videtne te erravisse quater? I. Video. G. Et observasti locos? I. Observavi. G. sic tibi facilius cavebis. I. Me miserum, putabam me recte

te-

tenere. G. Sic mihi quoque solet accidere; quoties memoria non est bene confirmata. I. Foelix qui memoriam bonam habet. G. Magnum Dei beneficium. Sed tempus abit. Audi nunc me. I. Audio, pronuncia. G. *I atus de re incerta contendere noli.* I. Hein, praeceptor adest: tace, ut illum salutemus.

Clemens.

Felix.

13

Nihilne est quod reddamus hodie praeceptor? F. Nihil nisi de Grammaticae Rudimentis. C. Quidnam? F. Inspice librum tuum, Invenias notas in quinque lectiones quae praeceptor nobis praescripsit. C. Quando istud fuit? F. Die veneris hora quarta. C. At ego tunc non interfui. F. Ergo plagas meruisti. C. Siccine iudicas, severe iudex? Occupatus eram domi, nec aberam injussu praeceptoris. F. Esto: sed tamen debuisti postridie quarere, quid pridie actum esset. C. Meam culpam confiteor sed cedo librum tuum quaso ut videam quid nobis reddendum sit. F. Accipe & eadem opera signo quae à praeceptore nobis praescripta sunt. C. Faciam diligenter: neque posthac, ut spero, me accusabis negligentiae.

Comes.

Olivarius.

14

Quid autem est in auditorio hora tertia; O. Tractatae sunt orationis partes ex praefactione. C. Nihilne amplius? O. Dixissem, nisi me interpellasses. C. Erravi, perge. O. postea dictavi, praeceptor argumentum Gallicum hodie vertendum. C. Quando reddendum? O. Cras meridie. C. Jamne vertisti? O. Utcunque. C. Dicta mihi quaso vernaculum. C. Accipe, festina; nam habeo scribere aliquid.

Sylvius

Gervasius.

15

Quid agis? G. Repeto mecum. S. Quid repetis? G. praescriptum hodieum praeceptoris. S. Tenesne memoria? G. Sic opinor. S. Repetamus una sic uterque nostrum rectius pronuntiabit coram praeceptore. G. Tu igitur incipe, qui me provocasti. S. Age attentus esto ne me finas aberrare. G. Sum promptior audiendum, quam tu ad pronuntiandum.

Ac-

Accoratus. Curtius.

16

Visne mecum reperere prælectionem? C. Volo
 A. Tenesne? C. Non satis recte fortasse. A.
 Age, facimus periculum. C. Quid igitur expecta-
 mus? A. Ubi voles. Incipe. C. Atqui tuum est por-
 tus incipere. A. Quid ita? C. Quia me invitasti. A.
 Æquum dicis, attende igitur. C. Isthic tu n.

*Crispus.**Sandroin.*

17

Jamne tenes quæ reddenda sunt horâ Tertiâ? S.
 Teneo. C. Ego quoque. S. Ergo contabule-
 mur paulisper. C. Sed si intervenit observator,
 putabit nos garrere. S. Quid times ubi nihil timen-
 dum est; si venerit, non deprehendet nos in otio
 aut in remota; auctat si velit nostrum colloquium.
 C. Optimè loqueris: sededamus aliquò in angu-
 lum, ne quis nos impediat

*Trimmius.**Messer.*

18

Non decet hic otiosi aut garrere, dum præcep-
 tor expectatur M. Quid ais? non decet, imo
 vero non licet, nisi volumus vapulare T: Tu igi-
 tur audi me, dum prælectionem pronuncio. ego
 deinde te audiam M: Age, pronuncia.

*E.**F.*

19

Cur non scribis? F. Jam scripsi meam paginam:
 tu vero, E. Eo scriptum in area. F. Quid ita
 E. Quia serenum est cœlum. F: Festina, tempus
 abit, & mox exigitur ratio.

Linus, Valerius.

20

Cur non scribis? V: Quia non Liber. T. Atqui
 Præceptor jussit. V. Scio: sed est mihi aliquid
 legendum prius. T. Exerea nihil habeo quod nunc
 scribam. T: O si velles mihi scribere V. Quidnam?
 T: Habeo describenda dictata præceptoris. V: Quæ
 dictata. T: In Ciceronis Epistolas. V: Libenter
 describam tibi: sed expecta feriarum diem proxi-
 mum T: Expecta igitur, sed ne fallas quæso.
 V: Nec sciens nec volens fallam.

*Damon.**Audax.*

21

Visne mihi describere prælectionem? A. Cur
 non habes? D: Quia hodierno die tui occupa-
 tus. A: Accipe librum meum & describe. D: Non

ignoras me lentius scribere & tu citius totum describeris quam ego quatuor aut quinque versiculos.

A: Quare tibi alium scriptorem, nunc ego tibi non possum dare operam. D: Cur non? A: Est mihi aliud negotium, idemque per me necessarium. D. Nolo te urgere, nec possum quidem, sed saltem commodum tuum codicem. A: Accipe, utere ut libet, modo ne abutarê D: Nihil est quod hic verearis.

Augustinus. Observator domesticus. 22

Licetne ire cubitum, condiscipuli? O: Cur ante horam? A: quia tertia est mihi surgendum. O: Quamobrem? A: Scribendi causâ. O: Quid habes scribere? A: Literas ad patrem. O: Cur non petis à præceptore veniam? A: Bene mones: estne in musæolo? O: Puto esse, vise.

Padagogus. Puer. 23

Unde venis? pu: Venio inferne. p: Quod erat tibi negotium infra? pu. Iveram redditum uruiam. p: Sede nunc ad mensam, & mane in cubiculo donec rediero. pu: quid agam interea? p: Edisce prælectionem in diem crastinum: ut eam mihi reddas ante cœnam. pu: Jam edidici, præceptor. p: Lude igitur. pu: Sed nullos habeo colutores. p: Satis multos invenies in hac viciniâ, ex tuis etiam condiscipulis. pu: Nihil id curo: nunc malim (si tibi placet) ediscere de Catechismo in diem Dominicum. p: Ut tibi libet. pu: Si quis te quæreret, quid illi dicam? p: Dic me prodiisse, sed mox reversurum.

Padagogus. Abrahamus puer. 24

Heus Abrahame. A: Hemi præceptor. p. pone libros: jam satis toto die studuisti: para te ut eamus ambulatum. A: Nonne à cœnâ præstaret? p: Salubrior est ante cibum exercitatio corporis. A: Memini ex te audire. p: Narra Socratis dictum in eam sententiam. A: Quum Socrates usque ad vesperum contentius ambularet, interrogatus, quare id faceret, respondet se, quò melius cœnaret, opsonare famem ambulando. p. Probè meministi: quis autor? A. Cicero. Sed quæ prodibimus, præceptor? p. Exra urbem. A. Murabone, calceos?

P. Muta, ne istos novos pulvere conspergas: sume etiam umbellam, ne solis ardor intus cet tibi faciem.
A: Jam paratus idsum. **P.** Nunc sane prodeamus.
A: Vocabo ne ex viciniâ unum aut alterum comitem? **P:** Recte admones, sic enim jucundior erit deambulatio. Nam per viam sermones inter vos conferetis: & in umbra colludetis. **Licubi.** **A:** Sic etiam excitabitur cibi appetentia. **I.** Ego lesto gradu precedam, ubi nactus eris comites, vos me per portam Ripariam sequimini. **A:** Nos igitur illic expectabis? **P:** Certo. **A:** Quid si nullos invenero? **P:** Nihilominus sequere me: audistine. **A:** Audivi, praeceptor.

Hersenius. G. mardus.

25

A Quo emisisti istam chartam? **G:** A Farino. **H:** Estne bona? **G.** Melior quam ista tua; ut opinor, **H.** Nihil miror. **G.** Cur istud dicis? **H.** Quia fortasse carior. **G:** Nescio. **H:** Quantum emisisti scipum? **G:** Solido & semisse: tu vero quanti? **H:** Solido & plus. **G?** Quanti igitur? **H:** Quinque quadrantibus. **G:** Non male profecto emisisti. **H:** Quoniam etiam mercator dedit mihi auctarium. **G.** Quod iam, quales. **H.** Schedam chartæ bibula. **G:** O me imprudentem, qui oblitus sum perire. **H:** Ego ne petivi quidem sed ultro ille dedit. Et hoc (inquit) addo tibi ut me revisas. **G:** Sic Solent emptores allicere. **H:** Nec mirum: suum quisque commodum quaerit. **G:** sed quid agimus, hodierni pensii inmemores? **H:** Exiguum est: sed is temporis nobis restat.

Ansellus. Fontanus.

26

M Eministi nunc me tibi nuper dedisse chartam mutuo? **F** Quis mihi meminere? Non adeo sum obliviosus. **A.** Quot erant schedæ? **F.** Quatuor. **A.** Cur non redidisti? **F.** Expectavi dum haberem codicem. **A.** Habuistine tandem. **F.** Tantum hodie. **A.** Unde nactus es? **F.** petivi à præceptore. **A.** Ubi? **F.** In bibliotheca ejus. **A.** Quid ille, dedit ne libenter? **F:** Misit me ad hypodiscasalum, qui statim dedit codicem. **A.** Non ante in suum codicem retulit? **F.** Nihil dare solet

B

quia

quin prius inscribat. A. Audivi ex patre, id esse viri prudentis. F. præsentiim si reddenda est ratio. A. Sed quibus iudiciis dare tibi ausus es? F. Ostendi illi manu mea scriptum in libello meo, sic enim (ut leis) facere solemus. A. Reddes ergo mihi mutuum. F. A prandio statim ne dubites.

Francus. Marius.

27

Pennæ istæ quas circumfers sunt ne venales? M. Etiam si se emptor obtulerit. F. Ostende: vah, quam sunt molles. M. Tales deciderunt ex alio nostrorum anserum, sed tenta diligenter: sunt enim aliæ aliis firmiores. F. Satis video quales sunt, quot vis dare pro quadrante? M. Tantum sex. F. Quid ais? sex? mallem emere à mercatoribus qui Lutetia & Lugdunū huc adferunt. M. Quasi nesciam quanti vendantur. Audivi ex fratre, qui dat operam scribæ hujus civitatis, se emis. se Lutetiæ singulis assibus. F. Aliter Lutetia, aliter Genevæ vivitur: sed non opus est tot verbis: vis dare duodecim. M. Hui, duodecim: quasi ego furatus sim. F. Istud non dico: sed vide num tibi placeat condicio. M. Vis uno verbo dicam? F. Dic quæso, satis jam garritum est. M. Dabo tibi novem, modo promiscue de mea manu accipias. F. Nugas agis, ego sine delectu nollem accipere quindecim. Vale. Alibi inveniam satis. M. per me licet: heus, heus, redi. F. Cur me revocas? M. Accipe si vis octo, nec à me plures expecta. F. Cedo totum fasciculum, ut deligam arbitratu meo. M. Tene, delige ut voles. F. Vide nunc, & si libet, numera. M. Sunt viginti quatuor: Constat numerus. Sed miror te nullas accepisse ex ala extrema: sunt enim firmiores. F. Scio: sed habent caulem breviorē. Accipe prætium. M. Bene veritatē Deus utriusque nostrum. F. Idem tecum opto, atque precor. Sed quando afferes meliores pennas? M. Nescio an meliores possim, sed (ut spero) brevi plures afferam, quum ad vos domum proficiscar. F. Sunt ne vobis multi anseres? M. Triginta & amplius. F. Pape! quantus grex anserum: Ubi pascuntur? M. Scies alias non licet mihi diutius hic morari. Vale, France. F. Cura ut valeas, Mari.

Othomanus Philibertis.

28

Vine mihi dare unicam pennam? p: Non sic dantur mihi. O: Hein, rem tantillam mihi negas? quid si mihi unum quid rogarem? p: Fortasse repulsam feres. O: Credo equidem, age, non peto dono: saltem commodabis. p: Non recuso: modo ne abutare. O: Non abutar p: Cave ne hinc pedem moveas. O: Nusquam moveo.

Mercator. Bernardus.

29

Acuistine pennam meam? B: Jam dudum. M: Quae forma scripturae? B: Mediocri. M: Maluisse ad minutas literas. B: Debuisti praedicere. M: Oblitus eram. B: parum refert, mucronem facile mutabo. Ipetitum scalpellum. M: Sed ubi reliquisti? B: Super mentem hypocauti. M: Iniqua pars? B: Ubistudere soleo.

Pedonius. Josua.

30

Habesne duas aut tres pennas? J: Sunt mihi tantum duae p: Da mihi unam accomodato J: Non faciam. p: Cur non, J: Ne abutaris. p: Memineris, fortasse aliquando me frustra rogabis aliquid. J: A qui jubet Christus nolum bono contempnendum. p. Nondum istud didici. J. Tamen discas oportet, si cupis esse Christi discipulus. p. Quid cupio magis? J. Discere igitur magistrum imitari. P: Discam progressu temporis. J: Praestaret nunc incipere, dum per tempus licet. P: Nimis urges: nondum complevi annum octavum, ut ait mater. J: Semper est bene agendi tempus, sed interim ne mihi, quaeso, succentreas, jocabar enim, ut te ad colloquendum invitarem tantisper dum sumus otiosi. Ecce tibi penna, ea-que non omnino pessima. P: Reddam tibi statim quum aliquid descripsero J. Nolo mihi reddas. P. Quid igitur faciam? J: Quicquid voles, à me tibi tuo dono datur. Gratiam habeo maximam.

Henricus. Gualterus.

31

Unde redis tam anhelus? G: A foro. H: Quid illinc affers? Scalpellum. H: Quanti causti? G: Duobus assibus. H: Estne bonus?

B 2

G.

G. Est è Germania ut dixit mercator. Vide notam. H. Igo minimè novi. Sed tu non satis prudenter facis, qui fidas cuilibet mercatori. G. Quid facerem? H. Debuiſti aliquem centum adhibere qui tibi optimum deligeret. G. Hic erravi fateor: sed hoc me consolatur quod mercator habetur vir bonus, utpote professionis Evangelicæ. H. Quasi nulli sint fallaces eiusmodi. G. puto esse plurimos, sed hac omittamus, quin potius experiamur ipsum scalpellum. H. Experientia docebit nos. G. Accipe & tenta obsecro. Non enim probavi nisi levissimè idque inter emendum. H. papæ! quis te docuit tam prudenter eligere. G. Rogas: non meministi præceptorem nobis dicere tam sape? Deum esse solum qui boni doceat. H. profecto hic optime te docuit. G. Ago illi ex animo gratias, & precor, ut, me semper doceat parere suæ voluntati. H. Ego quoque idem precor, nec solum nobis sed etiam piis omnibus. G. Facis ut pium decet puerum, sed estne tempus ut conferamus nos in auditorium? H. sic est: sume libros, & eamus una.

Michael. Renatus

32

Habesne scalpellum? R. Habeo: M. Oro te, commoda mihi parumper. R. Quando reddes? M. Quum primum duas pennas exacuero. R. Accipe. sed ea lege ut integrum reddas. M. Ea conditione acceptum intelligo, etiamsi non addidisses. R. Intelligenti (ut vulgo dicitur) pauca sufficiunt.

Sordetus. Manasses.

33

E Mistine scalpellum, ut nuper volebas? M. non emi. S. Quid obstitit? dixeras enim mihi empturum te hodie. M. Dixeram quidem, sed mihi postea in mentem venit, præstare ut expectem mercatum proximè futurum in hac ipsa urbe. S. Quid facis lucri? M. Et minoris emam, & melioris notæ nempe è Germaniæ officinis. S. Quis tibi istud consilium dedit? M. Hieronymus noster. S. Bene fecit: Debemus enim amicis bonum consilium semper dare. M. Tantumne igitur amicis? S. Imo & inimicis, fateor: quia sic jubet Christus præceptor noster optimus, M. Utinam doct-

doctrinam ejus bene infixam memoriae conserve-
mus, eamque perpetuo sequamur. S. Faxit ille
Spiritus bonus, cujus unius instinctu animi nostri
ad bene agendum accenduntur. M. Bene precaris.

Campanus. Larginus.

34

Habesne multos libros? L. Non admodum. G.
Sed quos habes: L. Rudimenta Grammati-
ca, Colloquia scholastica, Terentium, Epistolas
Ciceronis cum Gallica interpretatione, Catonem,
Dictionary, Testamentum Gallicum; Psalmos
cum Catechismo, Præterea chartaceum ad scri-
bendum dictata præceptoris. Tu vero quos habes?
C. Omnes habeo quos enumerasti, præter Cato-
nem, Terentium & Ciceronis Epistolas. Cur enim
libros haberem qui non præleguntur in classe
nostra? L. Atego dum sumus otiosi, lego inter-
dum illos, ut semper aliquid addiscam novi: præ-
sertim in Lingua Latina, & honestis moribus. C.
Prædenter Facis: mi *Largine*. O me miserum,
qui nunquam didici, quid sit studiosum esse! L.
Disce igitur. Præstat enim sero quam nunquam
discere.

Simeon, Haggæus.

35

Commoda mihi Virgilium tuum in duos dies,
si nullo incommodo tuo id fieri potest: H.
Profecto non possum: S. Cur non H. Quum Ge-
rardus his diebus à me accommodato accepisset,
pignori opposuit. S. Ain'tu, pignori? H. Sic est
ut dico S. Quanti oppigneravit. H. Tribus (ut ait)
assibus. S. O hominem ingratum. H. Tantumne
ingratus? S. Imo vero, & ingratus, & malum.
Sed nunquid ille rem tuam oppignerare potuit te
inconsulto? H. potuit, ut factum vides. S. Non
tamen debuit. H. rem acutetigisti: sed quid fi-
cerem. S. Rogas? Deser eum ad Præceptorem. H.
Malo istam pati injuriam quam committere ut
miser vapulet. S. Bene facis, dummodo tuum
reddat. H. Reddet, spero. S. Unde redderet; H.
Ait se brevi accepturum a patre pecuniam. S. Quid
sile fallit? H. Fieri potest? sed tamen aliquot dies
expectabo, quid futurum sit: post, deinde consi-

lium capiam. S, Consilio recto nihil est tutius. H. Meministi probè, sic enim præceptor dictitavit nobis: Sed nunquid vis aliud? S. Ut bene tibi sit. H. Et tibi optime.

Gravatus. Forrestus.

36

Visne mihi commodare tuum Terentium? F. Volo equidem, modo illum tepetas à Conrado, cui utendum dedi: G. Quo signo vis repetam? F. Nempe hoc, quod ejus habeo epistolas: G. Id mihi satis est, F: Sed quando reddes? G: Quum descripsero contextum in tres aut quatuor prælectiones. F, Matura igitur: ne meo studio incommodes: G: Maturabo: F: Sed heus tu, cave macules: alioqui ægrè commodabo posthac, G: Nempe indignus essem beneficio.

A. R.

37

Quis iste est novus liber deauratus, quem tam magnificè ostentas? R, Terentius: A: Ubi præfatus? R, Lutetia. A: Quis tibi dedit eum? R. Emi pecunia mea: A: Unde nactus eras pecuniam? R: Stultè istud quæris, quasi vero furatus sim. A. Absit a me id cogitare: sed animi causa id rogabam: R, Nec ego serio dictum tuum reprehendi: sed eo more joculari solemus cum familiaribus: A. Nihil joculari prohibet modo ne Deus offendatur. Sed age, ad propositum revertamur, de quo emisti Terentium istum? R: De Clemente, A. Illone bibliopola circumforaneo? R. Maxime. A. Quanti constat. R: Decem assibus? A: Nihilne amplius, R. Nihil omnino. A, profecto satis vile pretium: R, Præsertim quum auratus, adeoque elegenter compactus sit. A: Erantne codices alii similes? R: Duo vel tres: A. Deduc me quæso ad illum. R. Eamus.

Alardus. Balbus.

38

Nonne hic liber tuus est? B: Ostende mihi: agnosco meum. Ubi invenisti? A. In auditorio nostro: B: Ago tibi gratias, quod eum collegeris: A: Atqui nunc tu notandus esses, si summo jure vellem tecum agere. B. Quid ita? A. Nescis leges nostras scholasticas? B. Ipsa etiam

- am legas cupiunt ut jure regantur? A. quo jure reguntur leges nostræ? B. Æquitate & præceptoris arbitrio, nempe qui bonas eas privatim condiderit: præterea, non solet tam severus esse in eo, quod vel negligentia vel oblivione peccatum est: Sic sæpè expertus sum: sed quoquo modo peccaveris, dicenda erit causa coram observatore: B. Non timeo causam dicere, ubi nihil est periculi. A. Taceo: B. Sed quæso, quid opus est ut id sciat observator? Hic enim Deus nihil offensus est: A. Age, celabo: B. Bene facies. A. Sed heus memento par pari referre, si forte mihi acciderit aliquod delictum ejusmodi. B. Æquum bonumque dicis: meminero.

Coliatus, Germanus.

39

CUr non reddis mihi librum? G. Expecta in crastinum diem, non satis usus sum: C. Libenter expectabo: G. Referam tibi gratiam, Deo volente: C. Pro tantillo beneficio nullam expecto gratiam. G. Tamen meum est agnoscere,

Nocus.

Capellus.

40

Vidistine librum meum? C. Quem librum quaris? N. Ciceronis Epistolas. C. Ubi reliqueras? N. Oblitus eram in auditorio. C. Tua fuit negligentia. N. Fateor, sed interim indica, si quem scias accepisse. C. Cur non adis præceptorem? Soler enim ut scis, quæ à nobis relicta sunt aut ferre in musæolum, aut alicui dare qui reddat. N. Bene mones: o me obliviosum, cui istud in mentem non venerat.

Ezekiel

Beatus.

41

Vis à me magnam inire gratiam? E. Nihil libentius fecerim: si quidem penes me res ipsa est. Sed quid est in quo tibi commodè repossim? E. Da mihi mutuo asses decem. B. Non tantum nunc habeo, sed majorem partem. E. Quantum quæso? B. Nescio, nisi crumenam inspexero. ecce tibi octo asses cum semisse. E. Solos septem accipio, non enim re vacare prorsus volo. B. Parum refert, totum, si vis, accipe. E. Ago tibi gratias: credo hoc pecuniæ satis fore negotio meo, cum

cum aliquantulâ quam ipse habeo; B. Ut liber. E. Amo te de ista tam exprompta benignitate. B. Si quid aliud possim; ne pircas. E. Reddam totum, Deo volente, quum primum pater ad me milerit. B. Ne sis magnopere sollicitus. nondum est opus mihi. *David. Nicolaus.* 42

Potesne mihi mutuo dare aliquantulum pecuniæ? N. Quantum petis? D. Quinque asses, si tibi est commodum. N. Non tot habeo. D. Quot igitur? N; Tantum quatuor? D; Bene sane, da mihi istos quatuor. N; Dabo (si vis) dimidium. D. Cur non totum: N; Quia sunt mihi opus duo, D; Da igitur duos quæso. N; Sed tibi non sufficient. D. Petam ab aliquo alio N; Accipe igitur hos duos, quando reddes? D. Die (ut si ero) Sabbati, quum pater ad forum venerit. N. Esto igitur memor. D. Ne timeas.

Pasquernus. Custos

43

DA mihi duos asses mutuo. C; Nunc mihi non est promptum dare, P; Quid obstat? Nam scio te his diebus accepisse pecuniam. C; Accepi quidem. sed emendi sunt libri, & alia mihi necessaria. P. Nolo tuum commodum remorari. C. Ubi emero quæ mihi sunt opus, si quid superfit, faciam te libenter participiem; P; Interea igitur sperans expectabo, sed quid si nihil tibi super fuerit; C; Statim dicam tibi. Ne frustra diutius expectes: P; Quando emes ea quæ decrevisti? C; Cras, ut spero, aut ad summum perendie, P. Bene habet, tempus est brevissimum.

Morellus. Bobusardus.

44.

Abiitne pater tuus? B; Abiit. M; Quota hora? B; Prima pomeridiana, M; Quid dixit tibi? B; Multis verbis monuit me, ut diligenter studerem; M. Utinam sic facias. B; Faciam, Deo juvante. M. Ecquid pecuniæ dedit tibi? B. Dedit, ut fere solet. M; Quantum? B. Nihil ad te. M. Fateor; sed tamen quid facies istâ pecuniâ? B. Emam chartam, & alia quæ mihi sunt usui. M. Quid si amiseris? B; A quo animo ferendum erit. M. Quid si forte eguero, dabisne mutuo? B; Da-

bo.

bo, & quidem libenter. M ; Habeo tibi gratiam.

Columbanus. Fortius. 45

Satisne usus es scalpello meo ? F ; Satis C: Redde igitur ; F : Accipe, ago tibi gratias. C, Nihil est quod agas, F, Sed ignosce quod non ultro & citius redtiderim, C. Eade re nihil sum offensus. Non enim debemus offendi, nisi quum Deum offendi videmus ; F, Recte sentis.

Bergerius. Nepos. 46

Commoda mihi parumper cultellum tuum N. Semper aliquid commodato petis ; accipe ; quin tu emeris potius ? B. Non habeo pecuniam. N, Cur non petis ? Unde peterem. N, A patre. B ; Non est in hac urbe : N, Ubi igitur ? B. Peregre profectus est. N. Quo ? B, Bernam N, Quo die ? B, Nudius tertius. N. Quando est reversurus ? B, Cras, ut speramus : sic enim dixit, proficiscens. N, Bene veritat Deus.

Columberius. Simo. 47

Estatne tibi multum panis ? S. Satis, gratia Deo. C. Visne mihi dare mutuo : S, Libenter ; C, Sed fortasse tibi non sufficiet ; S, Immo, ut spero : Ad quod usque tempus ? S. Ad diem Veneris. C, Unde habebis postea ? S. Domo. C. Quis afferet ; S. F. Ego metibo petatum : C. Quando ? S, Ipso die Veneris, C. Da mihi mutuo sesquilibram ; S ; Quis appendet ? C. Uxor praeceptoris, aut ancilla ; S ; Eamus petatum ex arca mea. C. Quin ito solus ? ego te in culina expectabo. I. L. 48

Orote, da mihi ex pane tuo. L. Mihi non habeo minis : tamen volo tibi impertiri, accipe ; I. Gratias ago tibi, L. Non est quod agas ob rem tantillam ; sed dic, quaeso, cur non attulisti ? I, Quia nemo erat domi nostrae qui mihi daret, L. Tu vero, cur non accipis ? I, Non audeo, nisi det mater, L. Bene facis, sed audi bonum consilium, I, Ausculta, ut audiam : dic quaeso, L, Quum prandio finito tolluntur mentae reliquae petito merendam tuam eamque in peram situm recondito, Ita fiet ut nunquam immunis venias, I, De jentacu-

culo autem quid suades? L. Ut potes in exitu cœ-
na, & idem facias quod dixi tibi de merenda; I;
Nuncquam vidi melius consilium dari, L. Fac igitur
memineris; & quum voles, utere. I, Ego
vero utar, quoties opus erit.

A,

B,

49

DA mihi trustum panis; B. Nonne habes?
A. Si haberem, non peccarem; B; Cur non
attulisti, A, Dicam postea; sed da interim queso,
nam esurio vehementer. B. Capè. A, Hui, Tan-
tillum; B; Etiam quereris? A, Non immerito;
das parce nimis; B, Vide quantum mihi restat: de-
di fere dimidium, A, Ago tibi gratias dediti
abunde, sed jocabar, B, Nunc responde, cur non
attulisti panem domo? A, Nemo erat qui daret,
B, Nemo? A. Proflus nemo? B Quid mater? A,
Aberat domo, B. Quid ceteri? A: Omnes erant
occupati. B. Cur tunc non accipias? A, Nun-
quam auderem tale quidpiam: B. cur non? A,
Mater perpetuo vetit ne quid attingam sine per-
missu ejus, B, Dura Mater, A, Tuo quidem ju-
dicio, qui indulgentiorem habes, B, non dico
indulgentem, sed certe liberalem, A quomodo
te tractat? Suavissime, omnino quæ ex animi sen-
tentia, A, Fecit assensum in te, B, A. erat
Deus optimus maximus; A, Non equidem in-
video, B; Cur ergo istud dicis? A. Ut interim te
moneam omnes licentia deteriores fieri. B, Bene
facis, sed quid censes? Nonne uti licet parentum
bonitate? Certè licet, modo ne abuteris; B; Quo-
modo abutimur? A, Rogas? Quum aut patris aut
Matris indulgentiam in malum vertimus, B, Rec-
te dicis; quotusquisque id facit? A; Immo,
certe omnes, nisi qui a Domino Deo prohibentur;
B, Quis potest bonus esse, nisi per Dei gratiam?
A, Ergo (ut sæpe monemur à præceptore) præ-
candus est ut spiritu suo nos bonos & sanctos effici-
at; B; Gaudio te non attulisse tentaculum, A,
Quomobrem? B; Quia hoc nostro colloquio,
mihi videor multum profecisse: A; Ego quoque
non parum; B; Tuâ operâ id factum est, A; Im-
mo

mo beneficio Dei; qui quidem ita voluit; B; Credo equidem; A; Et hic igitur, & in cæteris agnoscamus bonitatem ejus. B; Valde id æquum est. A; Immo valde necessarium; si quidem volumus ingrati animi crimen effugere, B, O sermonem jucundissimum! A. Gratiæ Deo immortales per Jesum Christum; B; Itavelim,
Discipulus primus ex victoribus, Præceptor, Nomenclator. 50

PRæceptor, visne dare præmiolum? P. Quamobrem? D. Victoriæ causâ. P. Ubi sunt comparestui. D. Adfunt. Hugo & Audax; P. Heus nomenclator, suntne hi victores hac hebdomade? N. habent notas omnium paucissimas. P. Ergo sunt victores: quid aliud ex te quero? vos igitur quod præmium petitis? D. Quod tibi placuerit. P. Quotandem jure debet? D. Ex promissio. P. Æquum dicitis. Quicquid enim recte promissum est, præstari debet. D. Sic ex te didicimus. I. Ecce vobis pennæ singulæ ad scribendum: ac ne putetis vulgaresesse, ex earum sunt genere, quæ vulgo Holandicæ appellantur. D. Gratias agimus præceptor. P. Quin potius agite Deo omnium bonorum auctori, qui dat studiis vestris successus prosperos: vos autem in literarum studio pergite diligenter. D. Dabimus operam, quantum juvabit ille pater optimus. P. Sine ejus ope, vana sunt nostra omnia.

Observator.

Caperonus.

51

UNde venis Caperone? C. Domo. O. Quid affers illinc? C. Merendam. O. Quis tibi permiserat exire? C. Præceptor ipse. O. Unde istud probabis? C. Adeamus illum, ut consulamus. O. At vide quid agas. C. Hac in re nihil timeo. O. Adeone securus es. C. Qui verum dicit, nihil timere debet. O. Verum quidem ista est sententia: sed quotusquisque non mentitur? C. Certus sum me nihil mentiri nunc. O. Prope modum persuades mihi, Abi, credo tibi, quia in mendacio nunquam te deprehendi. C. Est Deo gratia: quem precor, ut me integrum & purum custodiat. O. Utinam ex animo omnes precarentur, recipe nunc te, ut edas merendam tuam.

Gis

*Giraldus**Eliel*

52

Qui sunt victores hac hebdomade? E. Ubi eras quum rationes redderentur? G. Accersitus à patre fueram sed qui sunt victores? Dic sodes. E. Ego & Pontus. G. Jamne habuistis præmium. E. Habuimus. G. Quodnam? Duodenas juglandes. G. Huius Quale præmium. E. Eho, inepte, assinas ergo præmium ex rei pretio? G. Hic nihil aliud video æstimandum, E. Sordidus es, qui lucro sic inhias, Non meministi verbum præceptoris? G. Quod verbum? E. Non lucri sed honoris causâ datur præmium, G. Nunc reminiscor, quasi per nebulam; posthac ero diligentior, E. Sic tandem sapiēs,

Galatinus, Burchardus,

53

Euge; dimissi sumus ad lulum: audistine? B; Quidni audierim? quum egomet adiuerim? G. Placetne paulisper confabulari; deinde ludemus unâ? C. Mallem ego prius ludere. G. Atqui difficile est ludum abrumpere, B. Plane verum dicis; & ego in me sic experior. G; Quoniam igitur placet tibi mea ratio, da nobis aliquid argumenti ad confabulandam. B. Immo tuum est dare, ut qui me laceraveris, G. Æquum dicis. redde nomina Latine quæ tibi Anglice proponam. B. Quæ de re propones? G; De suppellectili. B. Tentabo respondere, modo ne plura quam decem proponas. G. Enumerabo in digitis, ne forte numerum excedam. Audi igitur, B. Istnicium, G; *A Cuphoord*, B, Abacus, G, *Abinch*, B, Sella, G *A Candie stick*, B, Candelabrum, G. *A candelron*, B, Ahennum, G; *A paire of bellows*. B, Follis, G, *A Pillow*, B; Pulvinus, G; *A bouster*, B, Cervical, G, *Linen Sheets*, B, Linteum, G, *A pot of earth*, B; Olla, G; *A flagon of wine*, B, Oenophorum, G, Errasti semel, B, Ubi? G, Dixisti linteum pto lodice. B, Fateor, debeo tibi semel victoriam, G, Nunc vicissim propone, ut redimas, si potes, B, Vis respondere de eduliis? G. Ut libet, B, *Fresh meat*, C, Caro recens. B, *Porke*, G, Suilla, B, *Venison*, G, Ferina, B, *Veni-*

ni-

ntion of a weild Boare. G- Aprugna. B. Sod milk.
G. Lac decoctum. B. whey G. eium vel ferum
lactis. B, New Cheese, G, Caseus recens. B, Pot-
rage. G. Jus carnum. B, Fish led. G, Piscis elix-
us. B, Pickell. G, Condimentum, B, Fallaris. G.
Quid ergo est? B, Intinctus, G. Condimentum
volo, B, At ego nolo contendere, G. Quis con-
tendit? Consulamus. B, Quin prius ludamus: il-
lud fiet posterius. G, Age fiat, ne amittamus lu-
dendi occasionem.

Moses,

Ol. vetanus

54

Jamdudum tædet me toties repetere lusus scho-
 lasticos. O Quid facies igitur? M. Eamus in hæ-
 tum nostrum. O. Quid agemus; M, Ambulabimus,
 colloquemur, Dei beneficia in ejus operibus com-
 memorabimus. O, Nihil sane jucundius: sed in-
 terim petenda est à præceptore venia. M, Jam im-
 petravi mihi, & item uni quem vellem ducere. O:
 Bene res habet: eamus ducente Deo, M, Precor
 ut nos custodiat, O. Ego quoque idem precor te-
 cum,

Sulpitius.

Munchius.

55

Impetraſtis ludendi facultatem? M. Impetravi-
 mus. S: Ad quod usque tempus? M, ad cœ-
 nam usque: S, Quid dederunt versus: M, Primi
 & secundi: S: Quid cæteræ classes? M, Primus
 quisque decurio trium proximarum classium pro-
 nunciavit unam è sacris literis sententiam, S, Non-
 ne precati estis, ut solemus? M, Precati & qui-
 dem præſenti ludimagistro: tu vero ubi eras? S,
 Iveram domum a matre accerſitus. M, Nunc igi-
 tur, quid agere cogitas? S, Ludere sesquihoram,
 deinde ad studium me recipere, M, Vin'tu ut tibi
 ſim colluſor? S. Quidni velim? M, Quo lusu nos
 excercebimus? S, Nullus est mihi jucundior pila
 Palmaria, M, Nec mihi quidem, S: Viſamus igi-
 tur an cæteri partes ſortiti ſint: Nam ſi ſoli ludere-
 mus minus eſſet voluptatis. M, Viſamus ſanè.

Myconius. Raverius,

56

Viſne venire mecum? R, Quo Properas? M,
 Ad lacum: R: Quid eo? M, Lotum pedes
 R, Iſane, nunc lotione mihi opus non eſt, M,

G

Sed

Sed interim parum fabulabimur: R. Ne fabulari quidem nunc velim, M, Atqui utilis est confabulatio, duntaxat de honestis rebus; R, At mihi utilior est ad valetudinem exercitatio corporis, M, Quid si mansero tecum? R, Prudenter facies: & nos pila palmariâ colludemus, M, Bene vertat Deus, maneo; R; Alias lotum una tecum ibo, quum scilicet, longius erit temporis spatium, M; Ad ludum igitur nos accingamus, R, Nulla est in me mora.

Vincens, Bonus,

57

CUr hodie non lusisti nobiscum? B, Non erat mihi ludendi spatium: V. Quid habebas negotii? B, Non abolveram pensum meum, V, Quod pensum? B, Dimidium exemplaris restabat mihi describendum, V; Perfecistine? B, Perfeci: V, Laudo tuam diligentiam, ludes alias otiose; B; Quum voluerit Deus, V; Recte dicis. Nam absque voluntate ejus fieri nihil potest,

Primus puer, Præceptor, Secundus puer, & Tertius,

58

SAlve præceptor. P, Sit vobis salus, à Christo, *Pueri, Amen.* P: Jamne repetivistis? Pri, Etiam præceptor: P, Quis docuit vos? Pri, Subdoctor: P, Quid nunc vultis? S, Ut per te, liceat nobis parumper ludere? P, Non est ludendi tempus, T Non petimus omnibus, sed nobis parvulis tantum; P. Atqui pluit, ut videtis, S, Ludemus in pergula; P, Quo lusu? S, Aciculis vel juglandibus; P Quid mihi dabitis? Prim, Dicemus nomina, P, quot dicetis singuli. S; Duo, P. Dicite igitur, Prim, *Paper*, charta: *Ink*, aramentum, *Dixi*; S; *a book*, liber. *A little book*, libellus, *Dixi*, T, *A Cherry*, cerasum, *Nuts*, juglandes, *Diximus*, P, Quum belli estis homunculi, Ludite ad coenam usque, *Pueri*, Gratias agimus, præceptor,

A,

B,

59

UBi nunc est pater tuus? B, Puto eum esse Lugduni, A quid illic agit? S, Negotatur: A, Ex quo tempore? B. Ab ipso initio mercatus: A; Valde miror quod redeat illic commemorari tot dies,

dies, quum pestilentia tanta sit per totam urbem ;
 B; Non est adeo mirandum ; A; Ita ne tibi videtur?
 F; Ita profecto ; Fuit enim alias in majore pericu-
 lo ; sed Dominus Deus semper eum custodivit, A,
 Credo equidem & adhuc custodiet, Sed quando
 est reversurus ? B, Nescio, in horas expectamus.
 A, Reducat illum Deus ; B; Ita precor,

Elisæus,

Delphinus,

60

QUâdere sic elatus es lætitia ? D, Pater meus
 advenit modo, E, Quid mea refert, D,
 Immo plurimum quia nobis impetrabit ludendi
 veniam, E, Ain'tu ? D; Vidè pueros jam ludentes
 in area, F, Ludant sane alii, ego studere malim
 quam ludere, D, Nec minus ego, sed in tempore;
 Nam (ut est in proverbio) *Omnia tempus habent,*
 Unde & nos testè monet Cato noster,

Interpone tuis interdum gaudia curis:

Ut possis animo quemvis sufferre laborem,

E, Vera sunt quæ dicis tateor, sed interim omit-
 te me ut serio studeam, D, Per me studeas licet ;
 nihil impedio ; at ego hæc utar occasione, B,
 Utere sine.

*Nomenclator, Quidam puer ex turba Item
 alius.*

61

Heus pueri, heus, heus, Q, Quid calamitas,
 N; Desistendum est a lusu, Q, Eho, inepte,
 nondum quarta exacta est : N, Immo fere se miho-
 ra post quartam ? A; Cur non dedisti signum ?
 Quia tintinabuli funis fractus est ; A; Clama ite-
 rum, sed attolle vocem ; N; Heus pueri, recipi-
 te vos omnes, festinate ; festinate inquam ; urget
 præceptor ; Q; Desine clamare ; accurrunt omnes,

Onatius,

Quintus,

62

Quid ita latus es ? Quia venit pater, O; Ain'tu ?
 Unde venit ? Q, Lutetiâ ; O; Quando ad-
 venit ; Q; Modo, O, Jamne salutasti ; Q, Salu-
 tavi quum ex equo descenderet O; Quid ampli-
 us illi fecisti ? Q, Calcaria detraxi & ocreas, O ;
 Miror te non mansisse domi, propter ejus adven-
 tum ; Q; Nec ille permisisset, nec ego vellem,
 præteritum nunc, quum audienda est prælectio ? O;

C 2

Bene

Bene tibi consulis. qui temporis rationem habeas. Sed quid Pater? Valetne? Q. Rectè Dei beneficio O: Equidem gaudeo plurimum, tua & ejus causa quod salvus peregre redierit. Q. Facies ut amicum decet. Sed cras pluribus verbis colloquemur: Vide præceptorem, qui jam ingreditur auditorium; O; Eamus auditum prælectionem.

Marcus.

Abaron.

63

Miseret me tui. A Quid ita? M. Quod penna tua tam misere abutaris. A. Quomodo abutor? M: Quia pessime tractas eam in acuendo: A: Non est culpa mea, ne quid erres? M. Cuius igitur? A. Scalpelli mei, cujus acies obtusa est. M. Scalpellum in culpa non est, sed tu ipse. A: Cur istud dicis? M, Quia debuisti vel scalpellum tuum acuere, vel aliud alicunde rogare commodato, saltem ad præsens negotium: A; Non audeo petere. M. Quid times? A. Ne mihi denegetur. M. Ecce tibi meum; A, Gratiarum ago. M? Utere quantum voles rectè. A: Sciens non abutar. M. Nec sis posthac tam verecundus in petendo. A. Sic est ingenium meum; soleo dare libentius quam petere: M: Utinam multi essent tui similes sed tamen qui libenter dat beneficium, is petere quoque libere potest. Sed ego te nimis detineo: perfice quod cœperas.

A.

B.

Cur non venit Petrus in scholam? B. Est occupatus. A. In quo negotio? B. In ligno struendo. A. Qui scis? B. Dictum est mihi. A. A quo? B. A patre ejus. A. Ubi eum vidisti? B. Fuit mihi obuius quum venirem. A. Vide ne mentiaris, nam ex illo quæram, si fortè occurrat mihi pervicos. B. Reperies sicut dico.

Sulpitius.

Rogerus.

65

Cur hodie manè abfuiisti? R. Occupatus eram. S. quo negotio? R. In scribendis ad matrem literis. S. Quod opus erat illi scribere. R. Quia ad me scripserat. S: Ergo rescripsisti. R. Propriè loqueris. S: Unde tibi miserat literas? R. Rure, nempe ex villa nostra. S: Quando rus profecta es?

R.

R. Superioribus diebus. S: Quid agit ruri? R. Curat nostra negotia rustica. S: Quid potissimum? R: Præparat eâ quæ sunt opus ad proximam vindemiam. S: Prudenter agit. R. Unde istud probares. S: Nam omnibus in rebus adhibenda est præparatio diligens. R. Quis te istud docuit. S. Quidam Prædagogus discipulè Cicerone. R. Qua occasione. S: Quum admoneret, ut me diligenter pararem ad reddendam lectionem postero die. R: Profecto rectè monebat. S: Sed ad propositum revertamur. Non habetis villicum, qui curet ruri vestra negotia. R. Imo & vellicum habemus, & famulos, & ancillas. S. Quid igitur opus est illic tuæ matris opera? R. Quia melius novit providere rebus omnibus quam isti imperiti rusticolæ. S. Nihilne amplius? R. Sine me finire propositum. S. Putabam te absolvisse. Perge. R. Etiam (ut ex patre audiui) Præcipua cura domini requiritur in re familiari administranda. S. Ergo pater tuus nunc potius deberet ad villam esse. R. Non potest. S. Quid prohibet. R. quia totus est a te sua occupatus. S: Majorem (ut opinor) ex ea re fructum percipit. R. quis dubitet? S. Inde igitur fit, ut relinquat uxori omnem curam rei domesticæ, R. Omnino sic est. S. Sed mater quando est reversura? R. Vix ante perfectam vindemiam. S. Quid tu; Non ibis vindemiatum? R. A Matre (ut spero) brevi accersar. Sed quæso te, quid cogitamus? Jam omnes in auditorium currunt. S. Bene res habet: curramus & nos ne postremo simus.

Riparius. Amædus.

66

A Udistine horologium? A. Dudum sonuit. R. Dinumerasti horas? A. Dinumeravi. R. Quota est? A. Fere lesquiprima. R. Instat igitur prælectionis tempus, fac ut paratus sis: A. Ubî merendam peredeto, ecce me paratum? R. Cur meridie non adiuisti nobiscum: A. Prodieram cum bona venia præceptoris? R. Sed interim sum tibi impedimento? A. Nihil impedis: ne bolum quidem perdidisti interpellatione tua. R. Bene habet, perge: sed matura.

Ligarius. Sirasinus.

67

Fecistine officium tuum? S. Qua in re? L. In repetenda prælectione. S. Nihil adhuc repetivi: L. Quid causæ fuit? S. Expectabam dum rediret compar meus. L. Quo ille ivit? S. Domum. L. Quid eo? S. Petatum merendam; L. Quid si redibit serius? S. Nescio, fieri potest: L. Vis interea mecum repetere? S. Equidem non recuso; L. Secedamus igitur, ne quis molestus sit nobis. S. Profecto, bene mones: nemo studere potest in tanto ambulatorum strepitu & clamore. L. Aspice illic locum remotissimum, ubi nulli sunt ambulantes. S. Eamus illuc.

D. E.

68

Quo properas? E. Eo cœnatum: quid tu? D. Jam cœnavi. E. Quotâ horâ? D. Quintâ, ut sere solemus. E. Quid nunc ages? D. Repetam aliquid eorum quæ reddere habemus crastino die. E. Ego didici ex prædago meo, non est tam cito à cibo studendum. D. Istud ego quoque didici, sed volo nunc ediscere. E. Quid ergo facies? D. Ego quasi animi causâ prælectionem particulatim aliquoties legam & relegam. E. Quid tum? D. Ita paulatim fiet, ut sine curâ, sine tadio, sine molestia, bonam partem prælectionis ediscam. F. Ista non satis intelligo, & certe videris mihi supra ætatem sapere. D. Non est res adeo difficilis, quin te docere possim, nisi ad cœnam properares. E. De cœna in tempore admones, ego igitur ejus causa me domum recipio. D. Vale. Duce te Deus, & reducat.

PRÆFATIUNCULA QUÆ

Septem proximis Colloquiis præfixa erat.

NE pueri nihil agendo discant malè agere, præfertim otioso sermone, pravisque aut ineptis colloquiis sese invicem corrumpentes, omnibus modis incitandi sunt, ut in schola dum præceptoris ingressum expectant, assuescant interea bini, terni, & id quod ab eo præscriptum fuerit, simul

mul repetere : plurimum proderit hæc illis jucunda exercitatio : eosq; interim ab otio, lascivia, multisq; aliis rebus malis quibus offenditur Deus avertere poterit. Sed quia, sine puerili colloquio, ejusmodi repetitiones tractare non solent, pueri autem ipsi nisi instituti fuerint nihil aliud quam barbare loquuntur, idcirco ut latine inter se loqui paulatim discant, hæc de re hic aliquot breves colloquendi formulas proposuimus. Caterum in præceptoris diligentia situm erit, ut hæc ipsa colloquia discipulis aliquoties interpretetur, doceatque quomodo in his & aliis ejus generis quæ tradere ipse poterit, sese & domi & in schola debeant exercere, atque ad id illos identidem cohortetur. Ita fiet progressu temporis, ut promptiores semper & alacriores eos habiturus sit ad ea maturè reddenda, quæ præscripserit. Hinc etiam consequetur, ut minore cum labore & molestia docendi munus exequetur.

A. B.

69

VIsne repetamus una? B. Quidnam? A. Id quod nobis præscriptum est. B. Equidem volo, sed quo genere repetendi utemur? A. Audiamus nos vicissim. B. Sic præceptor nos monet sapè. A. Recte monet, sed male paremus. B. Uter incipiet? A. Ego si tibi placet. B. Maxime placet, incipe igitur. A. Secundæ declinationis nomina his exemplis Latinè declinantur. Magister, puer, dominus, Ianius, Antonius, regnum. B. Quæ sunt hodie declinanda? A. Hesternum quidem est Ianius, hodiernum verò Antonius. B. Cur nos repetimus id quotidie, quod pridie reddidimus? A. Quia sic præceptor jubet. B. Id satis scio: sed cur jubet? A. A confirmandam memoriam. B. Age, declina Ianius. A. Nom. sing. hic Ianius, g. hujus Ianii, &c. *Ad finem usque.* B. Verte Anglice. A. Ianius Ianii, mas. gen. a Butcher. B. Declina Antonius. A. Nom. sing. hic Antonius, g. hujus Antonii, d. huius Antonio, &c. *ad finem usque.* B. Verte Anglice. A. Antonius, Antonii. gen. mas. est nomen viri, it is the proper name of a man: Anglice *Anthony*. B. Cur dicis nomen viri, tu nondum

dum es vir. A. Fateor, sed sunt alii Antonii qui viri sunt. B. Utinam aliquando vir evadas. A. Evadam Deo juvante. B. Attende nunc, ut vicissim audias me. A. Istic sum, dic audacter. B. Secundæ declinationis nomina. A. Desine, præceptor adest. B. Audio tussientem, desinamus, ne putet nos garrire.

C. D.

70

Mox aderit præceptor: Repetamus. D. Quid opus est mihi repetitione? solus repetivi: satis omnia teneo memoria. C. Quid tum? quanto sapius repetes, tanto melius tenebis. D. Bene mones. Habeo tibi gratiam. C. Incipe tempus abire. D. Quartæ declinationis. C. Erras Daniel, incipiendum est ab exemplo hesterni. D. Erravi, fateor. C. Dic igitur nunc rectè D Nom. sing. Hoc sedile. gen. hujus sedilis, &c. *ad finem usque.* Quartæ declinationis nomina hoc exemplo declinantur. Nom. sing. hic sensus, gen. hujus sensus, dat. huic sensui. C. Hæc hæstenus, audio præceptorem.

E. F. G

71

Quid agis Franciscæ? instat præceptoris adventus F. Scilicet instat, nondum est semihora post secundam. E. Tamen non debemus interim tempore sic abuti: repetamus. F. Non stabit per me: ego enim sum paratus. E. Incipe igitur. G. Expectate parumper, quæso: ego quoque sum vestræ decuriæ. E. Maturæ. F. Dicamus suum quisque casum ordine, ut interdum nos docet præceptor. E. Satis est verborum. attendite. G. Quid aliud agimus? E. Tertiæ declinationis nomina his exemplis Latine declinantur, Pater, Lumen, Rupes, Messis, Pars, Sedile, Vestigal, Laquear. F. Nom. sing. Hæc rupes. G. Gen. hujus rupis. E. Dat. huic rupi. F. Ac. hanc rupem. G. Voc. O rupes. E. Ab: hac rupe. F. Nom. plur. hæ rupes. G. Gen. harum rupum. E. Errasti Gabriel. G. Corrige erratum. Gen. harum rupium. E. Dat. his rupibus. F. Ac. has rupes. G. Voc. O rupes. E. Ab. his rupibus. E. Verte Anglice. G. Rupes rupis. fœ. gen. *A Rock.* E. one in oratione. G. Non est in libro nostro. E. Sed præceptor docuit. F. Alta rupes

rupes an high Rock. E More patrio dicis, aspira fortiter *high*: F. *An high Rock.* Nom. sing. messis. E. Gen. hujus messis. F. Da. huic messi. &c. *usque ad finem hujus nominis, deinde sic pergunt colloqui.* E. Ambo errastis. F. Erravi fateor. G. Ego quoq; sed uter erit victus? F. Præceptor judicabit. F. Æquum dicis. E. Vultisne dicamus iterum ad memoriam confirmandam. F. Quidni? G. Quid si præceptor interveniat? E. Quid tum? laudabit nos ore pleno. G. Sed mutandus est ordo. E. Non est dubium: incipe Franciscæ. F. Tertiæ declinationis nomina, &c.

H. I.

72

Visne repetere mecum? I. Cur tam cito? H. Ne observator nos deprehendat garrientes aut otiosos. I. Age, repetamus, sed uter incipiet? H. Ego quia victor sum. I. Dic igitur. H. Prudens nomen adjectivum sic declinatur per genera: Hic prudens, m. g. hæc prudens, f. g. hoc prudens, n. g. Idem nomen sic declinatur in calus. N. S. Hic, & hæc, & hoc prudens. I. Gen. prudentis H. Dat. prudenti. I. Ac. prudentem & prudens, &c. *ad finem usque.*

L. M.

73

Cur tu es otiosus? M. Non sum omnino. L. Quid agis igitur? M. Cogito de lectione reddendo. L. Ego quoq; id ago; repetamus unà. M. Fiat, sed quam rationem tenebimus? L. Age tu præceptoris partes, ego discipuli. M. Valde placet mihi conditio. L. Sed ne sis mihi austerior. M. Ne timeas, nôsti me satis. L. Novi. M. Declina, Lego in modo infinito? L. Infiniti modi tempus præsens & præteritum imperfectum, legere. Præteritum perfectum & plusquamperfectum, legisse. M. Perge. L. Sine me paulisper respirare. quæso præceptor. M. Age, sino, satisne respirasti? L. Satis. M. Perge nunc. L. Futurum indefinitum, Lecturum esse, Gerundia, Legendi, &c. *ad finem usque.* M. Gaudeo te rectè tecisse officium. L. Ego vero mihi gratulor. Sed est Deo gratia. M. Rectè dicis, utinam ex animo. L. Ex animo certe. M. Bene

Benè habet, desinamus, sentio præceptoris adventum. L. Eccum : adest, sta.

N. O. P. Q. R.

74

HEus pueri, nos hic sumus quinque, repetamus hodiernum verbum ut solemus, coram præceptore. O. Nemo (ut opinor) contradicet. P. Quis contradiceret? nostra omnium res agitur. Q. Incipe igitur Nicolae, qui primus sedes. N. Optativi & subiectivi modi præsens tempus. Sing. Audiam, O Audias. P. Audiat. Q. Pl. Audiamus. R. Audiatis. N. Audiant. O. præteritum imperfectum Sing. Audirem P. Audires. Q. Audiret. R. Pl. Audiremus N. Audiretis. O. Audirent. P. Præteritum perfectum. Sing. Audiverim. O. Audiveris. R. Audiverit. N. Pl. Audiverimus, &c. *Usque ad finem verbi hoc pergunt ordine.*

S. T. V.

75

Hic dies est nobis feriatus, & jam satis lufimus. T. Satis opinor. S. Vultis ergo ut animi gratia conferamus de studiis nostris? T. Sane mihi gratum feceris. V. Mihi vero gratissimum. T. Sed quid tractamus? S. Tentemus declinare aliquid verbum Latine simul! & Anglicè. V. Incipe igitur, quia nos provocasti. S. Faciam quando ita placet vobis. T. Audiamus S. Indicativi modi præsens tempus, Sing. Doceo, *I teach*: doces, *thou teachest*: docet, *he teacheth*. Pl. Docemus, *we teach*: doceris, *ye teach*: docent, *they teach*. T. Præteritum imperfectum, Sing. Docebam, *I did teach*: docebas, *thou didst teach*: docebat, *he did teach*: Pl. Docebamus, *we did teach*: docebatis, *ye did teach*: docebant, *they did teach*. V. Præteritum perfectum, Sing. Docui, *I have taught*: docuisti, *thou hast taught*: docuit, *he hath taught*: Pl. Docuimus, *we have taught*: docuistis, *ye have taught*: docuerunt vel docuere, *they have taught*. S. Aliter Anglicè, *I have taught, thou hast taught, he hath taught, we have taught, ye have taught, they have taught*. V. Præteritum plusquamperfectum. S. Docueram, *I had taught*: docueras, *thou hadst taught*, &c. *Sic pergunt quatenus placet.*

Col-

Colloquiorum Scholasticorum.

LIBER SECUNDUS.

COLLOQUIUM PRIMUM.

Cornelius, Martialis,

1

Quid legis? M. Literas. C. A quo? M. A patre. C. Quando accepisti? M. Heri vespere. C. Quis attulit? M. Nescio. C. Nescis? Quis tibi reddidit eas? M. Ancilla quædam à Caupone. C. Unde sunt datæ? M. Luteriâ credo. C. Quo die? M. Nondum licuit intpicere. O. Nempe ego te interpellavi. M. Parum refert: non adeo sum occupatus. C. Age, perlege tuam epistolam ego interea studebo. M. Ego quoque mox idem faciam.

Musici. Herardus.

2

Quo in statu sunt res vestræ Lugdunenses? H. Nescio, jampridem nihil audiimus? M. Nihilne scripsit frater tuus? H. Post menses duos nihil literarum misit quod viderit, pater. M. Fortasse ægrotat. H. Minime vero, nam tabellarii sæpe nobis salutem nuntiant verbis ejus, M. Libenter audio illum recte valere: Valde enim diligo, quia fuit mihi suavissimus condiscipulus. H. Ille (ut opinor) te vicissim diligit. M. Id vero mihi non est dubium, Sed nos hora vocat: cæmus in auditorium, H. Maturemus, jam recitatur catalogus,

Observator. Brisantellus

3

Desinite. O pueri, garrere absente magistro
Verba, quibus summus laditur ille Pater;
De studiis potius tractate, & rebus honestis:
Discite formæque, aptaque verba loqui,
Distate & inter vos reddenda revolvere sæpe,
Ducit enim pueris semper adesse nequit,
Ducit scilicet vestigia certa bonorum,
Ducit fallens blanda cavere precor.
Inquit omenne, vos ne deleat abusi
Tempora: ne cæcæ verbera dura premant.

Esse

Ecce iterum nobis morum prædico magister,

Si quis eris casus, ne mihi dei vitio.

B. Desine plura loqui: nemo parere recusat.

Est monitor nobis optimus ille Pater,

Illiusque Patris natus, cui nomen Jesus,

Et qui renovans Spiritus intus alit.

O. Quem mihi sperassem tam respondere paratam?

Quis puer Angelicos mittit ab ore sonos?

O Quem te memorem nostra doctissime classis?

Nam tibi divinum carmen ab ore fuit.

Non sum tam felix ut fundam ex tempore versus?

Sed modo qua dixi præmeditatus eram.

B. Si Meditatus eras, qui nunc tam fundis aperte

Castalios latices? Quis furor iste novus?

O. Nam tua me tantis moverunt carmina flammis

Ut mihi nunc videar posse movere feras.

B. Sed cur immeritum tantum me laudibus effers?

Est tribuenda uni gloria summa Deo.

Atque utinam eloquium nobis spatiumque daretur

Et nostra in laudes, solveret ora suas.

Sed quia tempus adest, ut voce & mente precorur,

Idque iubet doctor, desine plura loqui.

Observator. Puer.

Quid agis? P. Scribo. O. Quid scribis? P. Sententias. O. Quas? P. Ex novo testamento. O. Bene facis: unde habuisti? P. Hypodidascalus distavit nobis. O. Quando? P. Heri. O. Quota hora? P. Meridie. O. Ubi? P. in area. Qui aderant? P. Omnes Domestici præter primos & secundos. O. Ubi erant illi? P. In aula communis. O. Quid agebant? P. Disputabant. O. Vale & perge scribere.

Observator. Pueri studentes.

Quid vos hic agitis pueri? Mihi videmini garrere & nugas agere. Quidam puer Longestianus nam repetimus una. O. Qua de re? P. De variis anomalis id quod reddendum est horæ tantæ. O. Bene facitis. P. P. Vis audire nostrum colloquium. O. Imo, pergete. *Majus opus movet, volueret laqueos picis & graculis.* P. In area multas ad solem invenies. O. *Bonus est illis prado parata*

Observator, Pueri garrientes. 6

A Tat? ecce nunc capti estis: non fatemini? *quidam puer*, Cere fatemur ingenuè: sed non dicebamus mala verba. Quare, mi *Nicolae* ne velis notare nos. *Ob*: Quid garriebatis? Audivi nescio quid de jentaculo. *P*. Illud est, loquebamur de jentaculo matutino, quia famulus non dederat nobis in tempore. *Ob*: Puto id fuisse: nec certe est valde magnum malum nisi quod sunt otiosa verba. *P*. Sed Latine loquebamur. *Ob*: Andivi, sed non erat fabulandi locus: Nam (ut scitis) hoc pusillum temporis à merenda, debet vobis esse valde pretiosum, quum sit dicatum studio: scilicet ut se diligenter quisque præparet ad reddenda magistris ea quæ præscripserint: nonne Verum dico? *P*. Certe verum dicis; nos debuissimus legere simul de Testamento quæ mox oportebit reddere: sed ignosce precor, suavissime *Nicolae* posthac erimus prudentiores, & officium nostrum diligenter faciemus. *Ob*: Si sic feceritis præceptor vos amabit tanquam minuta sua intestina; Nonne videris quemadmodum diligit bonos pueros, & studiosos? Nec amat solum, sed etiam laudat, & præmiolis afficit. *P*. Ista scimus & quotidie experimur. *Ob*. Ergo mementote, & promissa facite, *P*, Tacebis igitur hanc culpam. *Ob*: Tacebo, sed ea lege ut caveatis recidere. *P*. Cavebimus, Christo favente.

Nomenclator. Puer. 7

Ubi est frater tuus? *P*. Modo ivit domum. *N*. Quid eo? *P*. Petitum nobis opsonium. *N*. Quid nunc vobis opus est opsonio? *P*. In merendam. *N*. An non habetis in arca vestra. *P*. Non, *N*. Quid ita non? *P*. quia Mater non solet nobis dare opsonium, nisi in præsens tempus, *N*. Nempe, quia novit vos esse gulosos, *P*. Quomodo gulosi sumus? *N*. Quis fortasse uno convictu devoratis, quod in tres datum fuerit, *P*. Tace, ego dicam præceptoris, fratrem tuum nihil aliud quam discurre, *P*. Atqui prodire non solet nisi cum bona venia præceptoris, *N*. Atqui præceptorem fallit. *P*.

D

Quo.

Quomodo fallite eum? Non enim mens est præceptoris, ut ter quotidie prodeat: Sine illum venire, videbis quid tibi respondeat. N. Imo, ille viderit quid præceptor respondeat.

Pastor. Langinus.

8

FRater tuus venitne Lugduno? L. Jam venit heri ante meridiem. P. Nihilne literarum tibi attulit? L. Nihil. P. Quid igitur nunciavit? L. Prospera omnia. P. De Patre quid narrat potissimum? L. Ait illum Dei beneficio, jam plane febris carere, & paulatim convalescere, P. Gaudeo sane, Deumque precor, ut pristinam vale udinem brevi recuperet: sed cur ille, ut solet nihil ad te scripsit? L. Negat frater eum potuisse scribere. P. Quamobrem? L. Quia nondum satis erat confirmatus, P. Nihil mirum quum tamdiu tam graviter ægrota-verit: Sed ille nihil ad te misit? L. Imo pecuniam. P. Euge nullus est jucundior nuncius. L. Ita aiunt. P. Tu vero sic respondes, quasi fabulam audias L. Quin pejus audio. P. Quidnam? L. Merum mendacium. P. Ego ne mentitus sum? L. Non dico te esse mentitum, sed falsum dixisse. P. Ego quid dicas non intelligo. L. Dabo operam ut intelligas. P. Obsecro te. L. Si nullus est jucundior nuncius quam de allata nobis pecunia, quid ergo est Evangelium Christi? quis est jucundior nuncius quam de gratia Dei, quam Christus attulit nobis per Evangelium? P. Fateor nihil esse jucundius Evangelio, iis duntaxat qui credunt ei, & ex animo amplectuntur. L. Equidem sic intelligo. P. At ego loquebar de humanis & terrenis rebus, ut vero statim ad cælum ascendisti. L. Ita solent boni concionatores. P. Non putabam te esse Theologum tam acutum. L. Nihil dixi nisi quod est tritum, & in medio positum, P. Utinam illud adeo vulgare & protritum foret, ut omnes in Christum crederent. L. Nunquam credent omnes. P. Quid prohibet? L. Quia multi sunt vocati, pauci vero electi: sicut Christus ipse testatur. P. Sed ne te diutius teneam, potesne facere ut fratrem tuum paucis conveniam? L. Vix possum, P. quid ita? L. Nam habet à patre nostro man-

mandata plurima; in quibus curandis totus est occupatus. P. Nonne cœnabit domi apud vos; L. Cœnabit opinor. P. Ibo igitur sub horam cœnæ. L. Veni precor & eadem opera nobiscum cœnabis. P. Non recusō. L. Interim vale: sed fac meminerts adesse tempore. P. Quota hora? L. Ante sextam. P. Hora est mihi commodissima.

Vignolus. Angelinus.

9

Rogote *Angeline*, compinge mihi hanc chartam. A. Quid me Rogas? Non est ars mea. V. Tutamen sæpe compingis aliis. A. Quot habes schedas? V. Octo: Sed jam sunt complicatæ: tantum restat insuere membranæ. A. Quid dabis si tibi compegero? V. Nihil habeo quod possim dare, Nam pecunia nulla mihi est. A. Ergo quære tibi alium opificem? non enim gratis faciam. V. *Mi Angeline*, tu es tam bonus, denegabis mihi rem tantillam? A. Scin' tu quid habet proverbium; V. Quod proverbium dicis? A. *Manus manuum fricat.* V. Quid hoc tibi vult. A. Da aliquid si quid velis accipere. V. Si quid haberem, certe darem libenter. A. Cedo merendam tuam. V. Merendam! Ah me miserum quid ederem? Mallem dare pilium, si auderem. A. Merenda tua parva res est. V. Sed vehementer esurio. A. Quid causæ est? V. Quia nihil prandi, nisi trustum panis & tres aut quatuor juglandēs. A. Eho quid causæ fuit? V. Quia mater domo aberat. A. Quis Ergo dedit merendam? V. Ipsa. A. Atqui dicebas eam abfuisse. V. Verum est aberat enim tempore prandii, nec rediit, nisi paulo ante merendam. A. Nihilne edisti domi antequam in ludum venires? V. Nihil. A. Cur non? V. Quia timebam non adesse in tempore. A. Tintinnabuli sonitus te satis admonere debet. S. Sed raro audimus à nostris audibus. A. Quid ita? V. Quia longe nimis ab hac schola distat. A. Suntne verò ista omnia quæ mihi narras? V. Verà profecto *Angeline*. A. Age, da mihi tuam chartam, Ego tibi compingam elegantem libellum tu interim ede merendam tuam. V. Ego petam à matre Sextanten, quem dabo tibi. A. Cave petas:

nihil volo, quin potius darem tibi si egeres. V. Agotibi gratias. A. Nonne putabas me serio perere abs te merendam. V. Profecto sic putabam. A. Atqui dicebam joco V. Quamobrem? A. Ut paulisper audirem te latine fabulari: Nam quod bene discas gaudeo: quanti emisisti chartam hanc? V. Dedi pro codice assem cum semisse. A. Non emisste male: bona est, sed non recte complicasti. Habes membranam? V. Eccetibi. A. Bene res habet, ego citius confecero, quam tu merendam perederis. V. Habeo tibi maximam gratiam, mi Angeline, A. Honestè loqueris, sed memento tili, ut semper vivas in timore Domini: diligenter obediās matri: sis frequens in schola, diligens in studio: ne verferis cum pravis ac dissolutis: deniq; quibus poteris benefacito, quomodo vides me fecisse tibi. Intellexit? V. Optime. A. Facigitur ut sæpe recorderis, V. Faciam Deo volente. A. Ede nunc otiose.

Davinus. Maus.

10

Quid tibi dedit mater in merendam? M. Vide D. Caro est: sed quænam? M. Bubula. D. Utrum recens an salsa? M. Est bubula salita D. Utrum pinguis an macra? M. Eho inepte, non vides macram esse? D. An non malles esse vitulinam aut vervecinam; M. Utraque bona est, sed in omni genere sapit mihi hœdina, præsertim assa. D. Hem delicatule, jamne palatum tam doctum habes? M. Dico ut sentio; non enim est mentendum. D. Absint à nobis mendacia. Sumus enim filii Dei, & Christi fratres, qui est ipsa veritas, ut ipse de se loquens testatur. M. Sed ad rem. Suilla quoque vescor libenter, modico sale aspersa & bene cocta. D, O mirificam Dei gratiam, qui dat nobis tot opsoniorum genera & tam bona? M. Quot putas esse hac in urbe pauperes, qui solo pane hordeaceo victitant, neque tamen ad saturitatem? D. Non dubito multos esse, in tanta præsertim annonæ caritate M: Itaque nos in tanta bonarum rerum copia quantas Deo gratias agere debemus? quas laudes illi dicere? D. Ejus igitur beneficia magnifice ubique

que pradicemus, atqui interim precemur, ut perperam suorum misereatur inopia, M. Utinam imple corda nostra suo spiritu ad eam rem penitus afficiat. D. Ita precor.

Quid rides? B. Nescio. A. Nescis? magnum signum stultitiae. B. Me igitur stultum vocas? A. Minime vero: sed dico tibi argumentum est stultitiae, quum quis ridet, & ridendi causam nescit. B. Quid est stultitia. A. Si diligenter evolvas Catonem tuum, istud quod quæris, invenies. B. Nunc non habeo meum Catonem, & volo aliam rem agere. A. Quod habes negotium. B. Habeo ediscere aliquid de Rudimentis. A. Et interim quæris fabulari ineptule? B. Dic mihi quæso de stultitia in Catone. A. *Stultitiam simpliciter loco prudentia summa est.* An non hæc didicisti? B. Imo: sed non recordabar. A. Quum domi eris inspice librum tuum. B. O quantas gratias ago tibi! Ego proponam alicui istam quæstionem qui non poterit mihi respondere, & sic erit victus. A. Tace puer, & stude ne vapules. B. Non multum curo, ego fere teneo Prælectionem. A. Nisi taceas, dicam observatori, qui te statim notabit. B. Mane, mane nihil dicam amplius. A. Sed memento id quod dixi tibi. B. Quid est? A. Ne rideas unquam sine causa. B. Sed ridere non est malum. A. Non dico istud. B. Quid igitur? A. Stultum est sine causa ridere. B. Nunc intelligo. A. Recordare sane.

Cleophilus. Melchisedec.

12

Ecquid habes novi? M. Accepi literas à fratre qui Lugduni habitat, C. Quando accipisti? M. Heri, sub noctem. C. Quis attulit? M. Piscarius. D. Quidnam intellexisti ex istis literis? M. Omnia bene illic habere, quæ ad Evangelium pertinent. C. Verane prædicas? M: expecta: literas ipsas ostendam tibi à prandio. D. Est profecto quod nostris fratribus gratulemur. M. Scilicet, quoque Deo nostro gratias maximas agamus. C. Id quid in præstare debemus, omni tempore, sed nunc maxime quum audimus ea, quæ ad gloriam ejus præcipue pertinent. M, Utinam

hoc semper habeamus in memoria. C. Communica-
bis igitur mecum tuas literas? M. Etiam dubi-
tas? C. Interea vale, M. Vale. & salve *Cleophile,*
Israel, Matthaus. 13

Estne domi frater tuus? M. Cur istud rogas? I.
Pater meus volebat eum convenire, M. Non
est in hac urbe, I. Ubi igitur? M. Peregre profectus
est, I. Quando M. Nudiustertius. I. Quoniam
ivit? M. Lutetiam. I. Quater facturus est. M.
Lugduno, I. Utrum pedes an eques ivit? M. Ivit
in equo, I. Quando est rediturus? M. Nescio, I.
Sed quem terminum constituit illi pater? M. Ius-
sit ut hic adesset ad vicessimam huius mensis diem?
I. Ducat illum Deus ac reducat, M. Ita precor.

Duraus: Balirus. 14

Quando profecturus es domum? B. Cras,
Deo juvante. D. Quis te iussit? B. Pater. D.
Quanto autem iussit? B. Ad me scripsit f-
periore hebdomade, Q. Quo die literas accepisti?
B. Die veneris. D. Quid continebant præterea li-
teræ? B. Omnes recte valere: proximis diebus
initium fore vindemiæ. D. O Fortunatum, qui
vindemiatum properas? B. Vis dicam patri meo
ut te acceriat. D. Quam gratum mihi faceres, sed
vereor ne nolit. B. Imo gaudebit, cum propter
nostram conjunctionem, tum verò quia & Latine
colloquendo nos exercebimus, & de studiis unà
interdum conferemus. D. Oh gaudeo, totus exilio,
Ambote, id cura, mi animule B. Senties, inter-
rim Deum precemur, ut dicta, facta & consilia
nostra vertat in gloriam sui nominis. D. Bene-
mones, & certè expedit ita facere.

Hector. Lambertus. 15

Siste parumper gradum *Lamberte*, quo prope-
ras? L. Recta domum. H. Quid eo? L. Ma-
ter vult me paucis convenire. H. Nescis quam ob-
rem? L. Nescio, nisi forte ut vestimenta hiberna
mihi facienda curret. H. Istud est verissimile, jam
enim inflat hyems. L. Jam visa sunt gelicidia, &
glacies etiam alieubi. H. His diebus vidi in foro
montanos quosdam, qui dicebant magnam vim
ni-

nivium decidisse superiore hebdomade, quum hic interea lentas pluvias tantum viderimus. L. Ego quoque id ipsum audiui domi nostræ ex rusticis qui triticum nobis advexerant, sed cogor abrum-
pere sermonem ne mihi irascatur mater. H. Sed leusto, mi *Lamberto*, adler mihi dono aliquot unas, n. in amplissima fuit vobis vindemia. L. Adferam (ut spero) utrique nostrum affatim: nisi si quid forte mater irata sit mihi. H. Illud avertat Deus
Pelagus. Bartholomæus. 16

Quoniam is tam celeriter? B. Ad tonsorem. P. Ego quoq; unâ ibo tecum B. P. Rogasti veniam? P. non rogavi, sed tantisper expecta me, dum eo rogatum. B. Festina igitur. P. mox rediero. Rediit, eamus nunc jam. B. Quo vultu te praeceptor excepit? T. Hilario sane. B. Eodem ne quoq; exceperat. P. Non solet irasci nobis, nisi illum adeamus intempestive. B. Quotusquisq; id non agre feriet. P. Etiam nos qui pueri sumus, saepius irascimur condiscipulis, quum studia nostra quantulacumq; sunt, interpellant. sed jam desinamus, optime tonsorem ante officinam video. B. Euge nulli sunt igitur expectantes, ita fiet, ut minùs diu moremur.

D. K.

17

Quo nunc solus alius? K. Semper a versibus aliquid auspicaris. D. Facile est carmen incipere, deducere non item: sed dic, quò nunc is. K. Recta in portam. D. Quid in portu habes negotii? K. Viso ecquid alimenti mihi advectum sit: D. Vis ne tibi comitem? K. Imo etiam ducem, si tibi id videatur. D. Nunquam dux esse didici: sed saepe egi comitem. K. Nihil ad rem pertinet pluribus verbis hic fabulari: eamus, unâ. D. Eamus, sane confabulari licebit amplius ambulanti-
bus in ripa lacus, si navis nondum appulsa sit. K. Quid si jam sit appulsa? D. Tamen deambulare satis diu poterimus dum exoneratur.

Nomenclator. Puer.

18

Ubi est *Petrus*? P. Ivit foras. N. Quò? P. Abiit
rus, Quocum? P. Cum patre. N. Quis ve-
nerat

nerat accersitum? P. Patris famulus N. Quando est in urbem rediturus? P. Hinc (ut dixit) ad octavum diem. N. A quo petivit abeundi veniam? P. Ab Hypodidascalo. N. Cur non potius à ludì magistro. P. Ad negoria prodierat. N. Sat habeo.

Richardus. Niger.

19

Quo ascendis? N. In cubiculum nostrum. R. Quid eò? N. Petiit thecam scriptoriam. R. Adfer mihi cingulum eadem opera. N. Ubi est? R. Super arcam meam. N. Adferam, sed tu me expecta. R. Nusquam moveo.

Levius. Gerardus.

20

Heus Gerarde. G. Quid vis? L. Accerseris. G. Quis me vocat? L. Frater tuus. G. Ubi est? L. Praetoribus expectat. G. Certo scis esse fratrem meum? L. Quidni sciam? Vidi illum, & sum alloquutus. G. Viso sane quis sit.

Richardus. Vilafus.

21

Nescis veritum esse, ne submisisse loquamur inter nos. V. Quidni scirem, cum praeceptor tam saepe nobis inculcet ejus rei causas? R. Cur igitur modo faciebas contrà. V. Quia *Isaias* ita me ceperat alloqui. R. Quid tum? Debui illi admonere non imitari. V. Debui, sed tunc mihi non venit in mentem. R. Sed interim norandus es. V. Minime verò, nisi vis esse ipso praeceptore severior. R. Dic mihi causam? V. Quia praeceptor vult quempiam notari, qui sponte delictum agnovit, modò ne tale sit factum, quod verbo Dei interdixtum sit. R. Nonne à Deo praeceptum est, ut parentibus obediamus? V. Illud est quintum Decalogi praeceptum. R. Atqui (ut habemus in Catechismo) praeceptum illud patet latius: Nam parentum nomine praeceptores complectitur, & magistratus, & denique omnes quibus Deus ipse nos subjecit. V. Non equidem nego vera esse quae narras, sed malo praeceptorem consulere, quam tecum disputare, alioqui in majus malum me adduces, quod est contentiosis vitium. R. Nonne hoc jus à praeceptore veritum. R. Aequum dicitur, ut mineri igitur praeceptorem admonere, cum

tionem à nobis exigit. V. Ne putes me obliturum præsertim quum mea res agitur.

Rogerus. Ferrerius.

22

Unde venis? F. Foro. R. Quid illic audivisti novi? F. nihil. R. nihilne? F. Nihil prorsus. R. Mirum est te nihil audisse de bello. aut de ceteris rebus Anglicis, F. de his quæ nihil ad me pertinent, non soleo percontari. R. Ego: sed tamen aliquid vel in transitu audiri solet. F. Ne mentiar, intellexi nonnihil in transitu. R. Narrare quælo. F. Nunc non est narrandi spatium. R. Cur non? F. Est mihi aliud properandum. R. Quoniam? F. Nihil ad te. R. Quando igitur revises nos, ut ex te istud audiamus F. A prandio, si licebit per otium. R. Amabo te fac liceat. F. Dabo operam, sed me detines diutius, Vale.

Anda. A. B.

23

Unde venis? B. A foro. A. Quis te illuc miserat? B. Mater. A. Quid egisti in foro? B. Emipya. A. Nescis nobis ventum esse emere fructus aliquos. B. Quis ignorat illud, nam dictum est palam in aula. A. Qui igitur ausus es emere pyra? B. Mater dederat mihi sextantem, ut mihi emerem merendam. Quid mali feci si parvi matri?

Franciscus. Dionysius.

24

Ubi fuisti his diebus? D. Rursi. F. Quo in loco? D. In villa nostra. F. Quid agebas illic? D. Ministrabam patri. F. Quid verò ille? D. Fastigabat vites nostras. F. Quando illinc rediisti? D. Heri tantum. F. Quid pater? D. Unà mecum reversus est. F. Bene factum. sed quò nunc is? D. Rectà domum. F. Sed quando repetes ludum literarium? D. Cras, juvante Deo, aut ad summum perendie. F. Ergo interim vale. D. Et tu vale, mi

Francisce.

F. G.

26

Quando rediturus est Blasius? C. Non certo scio, fortasse die crastino, sed cur istud rogas? A. Quia secum abstulit catalogum, & præcipue nascetur, si nemo sit qui recitet. C. Relinque illam curam? habeo catalogi exemplum. F. Recitabis igitur. C. Recitabo. F. Bene facies, & noster

noster Blasius referet gratiam, si qua se offerat occasio.

Garbinus. Furnarius.

26

Quod est tibi domicilium? F. Paterna domus.
 G. Unde nunc venis? F. Domo. G. Ubi prandisti? F. Domi. G. Ubi cœnabis. F. Domi vestra. ut spero. G. Qui scis? F. Pater ipse tuus hodie me invitavit. G. Ubi illum vidisti? F. Domi *Varronis*. G. Quid illic erat tibi negotium? F. Pater me miserat nunciatum aliquid. G. Scire etiam velim ubi sis cubiturus. F. Domi fratris. G. Quid habes negotii cum fratre tuo? F. Dixit sorori nostræ se velle convenire me otiose. G. In qua domo habitat? F. In quadam conductitia. G. Eho, nullamne habet propriam domum? F. Habet quidem: sed eam locat quibusdam inquilinis. G. Locat igitur domum propriam, conducit alienam? F. Scilicet ut ex me audis. G. Quanti locat. F. Octodecim aureis Italicis, quos nunc *Pistoletos* vocant. G. Cur illic non potius habitat? F. Quia sita non est in loco satis commodo, sive (ut ita loquar) mercatorie: Sed illam alienam quanti conducit? F. Longe pluris. G. Quanti igitur? F. Quinque & viginti. G. Cara est habitatio. F. Carissima; sed quid agas? loci commoditas id facit. Age, ut aliquando tandem finiamus, dic (precor) scisne ubi cras futurus sis? F. Domum revertar, ut inde in scholam me conferam, si quidem permiserit Dominus. G. Cur addis, si Dominus permiserit? F. Quia sine permisso Dei, ne domo quidem exire possemus. G. Istud audiui sæpè ex præceptore. F. Cur ergo rogabas. G. Quia nunquam nimis dicitur, quod bene dictum fuerit, præsertim ubi de rebus divinis agitur. F. Istud quoque ex præceptore dicimus: Verum, sed utile est talia sæpè repetere ad memoriam excedam, F. Vide, quo nos sensum adduxerit tua prima interrogatio. G. Tantum volebam tecum verbis paucis jocari. F. Age quoniam nunc satis animum exercuimus, non vis etiam corpus exercere valetudinis causa? G. Quidni velim? F. Eamus igitur lulum pila palmaria, nam eo lusu scio te delectari. G. Delector sane, sed

nunc

nunc pilam non habeo. F, Ecce tibi, sequere me.
G. Ego te sequar libens: tu me bene ducito

Creditor Debitor, 27

Quando patris reditum expectas? D: Hinc ad diem octavum C, Qui scis diem? D: ipse pater ad me scripsit. C, Adventus ejus (ut spero) te ditabit. D, Credo ditior ero si bene numinatus venerit. C, Tunc mihi mutuum reddes? D. Non est quod dubites: quin si tibi opus erit amplius, non modo reddam mutuum, sed etiam referam gratiam. C, Quomodo? D, Pecuniam mutuam vicissim dabo. C, Nihil opus erit spero. D, At nescis quid possit accidere. C, Tempus est brevissimum. D, Non eo dico, quod tibi vellem ominari malum; C, Quicquid ominentur homines; Deus clavum tenet. D. Sed quid cessamus recipere nos in auditorium? C. Opportune admones.

Picus. Marcuardus, 28

Quando rediisti domo? M, Tantum redeo, P, Ubi est frater? M, Mansit domi, P, Cur mansit? T, Ut pranderet cum matre, P, Tu vero curetiam non mansisti? M, Jam pranderam cum patre, P, Quis vobis ministrabat? M, Ancilla, P, Quid mater? Ubi erat? M, Etiam domi, sed occupata, P, Qua in re? M, in recipiendo tritico, quod nobis advectum fuerat, P, Quando redibis domum? M, Cum accessar à patre. P, Quo die illud erit? M: Fortasse hinc ad quatuor dies. P, Cur vos tam saepe commeat? M: Sic volunt parentes, P, Quid agitis domi? M, Quod jubemur a parentibus, P, Sed interim perit vobis studiorum tempus. M, Non omnino perit. P, Quid igitur? M, Quoties pater non necessario occupatus omnibus horis exercet nos: mane, ante & post prandium, ante coenam, à coena satis diu, postremo etiam antequam cubitum eamus, P, Quibus rebus vos exercet? M: Exigit à nobis ea potissimum, quæ rota hebdomadæ in schola didicimus: themata nostra inspicit, ac de iis nos interrogat, saepe dat nobis aliquid modo Latine modo Anglice describendum, interdum etiam nobis proponit brevem sententiam vernaculo

so sermone, quam Latine vertamus: interdum contra jubet aliquid Latinum Anglice reddere. Postremo ante cibum & post, semper ex bibliis Anglicis aliquid legimus, idque tota presente familia. P. Nihilne de Catechismo interrogat? M: Id facit omni die Dominico, nisi forte domo absit. P. Mira narras si modo vera. M. Imo sunt longe plura quam quæ tibi narravi: sum enim oblitus morum civilitatem, de qua etiam admonere nos solet in mensa. P. Cur pater vester tantum sumit laborem in vobis docendis. M. Ut sic intelligat num in schola operam demus, an ludamus, & tempore abutamur. P. mira hominis diligentia, atque adeo prudentia O quam divincti estis patri cœlesti, qui talem patrem in terra dedit vobis. M. Faxit ille, ut hoc & cætera ejus beneficia nunquam obliviscamur. P. Bonum & pium est illud optatum: cura ut habeas non modo in ore, sed in animo etiam magis. P: Bene monendi officium debemus omnibus, sed maxime fratribus. M: Fratribusne igitur solis? P: Eos potissimum fratres hic dico, qui ex fide in Christum nobis conjuncti sunt. M: Recte judicas: sed viso num frater domo tandem reverterit, nam ad cessandum promptus est plus satis,

Myconus. Petellus.

29

Serione scribis, an tu ineptis? P: Equidem scribo serio: cur enim tempore abuterer; Tu vero cur istud rogas? M: Quia vidi aliquando quum bene scriberes. P: Scribo interdum melius. M. Qui fit igitur ut nunc tam male scribas. P. Desunt mihi bene scribendi adjumenta. M: Quæ tandem? P: Bona charta, bonum atramentum, bona penna. Nam hæc mea Charta (ut vides) misere perfluit, atramentum est aquosum & subbalbidum, penna mollis & male parata. M, Cur ista omnia maturè non providisti? P: Pecunia mihi deerat, & nunc etiam deest. M: Incidisti in illud vulgare proverbium. Cui deest pecunia, huic desunt omnia. P. Sic agitur mecum. M. Sed quando te speras accepturum? P: In mercatu proximo pater ad me missurus est, aut iplemet venturus. M. Ego te interea ju-
vare

vare volo. P. Siquidem id potes, magno beneficio me affeceris. M. Accipe hos sex asses mutuo ad charitatem & cetera comparanda, P: Quam vere dictum est illud, *Amicus certus in re incerta cernitur*? Sed quid te impellit, ut mihi ultro tam benigne facias? M. Charitas illa Dei, (quæ Paulus ait) effusa est in cordibus nostris. P. Mira est vis divini spiritus, qui ejus auctor est charitas. Sed mihi interim cogitandum quomodo tibi referam gratiam. M. Parva res est. Omitte istam cogitationem ne te impediatur, quo minus in utramvis aurem dormias: Tantum redde mutuum quum tibi commodum fuerit. P. Reddam (ut spero) propediem. M. Eamus ad precationem; ne notemur. P. Adde unum, si placet. M. Quid est? P. Ne hodie incœnati mittamur cubitum. M. Ha, ha, he.

Velusatus: Stephanus.

30

Quota horâ surrexisti hodie? S. Paulo ante quintam. V. Quis te expergefecit: S. Nemo. V. An ceteri jam surrexerunt? S. Nondum. V. Non ivisti illos excitatum? S. Non ivi, V. Quamobrem? S. Nescio, nisi quia non putabam illud ad me pertinere. V. Annon te illi excitant interdum? S. Imo sapissime. V. Debuiisti igitur similiter facere. S. Debui, fateor, V. Memento igitur ut posthac facias. S. Meminero Deo juvante. V. Sed tu quid fecisti, ex quo surrexisti lecto? S. Primum flexis genibus Precatus sum patrem cœlestem in nomine filii ejus Domini nostri Jesu Christi. V. Factum bene, quid postea? S. Deinde ornavi me, & curavi corpus mediocriter, ut Christianum decet? Postremo, ad quotidiana studia me retuli. V. Pergas sic facere, ne dubites quin Deus tua juvet studia. S. Adhuc me semper juvit, quæ est ejus benignitas. nec me (ut spero) derelinquet. V. Recte loqueris, nec ille spem tuam frustrabitur. S. Anno superiore didici in catone. *Spem retine. spes una hominem nec morte relinquit.* V. Quod retinueris, bene fecisti? est enim egregia sententia, & homine Christiano digna, S. Atqui auctor ejus libri non fuit Christianus. V. Non tuit, certa res est. S. Unde igitur tumpfit tot pulchras sententias. V. Maxime ex Philosophis Ethnicis, nam & ipsi (divino spiritu illuminati) plurima dixerunt quæ sunt verbo Dei consentanea: quod tu quoque vi-

dere aliquando poteris, si literarum studium prosequare. S: Ego prosequar (ut spero) dummodo ipse Deus det patri meo vitam longiorem. V. Precare diligenter & ex animo, ut illud contingat. S. Quotidie id precor sæpe. V. Det tibi Dominus Deus in omni opere bono perseverantiam, S. Quid mihi optas, idem tibi precor, & gratias ago, quod me tam fraterne monueris.

Dominicus. Barrasius.

31

Ubi sunt juglandes tuæ? B. De quibus loqueris juglandibus? D. Quas hodie ex præmio accepisti B. Ubi sint, rogas? quasi vero tibi servare debuerim. D. Non sic intelligo: sed quæro quid feceris? B. Edi in merendam. D. Edisti miser, cur potius non servabas ad ludendum B. Edere malui quam perdere. D. Non poteras perdere nisi duodecim. B. Fateor. D. Quod si fors tulisset, potuisti ducentas aut fortasse plures lucri facere. B. Dubius est (ut vulgo dicitur) ludi eventus. D. Quid tum? ubique parati esse debemus in utramque partem, & boni consulere quicquid nobis evenerit. B. Istud ego scio, sed non sum admodum ludendi peritus in eo genere. D. Abi, nunquam rem facies B. Nemo rem facit, nisi Deo volente, nec ego ditari ex ludo velim. D: Ergo (ut video) quærendus mihi est collusor alius. B. Nihil sane impedio: sed mane parumper. D. Quid vis? B. Quid tu vocas sortem, de qua hic mihi mentionem fecisti? D. ipsam fortunam. B. Quid autem est fortuna? D. Stultorum opinio. B. De fortuna quid opinantur stulti? D. Nunc mihi non vacat de hoc tibi respondere: sed vide annotationem præceptoris in Catonem. B. In quem locum? D. In illum versiculum: *Induiget fortuna malis, ut lædere possit*, B. Ut video non ignoras quid sit fortuna. D. Satis scio fortunam nihil esse. B. Cur Ergo dixisti, quod si fors tulisset? D. Excidit mihi sic loqui Ethnicorum more, nam eorum libri (ut sæpe docet præceptor) pleni sunt ejusmodi impia doctrina. B. Nihil mirum, nempe illi veram Dei cognitionem non habuerunt. D. Sed audi, mi Barrasi, si vis amplius disputare quæretibi alios disputatores: Nam mihi nunc serio ludendum est, volo tamen prius te vicissim

sim admonere. B. O quam gratum mihi feceris! D. Nonne tu dixisti hæc verba dubius est ludi eventus, B. Fateor me dixisse, sed præmunivi. D. Quo modo istud intelligis? B. Addidi enim hæc tria verba, ut vulgo dicitur. D. O astutam vulpeculam! Os occlusisti mihi. Sed hæc inter nos, sine odio aut malevolentia dicta sint. B. Novit Deus utriusque animum. D. Est enim ille solus cordium scrutator. Sed quid tu? vis hic solus otio torpescere? B. Cogito quo lusu me exerceam. D. Quasi vero sit duties cogitandum. Age, sequere me dabo tibi mutuo juglandes. B. Amice nunc loqueris, sed quando reddam? D. Ad Kalendas Græcas, si non potes citius. B. O festivum caput? Eamus.

H. I.

32

Jacobe. I. Quid vis? H. Repetamus unà prælectionem, I. Non est mihi otium. H. Quid habes negotii? I. Volo scribere. H. Quid scribere paras? I. Dictata præceptoris. H. Cur heri non scripsisti? I. Quo tempore scripsissem? H. Quum luderetur. I. At ego nollebam amittere ludendi occasionem. H. Ah piger, nihil aliud quam lusionem meditaris. Nonne diebus Mercurii & Sabbathi ternæ sunt horæ liberæ. I. Liberæ quidem sunt sed non ad lulum destinatæ, deputatæ, attributæ, assignatæ. H. Imo, partim lusbis, aut alicui honestæ remissioni, partim studio literario sunt dicatæ. I. Fateor, duntaxat iis, qui volunt immeri studiis. H. Non poteras heri sesquihoram detrudere ludo tuo, aut saltem horam unicam? I. Tu stude quantum voles. Ego vero ludam quamdiu licebit. H. Per me quidem licebit. sed interim parum promovebis in literis. I. Nonne præceptori satisfacio? H. Utunque. I. Tu igitur studiose. vis esse præceptore ipso severior? Omitte me tandem, age tuum negotium, ego meum. H. Age; age ut liber.

Rufus, Cæstrensis.

33

Quando reperes ludum literarium? C. Nescio. R. Cur de hac re patrem non admones? C. Quid putas ne curare? R. Parum admodum ut credo. C. Profecto verum dicis. R. Satis est signi te non amare literas. C. Scio legere, scribere, Latine loqui saltem

mediocriter: quid opus est mihi tanta scientia? Ego plus scio quam tres sacerdotes Papistici. R. O miserum adolescentem, sicine rem contemnas inestimabilem? C. Quid tu exclamas? Unde tibi videor miser? R. Amice nulla tibi a me orta est injuria, quod enim tibi Dixi non est convitium, ne tu in malam partem accipias: sed misereor tui, quia id contemnis quod felicitatem parit. R. Imo, ista multis fuerunt exilio: tametsi divitiæ sint donum Dei, nec nocent nisi iis qui al utuntur: verum enim vero nulla est homini pretiosior possessio quam virtus & rerum honestarum cognitio. C. Vis igitur concionari ut video. R. Utinam divinas conciones audivisses diligenter. C. Hem obtundis me, nunquid vis - R. Ut bonam mentem det tibi Deus. C. Et fortasse tibi est magis opus quam mihi, Vale.

E. F.

Miror ego quid tibi velis? tu fere semper es otiosus, aut garris aut ineptis. E. Quid vis faciam? E. Ut studeas diligenter. F. Cur me istud mones? E. Pro meo in te amore, tuaque utilitate. F. Frustra mones, E. Quid ita? F. Quia non est mihi animus in literis. E. Quid ergo velles? F. Discere aliquam artem aptam ingenio meo. E. Jamne cogitasti, quænam arti tibi placeat potissimum? Jampridem. E. Cur ergo patrem non admones? F. Nunquam ausus sum. E. Cur non? F. Vereor ne mihi irascatur. E. Roga præceptorem, ut illi dicat. F. In te oro. E. Dic tu ipsi præceptori meis verbis nam verecundia me impedit. F. Faciesne quod rogo? E. Faciam certè, idque libentissime. Valde enim tædet me videre te adeo remissum. F. O quam mihi gratum feceris. E. Sed præceptor te appellabit. F. Quid tum? Oblata occasio me audacem reddet ad mentem meam libere apperendam. E. Recte judicas. F. Tu igitur fac promissi memineris: deinde renuncia mihi quid ille tibi responderit. E. Alioqui non essem tibi nuntius utilis.

Michael Frisius.

35

Salve Frisii. F. Tu quòque sis salvus *Michael*: quota est hora? M. Mox audies sonum semihoræ post quintam. F. Bene habet, maturè satis aderimus. M. Gaudeo me tibi occurrisse, ut euntes, Latine tantisper col-

colloquamur. F. Ea sane est utilis & jucunda exercitatio. M. Quoties incido in aliquem ex istis dissolutis nebulonibus, mallem rhedarium offendisse. Non enim pereos mihi licet aliquid in via meditari: adeo mihi sunt eorum mores odiosi. F. Nihil mirum: Nam fere sunt ejusmodi, ut neque loqui vel ut quippiam boni, neque audire sustineant. M. Quid cum illis agis quibus nihil est curæ, nisi ut suas libidines expleant? F. Nihil aliud crepant nisi suas cupedias & meras compositiones in secretis cauponulis. M. Etiam nos irrident plenis buccis, quod latine per vicos loquamur. Illud vero est omnium pessimum, quod nusquam se patiuntur admoneri. F. Quia scilicet (ut ait Propheta) non est timor Dei ante oculos eorum. M. Si quid occeperis amice commonere, statim audies; Tace concionator, obtundis me. Quod si dixeris. Deferam te ad præceptorem, aut ad observatorem. Oh, ego bene curo, inquit: tu non auderes, nam si me accusares non ferres impune. F. Imo vero te continuo verberabunt, si locuserit semotus ab arbitris. M. Profecto quoniam quidam eorum me nuper offendisset in quodam recessu, impegit mihi in utramque malam duos ingentes colaphos, & aufugit continuo. F. Quid tu quato, interea? M. Quid illud quavis? tam illud subitum fuit, ut vix hominem aspicere potuerim. F. Sed qui tam cito & sensim ad scholam pervenimus? M. Sic fere confabulantibus assu venire solet. F. Age ingre. iamur sine murmure & strepitu ne studentes offendamus.

Probas. Amianthus.

36

UNde adfers istam tuniculam? A. Domo. P. Quid vis facere? A. Volo induere. P. Nunc non est mutandi tempus. A. Quando igitur? P. Cras mane quum sarges electo. A. Bene mones: expectabo,

Antonius. Daniel.

37

Euge, audiui Sororem tuam nupsisse. D. Veram audisti, A. Quis est maritus ejus? D. Quidam civis Lugdunensis, honestis parentibus progenitus. A. Estne dives? Sic habetur: sed tamen pater meus hac longè plaris facit: primum, quod ille sit bene moratus adulescens: deinde quod non solum doctissimus, sed etiam bonarum literarum amantissimus, denique quod

quod verus Dei cultor & Christianæ Religionis summus observator. A. Mihi narras egregios adolescentis titulos. O. felicem sororem tuam, quæ Dei beneficio talem virum nata est. D. Felicem sane non abs re dixeris, Siquidem bonum illum Perpetuo sic agnoscat, ut semper meminerit ex Dei bonitate profectum esse, ob idque immortales agat eidem gratias. A. Credo id facturam. D. Ita spero quidem, sic enim à parentibus semper instituta est in doctrina Christianâ. Sed me jam alio revocant domestica negotia. Ergo vale, mi *Anani*. A. Tu quoque bene vale, suavissime *Daniel*. D. Nunquid vis? A. Ut verbis meis dicas salutem plurimam tuis omnibus, præcipue patri matrique, & ipsi novæ nuptæ, meque illi gratulor faustum illud conjugium, D. Ego vero id faciam, & quidem libentissimè.

Henricus. Gerardus.

38

Hodie te non vidi in concione: quid illud sibi vult G. Quid sibi velit nescio: ego tamen interfui. H. Narra mihi quæ mandasti memoriæ. G. Non est tuum à me rationem exigere. H. Ego quidem non exigo: verum id rogo, ut memoriæ causa conferamus unâ. G. Malim nunc solus recordari. Audies me (si voles) quum præceptor ante prandium nos interrogabit. H. Quid mali esset, si nunc inter nos ea de re conferamus? G. Nihil Male esset, fiteor: sed nunc mihi non libet. H. Tua igitur te libido regit. G. Omitte me, cur molestus es? H. Omitto sane, sed audi unum verbum. Non decet puerum esse tam morosum. G. Nec puerum decet esse tam molestum.

Publius. Cicero.

39

Quid fecisti regula mea? C. Reliqui in pergula superiore. P. Cur eam reliquisti? C. Oblitus sum. P. Non recte factum, sed tu sic fere soles, si quid fuerit tibi commodatum. C. Piget me negligentiam meam. P. Non satis est dolere, nisi mores mutare velis. C. Deum precabor ut mihi mutare velit. P. Si sis, alioqui nemo tibi posthac commodare voler. C. Habeo gratiam quod me tam amice monueris. P. I nunc repetitum meam regulam, est enim ea mihi opus ad ducendas in charta lineas. C. Nunc eo. P. Refer ad me in cubiculum. C. Mox habebis.

Emercus

Emercus. Baldus.

40

Cur solus rides? B. Quid tua? E. Quia fortasse rides me. B. Unde tibi orta est ista suspicio. E. Quia maluses. B. Omnes quidem male sumus: at ego te peior non sum. B. Nemo igitur ridet, nisi aliquem irrideat? E. Non sic intelligo: sed qui solus ridet, (ut saepe audiui) aut stultus est, aut aliquid mali cogitat. B. Ista sententia cuius nescio, sed cuiuscunque sit, non est perpetuo vera: tamen admonitionem tuam in bonam partem accipio, teque moneo vicissim ut caveas suspiciosus esse. *Nam nimis & suspectus aptissima mors est*, ut est in morali nostro carmine. E. Memineris boni tamen consulo admonitionem tuam.

Nathaniel. Mercurius

41

Unde venis? M. Domo. N. Quid agitur domi vestra? M. Nihil tua refert. N. Fateor, sed familiares sic rogare fere solemus, (perinde quasi rogemus ut valeatis) quomodo se vestrae res habent? M. De re aliena nimium percunctari non decet. N. Taceo, sed videris mihi pro aetate nimis sapere. M. Nihil mirum, dico id quod audiui saepe. N. Ego quoque non semel audiui. M. Cur ergo non uteris? N. Quia non semper in mentem venit. M. Imo quia tu es percunctator, quare res non sine causa datur vitio. N. Habeo gratiam quod me adeo amice moneas, posthac adjuvante Deo, cavebo ineptus esse. M. Ita paulatim sapias.

Humberus. Plantinus

42

Hus tu, Preceptor adest. P. Quid tum? H. Respice ad illum. P. Quamobrem? H. Ut ei caput aperias, & venientem salutes. P. Ita decet facere, sed aliud cogitabam. H. Tace.

Pontanus. Marcus.

43

Unde redis? M. Foris. P. Cur exieras? M. Redditum urinam. P. Qualis est coeli facies? M. Nebulosa. P. An relegat? M. Sic resolvitur gelu, ut nives omnino liquescant. P. Etiamne pluit? M. Sensi aliquid superne distillare. P. Fortasse in transitu è stillicido tecti. M. Imo è nubibus scio, quod si non credis vide tu ipse. P. Quasi ego tibi non credam in re tantilli. M. Cur igitur dubitare videbari? P. Ut pluribus verbis tecum fabularer. M. Quorsum id pertinet. P. Ad latinum sermonem exercendum. M. Sed inte-

interim sapè otiosa verba dicimus, à quibus omnino abstinendum Christus præcepit. P. Tota erras via in præcepti intellectu. M. Cur istud dicis? P. Quia non est otiosus sermo, qui ad aliquam institutionem refertur, præsertim ubi agitur de bonis, & honestis rebus: qualia sunt Dei opera in rebus naturalibus. M. Videris mihi rectè sentire, proinde facile tibi assentior. P. Sed hæc hætenus, institit nobis aliud negotium. M. Age definamus.

Trollienus. Bellenus.

44

SCin'tu quota sit hora? P. Non certo scio, sed video instare cœnæ tempus. T. Me miserum! oblitus sum adire matrem quæ iusserat. B. Curre, curre: opportune venies, ut cœnes domi. T. Recte mones: corogatum veniam. B. Eccum hypodidasculum, T. Optime adest.

Rolandus. Langinus.

45

Quid ais de scalpello quod emerem tibi nudius tertius! Estne satis bonum. L. Imo vero est optimum: sed me miserum, Parum abuit quin perdiderim. R. Eho quid ais? quomodo id accidit? L. Cum toris red'rem, exciderat mihi in vico. R. Unde exciderit? L. E theca mea quam imprudenter apertam reliqueram. R. Quomodo recuperasti? L. Affixeram statim chartulam valvis januæ, post prandium quidam puer sextæ classis mihi retulit. R. Utinam omnes tam fideles essent, qui res amissas reperiunt. L. Profecto pauci sunt qui restitunt si modo sit res alicujus pretii. R. Et tamen id verbo Dei nominatim præcipitur. M. Quidni? est enim furti species, si quis rem alienam inventam retineat, modo scit cui reddenda sit. R. At plerique putant se jure possidere quicquid amissum invenerint. L. Errant illi quidem gravissimè. R. Verum (ut redeamus ad inceptum sermonem) quid dedisti puero, qui scalpellum tuum invenerat? L. Dedi sextantem & nuces, & aliquot juglandes, laudavi præterea & pueris admonui idem semper esse faciendum. R. Recte fecisti sic enim libentius reddet aliàs si quid repererit: Sed quid si perdidisses? L. A quo tulissem, & mihi emissem aliud. R. Idne a quo tulissem animo? S. Certè non sine aliqua molestia. R. Non igitur a quo animo. Sed nol-

1o te arctius urgere. L. Non sumus Theologi. R. Quid ergo. L. Grammaticuli. R. Et quidem imperiti. L. Tanto Diligentius Deum precari debemus ut per Evangelium suum nos liberet ab ignorantiae tenebris in quibus & versati sumus, & adhuc versamur. R. Id vero faciemus si Sanctis admonitionibus pareamus, quas audimus quotidie à præceptore? & sæpe à concionatoribus divini verbi ministris. L. Vide quantum profuerit nobis scapelli mei amissio, R. Ob eam rem tibi dupliciter gratulor. primum quod tibi recte emerim: deinde quod amissum recuperaveris. L. Habeo tibi gratiam mi Rolande. R. Quin Patri nostro cœlesti sit laus & gratiarum actio. L. Amen.

Marcarius. Calvinus.

46

Mihi non videris nimis occupatus. C. Mediocriter. M. Quid si mihi exacuas duas aut tres pen-
nas. C. Satis fit tibi, si unam acuero in præsentia. Suntne novæ? M. Novæ quidem? sed paræ te usque
dum acuuntur. Jam enim levigavi, caudam rescidi,
detraxi plumulas. C. Ostende: profecto sunt optimæ
& ad scribendum aptissimæ. M. Unde istud nosti?
C: Quia sunt caule amplo, firmi & nitido. Nam mol-
les & quæ caulem breviorē habent, parum sunt ad
scribendi utrumque habiles. M. Gaudeo me utiliter emis-
se. C. Non abs re, sed quanti? M. Pro his tribus dedi
quadrantes duos. C. Singulas igitur binis emisisti de-
nariolis. M. Res apparet. C. Est vile pretium pro rei
bonitate. De quo emisisti? N. De quodam cicumfora-
neo. C. Apud hujus oppidi mercatores singulæ & qui-
dem minus bonæ, venduntur sextantibus. M. Et tamen
audent interdum dicere plus sibi constare Lugduni.
C. Ea fere est mercatorum consuetudo: nihil enim
proficiunt, nisi admodum mentiantur, ut ait Cicero.
M. Sed agene te durius remorer, agamus quod in-
stat. C. Cito expediero, aspice me diligenter ut dis-
cas aliquando. M. Aspicio intentis oculis, sed mihi
opus esset spatio paulo longiore, C. Istud ergo fiet
in cubiculo, si quando me velis invisere. M. Quo tem-
pore? C. Post scholæ missionem, hoc est, hora nona
maturina, vel quarta pomeridiana. Nunc habes pen-
nas duas, recte (ni fallor) in utrumque tuum accom-
modatas. Hanc tertiam in aliud tempus tibi intergrum
serva.

servabis. *M.* Accipe tibi; si placet. *C.* Quin tibi serva: domo adferuntur mihi satis multæ. *M.* Ago tibi quantas possum gratias: vale. *C.* In columen te conservet Deus. Sed heus, ne parcas unquam labori meo. *M.* Tu quoque & me & rebus meis vicissim utere si quid opus fuerit. Interim vale.

Puteanus: Buerla.

47

UNde veniebas modo? *B.* E culinâ. *P.* Quid il-
luc iveras? *B.* Ut me calefacerem. Tu credo libentius es in culina quam in schola. Nonne? *B.* Nihil mirum: in schola non est ignis sicut in culina. *P.* Abi sapis. *B.* Utinam tam saperem in divinis rebus quam in cura corporis. *P.* Fac sapias. *B.* Quomodo? *P.* Studio, cura, labore, diligentia. *B.* Non parco labori. *P.* Recte facis, sed est tempus expectandum cujus progressu fiunt omnia. Intera precandus est Deus assidue. *B.* Bene mones: utinam ille studia nostra promoveat in gloriam sui nominis. *P.* Id facies si pergamus eum colere diligenter.

Puteanus. Capusius.

48

QUid tecum cogitas, *Capusi*? *C.* Libenter irem domum. *P.* Quid eo? *C.* ut me his diebus parumper recrearem cum matre. *P.* Quid obstat quominus eas? *C.* Præceptor non vult permittere. *P.* Melius tibi consulit quam ipse putas. *C.* Quomodo? *P.* Nam inter ea perderes multum temporis: & quum rediisses tibi doleret: nonne verum dico? *C.* Profecto sic est. *P.* Mane igitur si sapis. *C.* Parebo tuo consilio, quia mihi rectum videtur. *P.* Nollem sciens malum tibi consilium dare. Atqui utinam quod suadeo, succedat tibi prospere. *C.* Spero ita fore, Deo volente.

Martialis. Bonus.

49

QUantum habes pecuniæ? *B.* Assen cum semisse tu vero; *N.* Non tantum. *B.* Quantum igitur? *M.* un. cum assen. *B.* Vis mihi dare mutuo? *M.* Est mihi opus. *B.* In quem utum? *M.* Ad emendam chartam. *B.* Hodie reddam tibi. *M.* Addendum fuit, Deo iuvante. *B.* Sic docet præceptor ex verbo Dei, sed non possum assuescere. *M.* Fac assuescas. *B.* Quomodo id fiet? *M.* Si sæpe cogites nos à Deo sic pendere. ut nihil possimus sine eius auxilio. *B.* Bonum mihi das con-

consilium. M. Quale mihi d.ri velim. B. Sed (ut ad propositum redeamus) dabis mutuo illum assem. M. Miror te mutuo petere qui plus habeas quàm ego. B. Est quidam scholasticus hac transiens, qui librum vana-
nalem ostentat. M. Quid tum ? B. Cupiebam emere, quia vilius vendit quam noster bibliopola. M. Accipe : sed quæso, unde tam cito reddes ; B. A cœne ibo do-
mum, ut à matre petam. M, Quid si dare nolle ? B. Nihil cunctabitur, quum librum ostendero.

Monianus. Eusebius.

50

QUot annos habes ? E, Tridecim, ut à matre ac-
cepi, tu vero ? M. Equidem non tot habeo. E. Quot igitur ? M, Deest unus. E, Sunt ergo duodecim
M, In promptu est ratio. F, Sed frater tuus quorum
agit annum ? M, Quintum. E. Quid ais ? Jam Latine
loquitur ? M. Quid miraris ; Semper habemus domi
prædagogum, & doctum, & diligentem : semper
nos Latine loqui docet, nihil Anglicum effert, nisi
aliquid declarandi causa, quin etiam patrem non au-
demus nisi Latine alloqui. E, Nunquam igitur An-
glice loquimini ? M, Solum cum matre, idque certa
quadam hora, quum illa nos ad se vocari jubet, E,
Quid agitis cum familia ? M, Cum familia rarusest
nobis sermo, & quidem tantum in transitu : & ta-
men famuli ipsi nos Latine alloquuntur. E. Quid an-
cillæ ? M. Si quando usus postulat ut eas alloquamur,
utimur sermone vernaculo ut solemus cum ipsi ma-
tre. E. O vos fœlices qui tam diligenter docemini M.
Est Deo gratia, cujus dono patrem habemus, qui cu-
ret nos tam accurate erudiendos. F Certe ejus rei laus
& honor unico cœlesti patri debetur. M. Sed quid
agimus ? Jam audio recitari catalogos. E. Ergo festi-
nemus.

Gulielmus. Ludovicus.

51

QUID tristis es *Ludovice* ? L, Aegrot. G. Quid
morbi est ? L. Nescio. G. Sed tamen estne gra-
vis morbus ? L. Non admodum : gratia Deo. G.
Quidnam tibi dolet ? L. Caput. G. Quid ? totumne
caput ? L. Non cerè. G. Quæ pars igitur ? L. Nescio
nomen, G. Estne vertex ? L. Non est. G. Quid ergo,
utrum sinciput, an occiput ? L. Hæc pars anterior. G.
Est ergo sinciput. L. Quid igitur faciam ? G. Quiesce
benè

benè, mox sanus eris. Sic enim à matre accepi, nullum esse presentius remedium capitis doloribus, quam quietem. L. Atqui varii sunt morbi capitis. G. Et varia forrasse remedia, sed quid est facilius quam id tentare quod dixi tibi. L. Experiri quidem nihil (ut spero) nocebit, sed ubi quiescam? G. Domi vestræ in lecto. L. Mater non sinet. G. Imo si dixeris te agrotare. L. Atqui me putabit simulare. G. Fieri potest, sed qui id dubitas periculum facere? L. Bonnum consilium. G. Utere si vis. E. Faciam profecto. G. Enimvero si supis. L. sed unum restat. G. Quid est? L. Impetranda est a præceptore venia. G. Adi, & pete. L. Quid si nolit dare? G. Imo facillime. L. Qui scis istud? G. Quia satis est credulus nobis, nisi qui aliquoties illum sefellerunt. L. Nunquam sciens illum sefelli. G. Ito igitur fidenter. L. Nunc eo. G. Sed heus, prius meditare quid sis dicturus, ne forte loquendo hæreas, L. Bene mones non accedam imparatus.

P. T. S.

52

O Præatus mihi ades Timothee, quærebam qui mecum certare vellet, sed omnes, ad lusus certamencurrunt, tu vero quid ais? T. Quid ego malim quam tecum de nostris studiis pacificè contendere. B. Sed quod petis certandi argumentum? An de repetendis Ciceronis Epistolis? T. Malo de Catone P. Quamobrem? T. Quia restant mihi ediscendæ aliquot prælectiones de Cicerone. Scis enim me agrotasse tere duas hebdomadas. P. Memini. Vis igitur dicamus Secundum librum moralium distichorum? T. Est longus nimis in hanc horam. P. Quid ita? T. Quia nobis aliquandiu ludendum est, ut corpus exerceamus ad valetudinem conservandam? P. Dicamus ergo librum tertium qui est brevissimus. T. Sed iudicem volo. P. Præsto est *Solomon*, qui me ob eam rem sequitur. T. Vis igitur *Solomon* audire nos? S. Quid dicturi estis? P. Tertium librum Distichorum moralium. S. Nonne alternis dicetis? T. Scilicet suum uterq; distichum. S. At pueri ne erretis nolo vos audire tanquam iudex. P. Cur non? S. Ne forte mea sententia alteruter amicorum offendatur. T. In quo igitur nobis eris adjutor? S. notabo in chartula diligenter utriusq; lapsus, deinde referetis ad præceptorem. T. Quid

tum fiet? S. Ille utri videbitur, victoriam & præmi-
um adjudicabit. P. Eris igitur nobis tantum testis. S.
Sic intelligo. T. Optime sane videtur mihi ratio P.
Mihi quoque valde probatur. S. Sed unum restat. T.
Quid est? S. Vultisne præter lapsus manifestos, hæsi-
tationes etiam notari? T. Sic volunt præceptoris leges
super hac re. S. Date mihi librum in manum, ut cer-
tus observare possim. T. Tene meum. Incipiamne?
P. Æquum est, quia tu à me provocatus es. T. Audi
quæso Solomon, sed diligenter. S. Tu vero cave dicas

T. Hoc quicumque cupis carmen cognoscere lector.

Hæc præcepta feres quæ sunt gratissima vita.

P. Instrue præceptis animum. nec discere cesses.

Nam sine doctrina vita est quasi mortis imago.

*T. Commoda multa feres: sin autem spreveris illud,
Non me scriptorem, sed te neglexeris ipse.*

P. Quum recte vivas, ne cures verba malorum:

Arbitrit nostri, &c.

sic pergunt ad finem usque libri tertii.

Poralius. Macardus,

53

GRatulor tibi reditum *Macarde*? Quando redisti
rure: M. Heri post meridiem. P. Quid mater?
M. Quemadmodum illa me secum duxerat, ita re-
duxit. P. Nonne venit in equo? M. Et quidem tolu-
tario. P. Tu vero. M. Quid rogas? eram illi à pedi-
bus. P. Non tibi fuit molestus labor itineris? M. Nulla
mihi fuit via difficilis: adeo erat jucunda in uiberna
reditio. Quid quæris? Noluissena eques venire. P.
Quantum distat hinc villa vestra? M. Quatuor miliari-
bus. iisque non admodum longis. P. Sed jam satis de
reditu, nunc aliud agamus. Fuistine memor promissi
tui? num redisti vacuus? M. Attuli uvarum quantum
potui. P. Quantum igitur? M. Quasillum. P. Hui,
quasillum? tibi igitur uni. M. Non poteram ferre
amplius pro viribus corpusculi mei: Quod si robustus
essem, A sini onus asportassem, mater enim facile per-
mittebat. P. Quam vellem adfuisssem. M. Ego & mater
te plurimum desideravimus. Sed esto animo bono, ea
reliquit famulum ruri, qui amplissima corbe onustus
veniet, tum illa tibi dabit assatim. P. Aha, nunc op-
tata loqueris, mi *Macarde*. M. Eamus domum, ad
nos videbis quasillum nostrum adhuc (ut spero) in-

tegrum. P, O lepidum caput. Nam & cupiebam ire salutatum matrem tuam mihi charissimam. M. Profecto illi gratissimum feceris, Eamus igitur.

Antonius. Bernardus.

54

Quid hic solus cogitas? B. Meum deploro miseriam. A. Quanam te afficit miseria? B. Heu (me miserum) ecce mutavimus classem. Nec est mihi pecunia unde libros emam. A. An non tibi dat pater? A. Dat quidem interdum, sed parce nimis. A. Est igitur avarus. B. Non sequitur. A. Quid igitur impedit quo minus tibi pecuniam suppeditet? B. Paupertas. Præterea quum peto, miratur tot nobis opus esse libris. A. Nihil miram præsertim quum sit pauper. sed interim esto animo bono, nec te afflides quæso. Dabo operam ut te juvet pater meus. Libenter enim largitur pauperibus, præsertim ut quos novit bonarum literarum studiosos esse. B. O me foelicem, si tua opera me Deus adjuverit. A. Juvabit spero, sed tu interrim precare illum diligenter, ut mei patris animum erga te affectum reddat B. Recte mones: nam (ut sæpe audi vi è sacris concionibus) solus est Deus, qui hominum corda gubernat ac dirigit. A. Ita res habet. B. Vale, mi Antoni, qui mihi animum reddidisti. A. Tu quoque Bernarde, sed dic mihi quæso, quantum nummorum tibi opus est? B. Si duos haberem decusses, abunde mihi esset in præsentia. A. Tace, cras ut spero, divinum auxilium senties.

Georgius. Walterus.

55

Quo nunc is? W. In hypocaustum. G. Quid eo? W. Hoccine rogandum est? Non trigus tentis. G. Quotusquisque nunc non sentiat, cum sit adeo acerbum? Sed ego malim me in culina caletacere. W. Atqui præceptor vetuit. G. Non ignoro. Sed rogabo veniam. W. Cur non vis hypocausto calefieri? G. Vapores clabani tentant mihi caput, quod alioqui infirmum satis habeo, unde fit, ut facile ex capite laborem. W. Ego quoque sic aliquando fui, sed paulatim assuefeci me ad ferenda hypocausti incommoda. G. Et Ego, ut spero, me assuetaciam, verum præstat id fieri horis pomeridianis, ubi tantus ille æstus deferbuerit. W. Sed nunc tempus non est hic Philosophandi diutius, jam mihi dentes frigore crepitant,

Sira

Siralanus. Theobaldus.

56

QUæ sunt arbores in horto vestro? T. Hortum habemus suburbanum, in quo sunt olera, quibus vescimur quodidie: præterea sunt in fundo nostro bini horti, variis arboribus confiti. S. In horto, quæ sunt olera? T. De hoc mater melius respondere posset. Nam illic sæpe versatur, aut ferendi causa, aut fariendi, aut aliquid colligendi. S. Sed tamen dic mihi aliquot olerum nomina. T. Parum prodesset nomina tibi recensere, nisi res ipsas videras, Quin eamus in rem presentem. S. Potes ire quando libet. T. Iossum quidem matre permutente. S. Fac, amabo. permittat, sed ea lege ut me tibi comitem assumas. T. Id facillime fiet, tantum hic me expecta mox rediero, S. Quid si ea domi non sit? T. Tamen hoc tibi renuntiabo. S. Bene veritat Deus.

Daniel. Caulonius.

57

Hodie pecuniam à patre accepi si tibi forte est opus. G. Nihil nunc opus est mihi, sed tamen gratiam habeo maximam, quod tua liberalitate ultrò mihi offers beneficium: quoties enim quisque id faciat? D Credo esse paucissimos, tu me tamen non semel beneficiis provocasti. C. Adeò parva illa fuerunt, ut non sint commemoratione digna. Non est parvum beneficium, quod ab optima voluntate profectum sit. C. Utinam Dei erga nos beneficia tam expendereamus, quam solemus hominum. D. Exit ille, ut in ea cogitatione nos exerceamus. & sapius & diligentius. C. Istud profectò necesse est, si volumus ejus benignitatem sapius experiri.

Fatonus. Barbarius.

58

Quid agis? B. Scribo. F. Quid scribis? B. Describo dictata præceptoris. F. Quænam? B. Hiberna. F. Quid? non aderas? B. Imo aderam, sed non poteram magistrum dictantem assequi. F. Quæ res tibi impendebat? B. Quod satis commode non sederem. F. Veneras ergo serius. B. Istud est. F. Cedo commentarium tuum, egomet tibi scribam. B. Quid faciam lucri? F. Ego citius quàm tu descripsero post ludeamus unà ut concessit Præceptor, Da (inquam) libellum tuum. B. Libenter id quidem facerem, sed non audeo. F. Quid times? B. Edictum præceptoris. F.

Quod mihi Edictum narras? B, Nescis eum vetuisse ne quis sine permissu ejus alteri scribat. F, Id ego probe memini: sed unde hoc sciet? B, Rogas? cum emendandi causa scripturæ rationem exigit, tum captus ero: novit enim manum meam: præterea neque fallendum est neque mentiendum. F, Verbo Dei utrumque vetimur. B, Quid ergo responderem præceptor, quum ille negarit me ista scripsisse? F, Non eo res evader spero. B, Nolo tua spe tantum subire periculum. F, Vali nimium timidus es, nunquam rem facies. B, At tu forsitan audacior. F, Tu igitur scribe quantum voles, ego me ad ludendum confero. B, Abi quaeso, jam unam paginam descripsissem nisi me interpellasses. F, At interim aliquid proficimus, dum Latine fabulamur.

Brachinus. Probus.

59

VENIT ne pater ad mercatum hodiernum? P, Hodie manè convenit me, quum adhuc è lecto surgerem. B, Nihil ab eo petisti. P Imo pecuniam. B, Et numeravit? P, In præsentia. B, Quantum obsecro? P, Viginti asses. B, Pape! asses viginti! qui fit ut audeat tibi tantum pecuniæ committere? Quia novit me dispensatorem frugi, siquidem semper illi reddo rationem usque ad teruncium. B, Sed agre fortasse impetasti. P, Imo facillimie, atque adeo cum gratia. B, O mitem parentem. P, Certe mitissimum. B, Sed (ut ad rem) quid facis ista pecunia? P, Emam libros, & alia mihi necessaria. B, Potestne mihi aliquid mutuo dare? P, Possum, si modo eges. B, Nisi egerem non peterem. P, Quantum vis a me accipere? B, Quinque asses. P, Accipe. B, O verè amicum animum. P, Amicus verus non est nisi qui amicum juvat in tempore, modo habeat unde juvet. B, *Amicus certus* (ut est in proverbio) *in re incerta cernitur*. P, Quando reddes mutuum. B, Ubi primum pater in hanc urbem venerit. P, Quando venturum speras? B, In mercatu proximo, nempe ad octavum diem Octobris.

Padagogus. Edwardus.

60

HODIE mane quota hora experges factus es? E Ante lucem, quota hora nescio. P, Quis te experget fecit? E, Venit excitator hebdomadarius cum lucerna sua, pulsavit acriter ostium cubiculi: quidam appetit

ruit; excitator accendit nostram lucernam, elata voce clamavit, expectati sunt omnes. P. Narra mihi ordine quid egeris, ex illo tempore, usque ad finem jentaculum. Vos pueri auribus atque animis diligenter attendite, ut discatis hunc vestrum condiscipulum imitari. E. Expectatus surrexi e lecto, indui tunicam cum thorace, sed in scabello, accepi femoralia & tibialia, utraq; indui, calcos calceavi, femoralia ligulis astrinxi thoraci, tibialia pericelide ligavi super crur, cingulo me praecinxi, caput diligenter pexui, aptavi capiti pileolum, togam indui, deinde egressus cubiculum descendi infra, urinam in area reddidi ad parietem, accepi aquam frigidam e situlo, manus & faciem lavavi, os & dentes collui, deterli mantili manus & faciem. Interea signum ad precationem datur minore tintinabulo, in aulam privatam convenitur, precamur unâ, accepimus ordine jentaculum à famulo culinario: jentamus in triclinio, sedentes quiesci, & sine murmure, sine strepitu, quos audiui inepti garrientes, aut verba loquentes otiosa, aut etiam lascivientes vidi, amice monui, qui non paruerunt admonitioni, detuli ad observatorem, ut notaret. P. Nemone vobis praeerat dum jentaretis? E. Imo, hypodidasculus. P. Quid agebat interea? E. Ille per mediam aulam ambulabat, tenens librum in manibus & identidem monens observatorem, ut notaret inepte garrientes. P. Nullumne igitur verbum tunc licet emittere? E. Imo licet: verum si demum notari solent, qui diu & multis verbis inepte, & sine ullo fructu confabulantur. Ceterum licet omnibus jucundos inter se tractare sermones de bonis & honestis rebus, dum tamen id modeste fiet citra clamorem & contentionem. P. Haecenus satis fecisti mihi, cetera narrabis à prandio, nisi aliquod negotium intervenerit, eamus nunc in aulam ad prandium, ne magistro in mora simus. P. Audiui modo signum dari. P. Opportune datum.

Paedagogus. Puer.

61

UBi finivisti narrationem ante prandium? Pu. Quum vellem finem imponere jentaculo, tu me interpellasti praeceptor. P. Perge igitur narrare ordine reliqua. P. Cum jentandi finem fecimus, datur publicum signum posterius. Sumit quisque libros:

Imus in aulam communem, recitantur de mōre catalogi singularum classium: qui adsunt, ad nomen respondent, ego quoque respondeo, absentes notantur in catalogis ab ipsis nomenclatoribus. Finita catalogorum recitatione ludimagister pulpitum ascendit, ut precetur, jubet nos attentos esse, tumque publice precatur: ubi precatus est, recipite vos, inquit, in suum quisque auditorium. Conveniunt omnes ego item venio cum meis condiscipulis, sed eo in loco meo, præceptor ingreditur, inquit de absentibus, deinde sedet in cathedra sua, & jubet pronunciare auctoris scriptum, pronunciamus terni clara voce ut solemus quotidie: Tum jubet ut reddamus interpretationem: aliquot ex rudioribus legunt singuli, nos alii reddimus terni, idque memoriter, præter eum qui verba ipsa auctoris præit nobis ordine. Tandem præceptor exigit Anglicam verborum significationem, doctiores, quibus nominatim præcepit, respondent: ego quoque jussus ab eo respondeo? laudat illos qui bene responderunt, de quorum numero, ego (quod sine jūctantia dictum sit) unus eram: postea jubet orationis partes ordine tractari ad rationem Grammaticam. Postremo palam præscribit quid sit à prandio reddendum: audita hora octava præcationem imperat: qua finita, monet ut officium sedulo faciamus, tandem nos missos facit. Eo spectante eximus ordine & sine strepitu, lætius discedimus. Satisne tibi feci Præceptor? Pæ. Imo cumulatissime. Pu. Placetne tibi ut sub cœnæ tempus idem faciam de reliquis hujusdiei actionibus? Pæ. Nihil opus erit. Nam de illis quæ horis pomeridianis aguntur, alias te audiui satis. P. Tu, Nunquid vis præterea? Pæ. Estne tempus eundi in aulam communem ad Psalmorum cantionem? Pu. Tempus est. Pæ. Ito igitur.

Pedagogus. Puer.

62.

A Des Carole? Pu. Adsum præceptor. Pæ. Quid agunt duo condiscipuli tui. Pu, Adhuc docentur à subdoctore. Pæ, Tu vero jamne pronunciaſti contextum prælectionis in crastinum mane? Pu. Pronunciaſti. Pæ, Satisne recte? Pu. Satis gratia Deo. Pæ. Quiste audivit? Pu. Ludimagister. Pæ. Bene habet, sed est quod monere te velim, Pu. Ego illud audire

percipio. Pater. Sæpenumero cogitandum tibi est. quantum debeas bonorum omnium largitori Deo, qui & ingenium & memoriam tam foelicem tibi dederit. Pu. Quid illi non debeam qui mihi dedit omnia? Pater. Dic aliquot ejus beneficia præcipua. quemadmodum docuite aliquando, Pater. Dedit mihi cœlestis ille pater corpus, animam, vitam, mentem bonam, parentes bonos, locupletes, nobiles, bene erga me affectos, & qui non modo suppeditant mihi copiose omnia ad hanc vitam necessaria: sed etiam (quod est longe maximum) me bonis literis bonisque moribus tam diligenter instituendum curant, ut nihil sit præterea requirendum. Pater. Vere omnia ista dixisti, sed unum prætermisisti quod est singulare Dei beneficium. Scisne tu quid sit? Pu. Sine me paulisper cogitare. Pater. Otiose cogita. Pu. Nunc ego reminiscor: sed. Pro magnitudine rei, nescio Quibus verbis id possim exprimere. Pater. Dic tamen quo poteris modo. Pu. Cogito etiam atque etiam. Pater. Dic tandem. Tu. Innumera- bilia sunt Dei optimi maximi erga me beneficia, in corpore, in animo, in externis rebus, sed nullum majus nec dici, nec cogitari potest, quam quod Fili- um suum unicum gratis mihi dederit, qui me miser- rimum peccatorem, & sub Satanæ tyrannide captivum ac morti æternæ destinatum redemit, idque morte sua omnium crudelissima, & maxime ignominiosa. Pater. Satis apte dixisti. & todiem fere verbis, quot aliaste docueram. Sed nunquid Deus tibi uni hoc tan- tum beneficium præstitit? Pu. Minime vero. Pater. Quibus præterea? Pu: Omnibus quotquot Evangelio fideliter ac vere crediderint. Pater. Age profer locum ex Joannis Evangelio in eam sententiam. Pu. Sic Deus dilexit mundum ut filium, suum unigenitum daret, ut omnis qui credit in eum non pereat, sed ha- beat vitam æternam. Non enim misit Deus Filium in mundum, ut condemnet mundum, sed ut servetur mundus per eum. Qui credit in eum non condemna- tur, qui vero non credit, jam condemnatus est, quia non credidit in nomen unigeniti Filii Dei hæc est au- tem, &c. Pater. Hæcenus satis, sed cujus sunt verba ista? Pu. Ipsius Christi, de seipso loquentis. Pater. Quem alloquitur? Pu. Nicodemum qui ad eum noctu

noctu venerat; Pæ: Faxit ipse Christus unicus servator noster, ut magis ac magis in ipsius cognitione proficias. Pu: Faciet spero. Pæ: Perge igitur ut cœpisti alacriter, quod bene vertat Deus in gloriam sui nominis. Pu. Ita precor. Pæ. Eamus cœnatum.

Observator. Puer.

63

TU nunquam studes, quando eris doctus? Id fiet progressu temporis, Deo juvante. O. Recte dicis: sed interim laborandum tibi est. P. Atqui ego non sum arator. O. Etiam rides? Quasi laborare idem sit quod arare. P. Scio non idem esse. O. Cur ergo sic respondisti? nonne istud ridere est? P. Et ridere non est malum, cum sit naturale omnibus hominibus. O. Pergin'tu nugas dicere. P. Quod dixi, verum est, & verum dicere non est nugari. Cur me immerito reprehendis? O. Jure te arguo. P. Quo jure? O. Quia non ignoras, ridere pro irridere usitatum esse, & tamen sic accepisti quasi de risu sim locutus. P. Si defendo causam meam: quid mali facio? O. Fergis igitur esse pertinax? profecto serio notaberis. P. Ne quæso mihi irascaris mi Martine. O. Non irascor: sed officium meum facio? P. Sed audi quæso. O. Quid audiam? tuas nugas? P. Audi, inquam, nihil mentiar, O. Dic breviter, est mihi alibi negotium. P. In primis cum tu me admonuisti, non eram otiosus. O. Quid ergo? si nihil faciebas, nonne otiosus eras? P. Non eram, pace tua dixerim. O. Qui potest istud fieri? Dicam tibi: etsi tute melius hoc intelligis quam ego. Nihil faciebam ut apparebat, sed tamen cogitabam aliquid boni. O. Declara istud mihi. P. Quum tu facis verius, sæpe meditaris diu, quasi sis otiosus, quamvis nunquam sis minus otiosus. O. Pro ista ætate nimis acutus es, etiam si tibi (ut ais) otiosus non eras, tamen qui te viderent, possent aliter judicare. P. At solus eram. O. Verum Sed poterant aliqui intervenire. Denique non fateris culpam? P. Si qua fuit culpa in eo fuit quod primo aspectu videbar tibi esse in otio, quum revera non essem. O. In eo nihil requiro, sed de irrisione quid respondes? P. Jocabar, crede mihi. O. Quorsum? P. Ut paucis verbis fabulando aliquid ex te addiscerem. O. Non is sum à quo multa doceri queas. P. Imo tecum multum boni sæpe didici. O. Quid tandem vis concludere?

P. Ut mihi ignoscas quando, ut vides, malo animo nihil peccavi, quod equidem sciam. O. Age; ignosco, quia videris mihi candidus, & apertus, neque adhuc vidi te mendacem esse. P. Ago tibi gratias Martine suavissime. N. O. 64

Ergone abis in patriam? O. Cogor abire, nempe accersitus à patre. N. Nunquamne es reverfurus? O. Non spero. N. Quando profecturus es? O. Crastino die, ut opinor. N. Siccine igitur me relinquis? O. Ita necesse est. N. O me miserum: ubi & quando amicum talem reperiam, talem studiorum meorum socium? O. Ne doleas, esto animo bono, meliorem dabit tibi Deus. N. Ille quidem potest, scio: at ego vix sperare possum. O. Noli obsecro te affligere tantopere. Nec enim hac separatione corporum interitura est amicitia nostra, quin potius accrescet magis: & absentes corpore, præsentes animis erimus. Quid epistolæ quas ultro citroque dabimus, quantam vim speras habituras esse? Quid quod mutuo illo desiderio amor ipse noster fiet iucundior. N. Veresimilia sunt quæ dicis omnia: sed interim non lenitur dolor meus. O. Ah reprime lachrimas. N. Non queo dolore O. Siccine agis; An putas me minore dolore tangi? Sed quid agas? Divinæ voluntati parendum est. Nunc ipse te collige. obsecro: ac potius ad hilariter cœnandum te para. Pluribus à cœna colloquemur. O. O quam triste divortium.

M. V.

Non meministi præceptorem tam sæpe monere nos de fugiendis pravis sodalibus? V. Ego vero probe memini. M. Tamen alicubi satis negligenter uteris ejus monitis. V. In quo videor tibi ea negligere. N. Dicam tibi, si modo attente audias. V. Dic obsecro, audiam attentissime. M. Nunquam vis cavere tibi ab illo impostore. V. Cur caveam? M. Ne illius contagione depraveris. Nosti enim eum esse pessimum. V. Atqui non sponte sequor: ad me accurrit undique. M. Nimirum quia novit te habere quod des, & dare libenter ac sæpe, V. Quid igitur mihi faciendum suades? M. Dic semel & serio, & quasi animo rato, quid vis amice, cur me ubique sequeris? Omnes clamitant te esse pessimum: & ideo sodales tui esse nolunt, pro-

p oinde omite me posthac, quæso: ne tua causa virginis p lam cædar. V. Quid si velit aliquid contra respon- dere? M. Abiümpe illi sermonem, teque recipe ce- lriter. V. Ago tibi gratias, quod me tam fideliter monueris.

G.

H.

66

Visne permanere in ista ignorantia? H. Avertat Deus. G. Quid igitur facies? H. Da mihi super hac re consilium, quæso. G. Imprimis Deum sæpissi- mè & ex animo precare, deinde semper attentus esto, hoc est, diligenter audito quicquid docetur, si ve præ- ceptor loquatur, si ve aliquid reddant condiscipuli tui, postremo charitatem diligenter cole. H. Quibus mo- dis? G. Neminem neque ladito, neque offendito, nemini invideto, neminem odio habeto: sed contra, omnes dilige tanquam fratres, ac bene omnibus quoad poteris facito. H. Quid illa mihi conferent ad studio- rum profectum? G. Multimum. H. Quomodo? G. Sic enim Deus tibi illuminabit ingenium, memoriam ac cæteras animi dotes augebit: denique studia tua ita promovebit, ut majores in ea re progressus indices facias, H. Consilium mihi sane das optimum: uti- nam in Dei ipsius gloriam uti perpetuo valeam, tibi- que aliquando referre gratiam. G. Non opto ut mihi aliquid gratiæ eo more referas, nisi ut Deum sæpenu- mero laudes, studiaque honesta semper prosequaris, atque ita ad divinarum literarum cognitionem tan- dem pervenias

C. stellanus Mossardus.

67

Quid egisti per hos quindecim dies? M. Mini- stravi matri quæ graviter ægrotabat. C. Ain tu? M. Sic est profecto. C. Quo laborabat morbo? M. Febre tertiana. C. An convaleuit? M. Paulatim convalescit gratia Deo. C. Quis eum sanavit? M. Me- dicorum summus. C. Quis ille? M. Ipse Deus. C. De hoc nihil dubito: sed cujus opera? M. Domini Sa- rasini. C. Is habetur maximi nominis in medicinæ professione. M. Id quotidie probant egregiæ curatio- nes ejus. C. Quibus remediis utebatur in curanda ma- tre tua? M. Medicamentis. C. Satis istud intelligo etiam te tacente. M. Sed dic planè quæ fuerunt ista me- dicamenta? C. Sine me aliquantisper recordari. M.

Sino,

Sino. C. Dic tandem quæ reminisceris. M. Duo tantum mihi nomina occurrunt, clysteres & potiones. C. Quid ista conferunt? M. Eho inepte, ita rogas, quasi ego medicinæ operam dederim. Itaque si cupis amplius scire, quare tute ipse ab iis potius qui ista profitentur, hoc est à medicis & pharmacopolis. C. Ne mihi succenses, oro. M. Cur tu es adeo curiosus? C. Ut addiscam semper aliquid. M. At vide interim ne voceris percontator. G. Audito men item pauca. M. Loquere. C. Quamdiu ægrotavit pater? M. Fere duas hebdomadas. C. Interea ubi erat pater? M. Profectus erat Lugdunum ad mercatum. C. Sed tu quota hora redisti in gymnasium? M. Hodie mane. C. Deditne excusationem præceptori? Dedi. C. Quid tibi respondit? M. Factum bene inquit. Tu vero ubi eras? C. Hesternodie rus iveram cum patruo. M. Age, videamus quid simus reddituri hora secunda: nam ego quodammodo nunc novus sum discipulus.

Grangerius. Toquetus.

68.

Vis venire miſtum? T. Satis otioſe minxi. G. Eamus unâ, ut parum fabulemur. T. Tace inepte, nili vis accuſari, non eſt fabulandi tempus, nonne debuisti meire quum tentaretur? G. Debui, sed oblitus sum. T. Itô igitur ſolus cum bona venia præceptoris: Nec ſis poſthac tam obliuiſus. G. Parebo tibi, & meminero.

Malagodus. Gaſſinus.

69

Quid cogitas Gaſſine? Cave tibi obſecro. G. Quid mihi cavebo? M. Ne in morbum incidas. G. Quæ ex cauſa? M. Ex nimia luſus intemperantia; G. Unde apparet periculum? M. Qui totus æſtuas, totus ſudore mades, G. Recte & in tempore admones proſecto non ſentiebam. M. Deſiſte ſi me audis. C. Audio vero libenter ac tibi morem gero, quis enim reſpuet tam fidele conſilium? M. Deterge faciem ſudariolo, & indue te celeriter, ne ſubitum frigus contrahas: G. Hæbeo tibi gratiani. Nam fere morbiſum obnoxius. M. Quid cauſa? G. Infirmiſtas meæ valetudinis? vides enim quam imbecillo ſim corpore. M. Tanto magis debes tibi cavere. G. Iſtud probe novi, & parens uterque me monet ſapiffime. Sed quid agas? natura proni ſumus in noſtram perniciem. M. O mi Gaſſine, non eſt voluptati ſerviendum: ſed

tem-

temperantia valetudini consulendum. G. Est in promptu carmen Catonis in eam sententiam. M. Teneo, sed de his alias, Jam satis indutus es. Non est quod hic morare diutius. G. Vale Malaguode monitor amiceissime. M. Vin'tu ut domum te perducam? G. Nihil opus est deductione? Ego belle me habeo, Dei beneficio. M. Mi Gasline cura ut valeas.

R. B.

70

Valde miror, cur hodie mane non adfueris? B. Quid miraris tantopere? nihil hic est novi: multi absunt quotidie. Imo fere horis singulis R. Atqui victoria tibi erat in manibus. B. Quid ego curo? ejusmodi victoria (ut bene dicebat quidam) nihil aliud est quam brevis gloria. R. Sed interim modesti adolescentes hinc ad studia magis incenduntur, nec tamen inani gloria tumescunt, sed ad honorem Dei referunt quicquid inde laudis accesserit. B. Istud certe raro contingit, plures enim sunt qui victoriis abutuntur ad privatam gloriam, quam qui divini honoris rationem habeant. R. Verisimile dicis. B. Imo verissimum. R. Sed velim mihi dicas cur absueris? B. Scripsi ad patrem literas. R. Cujus nomine? B. Matris. R. Dictavit ne tibi ipsa? B. Quid scripsissem, nisi dictasset? R. Quid continebant literæ? B. Longum esset tibi narrare. R. Saltem dic earum argumentum? B. Variam erat & multiplex, & quid tua (quæso) scire refert? P. Nihil. B. Cur ergo tam avide quæris? R. Animi causa, ut fere curiosi sumus novi aliquid audiendi. B. Nihil aliud quam garris, omitte me. R. Ausculta paucis. B. Age, Ausculto, loquere quid velis. R. Scire cupio ubi sit pater tuus? B. Quasi vero nescis. R. Unde scirem? B. Quum tibi sit notissimus, & quum simus vicini, non putassem ignorare. R. Dic tandem quæso. B. Est Lugduni. R. Quando est profectus? B. Ab hinc dies quatuor. R. Quid illic agit? B. Negotiatur. R. Quando rediturus est? B. Finito mercatu. R. Ad quod tempus finietur? B. Roga Mercatores: Non est meum curare talia. R. Quid igitur curas? B. Ut Deum timeam, parentibus obediam, bonas artes cum pietate discam. R. Nætu magnificè loqueris: Sed dic mihi serio, potesne restantæ efficere? B. Egone istud mihi assumo, quia potius fateor, ne incipere quidem pe-
nes

nes me esse. R. Quid ergo de te fiet, B. Deus ipse Spiritu suo me operabitur. R. Optime sentis: nihil ex te præterea requirebam. B. Est Deo gratias, cui acceptum refero quicquid inest in me boni. R. Istud recte, & laudo equidem, ne tibi videar mihi aliud quam garrere. B. Quum illud dicerem. jocabar sane. R. Ego sic accepi: sed tu (ut cepisti) perge discere & sapere. B. Qui mihi dedit finem, Idem (ut spero) perseverantiam dabit. R. Bene speras: & ego idem spero tecum. Itaq; pergamus vivere inter nos conjunctissime; ut adhuc fecimus. B. Per me quidem non stabit, nisi ope divina prorsus ero destitutus. Avertat ipse Deus, sed audin' tu horologium? B. Ut ipso tempore sermonem finivimus.

Duo quæ sequebantur Colloquia, de consilio auctoris sunt translata ad finem hujus secundi Libri.

Rossetus: Monachus.

71

UNde venis? M. Foris, R. Quid prodieris? M. Ut emerem chartam. R. Emisne? M. Emi. R. Quantum emisisti? M. Scapum. R. Quanti? M. Quinque quadrantibus. R. Cujus formæ? M. Minoris. R. Ostende. M. Vide num bona sit? R. Bona est profecto. In quem usum emisisti? Inepte quæris, quis est chartarum usus nisi ad scribendum? R. Imo alius. M. Quis cedo? R. Ad merces involvendas. M. Intelligebam de charta scholastica, non de emporetica: non enim sum mercator. R. Utimur etiam charta ad siccandam recentem scripturam, M. Satis scio sed charta illa est bibula R. Et tamen charta est. M. Esto. R. Ergo multiplex est chartæ usus etiam in schola. M. Cogor fateri. R. Etiam dicam tibi alium usum, & quidem in schola frequentissimum, M. Quem? R. Non aulim dicere sine præfatione honoris. M. Quid opus est inter nos honorem præfari? non enim verba loquent. R. Dicam igitur quando itavis? M. Dic libere R. Ad tergendas nates in latrina. M. Illuc non feruntur chartæ puræ, sed jam scriptæ, atque inutilis. R. Quid tum? Chartæ sunt tamen. M. At ego de charta pura & nova loquebar. R. Sed interim victus es. M. Sic ita sane: non me poenitet disputatiunculæ hujus nostræ, R. Sed jam à lusu disceditur. M. Et nos ergo loco cedamus.

Hugo.

Blasius.

72

Habesne bonum atramentum? B. Cur istud rogas?
H. Ut mihi des aliquantulum. B. Eho non habes
H. Imo, sed eo non possum scribere. B. Quid obstat?
H. Quia nimis pissum est. B. Nescis deluere? H. Non
est mihi aqua. B. Dilue vino, H. Multo minus B. Quid
si aceto dilueris? H. Inde charta perfluere. B. Qui scis
H. Audivi de quodam magistro qui me docebat scri-
bere. B. Ego vero aliud audivi magis mirum. H. Nar-
ra mihi sodes. B. Quid mihi dabis. H. Bonam acicu-
lam. B. Audi igitur quod ego didici ex quodam præ-
dago meo: Atramentum, quod aceto liquetactum
est, agre eluitur. H. Fieri potest; sed interim da
mihi parum in usum præsentem. B. Tene atramenta-
rium tuum bene apertum, ego infundam tibi. H.
Ecce, infunde. Vah, quam liquidum est. B. Fortasse
quia non est gummi satis. H. Sed quam decolor? B.
Ut utere si vis quale quale est, non enim habeo melius.
H. Quid igitur? faciam? B. Hem inepte, non potes
penna tua bene miscere? H. Miscui satis, quid possum
præterea? B. Infunde rursus in cornu meum. H. Ad-
move propius, estne satis? B. Comprime penna lin-
teolum. H. compressi, ut fere sit aridum, quid erit
tandem? B. Atramentum bonum; aut certe medio-
cre. H. Bona est mediocritatis regula, ut ex præcep-
tore didicimus. Sed nunquid ex duabus malis rebus
confici potest aliquid boni. B. Ubi miscuero, & tibi
rursus infudero, videbis experimentum, H. Ardeo
istud videndi desiderio. B. Porrige nunc atramentum
tuum. H. Ecce, infunde: Ohe, jam satis est, quæ
isthæc est profusio? Plus mihi dedisti, quam tibi re-
tinueris. B. Commisce iterum etiam atque iterum, H.
Nunquam posset coquus sua jura & condimenta meli-
us confundere. B. Jam tandem facito periculum. H.
Dicte mihi aliquam sententiam ut interim discam ali-
quid. B. Experientia (ut vulgo dicitur) est rerum
magistra. Habes? H. Dicto citius. B. Videlicet jam-
pridem tenebas. Quid istud ignoraret, quod est adeo
vulgare? B. Nunc videamus. H. Res apparebit meli-
us, ubi scriptura bene desiccata fuerit. B. Quid vis ex-
pectare? jam siccata est plus satis. H. Oh, vide quam
nigra sit, B. Dixine vere? H. Aliquando periculum

feceras scilicet B. Constabit igitur experientiam esse rerum in gistram. H. Quia etiam hinc experimur, ex rerum commitione bonum fieri temperamentum. B. Jam incipis alius philosophari: itaque discedo. H. O longum sermonem de nihilo! B. Nihil me poenitet: aliquo inerti otio torpebamus.

Colloquiorum Scholasticorum.

LIBER TERTIUS.

Cui insunt Magistri Colloquia cum discipulis.

ADMONITIO.

Hæc à pueris ita legenda erunt, ut ex duobus legentibus, unus discipulum, alter præceptorem agat.

COLLOQUIUM PRIMUM,

Discipulus. Præceptor.

Salve Præceptor. P. Salvus sis per Jesum Christum. An surrexerunt omnes? D. Omnes præter parvulos. P. Num quis ægrotat? D. Nemo gratia Deo. P. Quid agitur. D. alii se induunt, alii jam student graviter. P. Adestne vobis hypodidascalus? D. Jam dudum, Ite igitur precatum, vosque diligenter commendate Domino Deo, per Jesum Christum deprecatorem nostrum, deinde pergite in studiis vestris, usque ad horam jentaculi. D. Ita sclemus præceptor. P. Credo equidem, sed quia fere somniculosi estis ac negligentes, idcirco ego vos admonéo sapius. D. Gratiā habemus, præceptor humanissime. Nunquid vis præceptor? P. Dic famulo, ut mihi togam adierat.

Præceptor. Discipulus.

Adfuistine hodie concioni sacræ? D. Adfui. P. Qui sunt testes? D. Multi ex condiscipulis, qui me viderunt, testari possunt, P. Sed producendi erant aliquot. P. Producam quum jubebis. P. Quis habuit concionem? D. Dom N. P. Quota hora incepit? D. Septima. P. Unde sumpsit thema? D. Ex epistola Pauli ad Romanos, P. Quoto capite? D. octavo. p. Adhuc bene respondisti, nunc videamus quid sequatur. Ecquid memoriæ mandasti? D. Nihil, quod referri possit. Nihilne? cogita paulisper & vide ne

turberis, quin esto animo bono. D. Certe præceptor, nihil possum reminisci. P. Ne verbum quidem? D. Nihil profus? P. Hem verbero? quid igitur profecisti? D. Nescio nisi quia fortasse interim à malo abstinui. P. Istud quidem est aliquid, si modo fieri potuit ut a malo omnino abstinueris. D. Abstinui quoad potui. P. Fac ita esse, non tamen satis fecisti Deo quum scriptum sit, Declina a malo, & fac bonum. Sed dic mihi quæso, qua gratia illuc iveras potissimum? D. Ut aliquid addiscerem. P. Cur non fecisti? D. Non potui. P. Non potuisti Nebulo? Imo noluisti, aut certe non curasti. D. Cogor fateri. P. Quæ recte cogit? D. Conscientia mea, quæ me acculat apud Deum. P. Recte dicis, utinam ex animo. D. Equidem ex animo dico. P. Fieri potest, sed age quid fuit causæ, quamobrem nihil memoriæ mandaveris? D. Negligentia mea: non enim diligenter audiebam. P. Quid igitur faciebas. Identidem dormiebam. P. Ita soles, sed quid agebas reliquo tempore? D. Cogitabam mille ineptias ut solent pueri. P. An tu adeo puer es ut non debeas attentus esse ad verbum Dei audiendum; D. Si attentus essem, possem aliquid proficere. P. Quid igitur meruisti? D. Verbera. P. Meruisti profecto idque largissime. D. Ingenue confiteor. P. Verbo tenus opinor. D. Imo certe ex animo. P. Fortasse interim para te ad plagas accipendas. D. Ah præceptor, ignosce obsecro peccavi fateor, sed nulla ex malitia. P. Atqui tam supina ista negligentia proxime ad malitiam accedit. D. Non equidem inficior, sed tuam imploro clementiam per Christum Jesum. P. Quid igitur facies, si tibi ignovero? D. Faciam posthac officium meum, ut spero. P. Addendum erat, *Deo juvante*, sed id parum curas. D. Imo præceptor, adjuvante Deo præstabo posthac officium. P. Age condono culpam tuis lachrymis. tibi que ea lege ignosco, ut promissi memineris. D. Gratias ago præceptor humanissime. P. Eris apud me maxima gratia si promissa servaveris. D. Faxit Deus optimus maximus, ut possim. P. Faxit precor.

Martinus. Præceptor.

PRæceptor, nemo est qui doceat in sexta classe. P. Quid hoc rei est? Ubi est Magister Philippus? M. Morbo detinetur in lecto. P. Quis scis? M. Nunciavit qui-

quidam ex discipulis ejus domesticis, P. Dic Hypodidascalo meo. M. Non est in mulaculo suo. P. Quis is? M. Nam ego ter aut quater pulsavi ostium. P. Dic primæ classis doctori, ut mittat è suis aliquem. M. Quid si nolit mittere? P. Abi inepte. An putas cum esse tam impudentem ut recuset: abi propera.

Bardonus. Præceptor. Discipuli.

4

Præceptor. P. Hem, quid est? Sunt quidam qui te conventum volunt. P. Ubi sunt? B. Te expectant in vico. P. Nunc adibo. B. Atqui urgent. P. Præcurre tu, & eos intronitte in aream, ego te sequar; vos interim expectate cum silentio: Mox ego adero, ut vos ad cœnam dimittam. D. O quam bonum verbum.

Canellus. Præceptor.

Præceptor, quid reddemus cras mane? P. Hodie mane palam dixi ante scholæ missionem. C. At ego non aderam Præceptor. P. Roga igitur condiscipulos. Nam si vellent singuli me interrogare de rebus à me palam dictis, quæso quando finis esset? Itaque fac sis posthuc prudentior. C. Curabo pro viribus. P. Sed tu ubi eras? C. Prodieram. P. quid prodieras? C. Ut curarem negotium aliquod de quo pater ad me scripserat. P. A quo peristi veniam? C. Ab hypodidascalo. P. Cur non à me potius. C. Quia eras occupatus. P. Quid agebam? C. Alloquebaris in area quoddam viros honoratos, qui te conventum venerant. P. Abi nunc recorder.

Præceptor. Famulus. Observatores.

Heus Martine? F. Hem, præsto sum Here. P. Accerse mihi huc quinque publicos observatores, quos hesterno die in hunc mensem elegi, nostin? F. Optime; nam ego met aderam. P. Sunt opinor in suo quisque auditorio: Festina. F. Quamprimum rediero. O. Adsumus omnes, præceptor: quod tibi placet impera. P. Satis erat jubere, nec enim sum Imperator, nec Magistratus. Ego vos huc accersendos jussi, ut vos officii vestri commune facerem. Vos igitur attentis auribus atque animis audite. Non ignoratis quantum cum timore Domini, hesterno die palam in aula nostra communi vos elegerim: auspicati sumus à sacris precibus, sequuta est admonitio nostra atque exhortatio ad omnem cœtum scholasticum, de timore

Domini, deque moribus qui deceant studiosos in schola versantes quotidie. Deinde non sine optimorum adolescentum testimonio vos elegi quinque, quos ad huc minus idoneos existimavi. Postremo ventum est ad secundam cum gratiarum actione precationem. Ne igitur putetis ludum fuisse aut jocum, actionem illam, in qua nomen Domini tum studiose fuerit invocatum. At licet apud imperitos aut arrogantes, hoc minus & vile & abjectum videatur, vos tamen credite, cum honorificum, tum sanctum esse vestrum illud ministerium. Quod si aliter existimabitis, fieri non potest ut munere vestro recte fungamini. Itaque ego vos hortor quantum possum, & per Jesum Christum obtestor, ut cum Dei timore atque reverentiâ diligentiam præstetis in iis omnibus quæ intelligetis ad officium vestrum pertinere. A vobis igitur absit omnis favor, odium, gratia, studium vindicandi, & similia, quæ transversos agunt homines, & sincerum corrumpunt iudicium. Ne timeatis improborum minas, qui pusilli animi adolescentes ab officio solent absterre. Quam enim habent in vos potestatem: Potius eum timeate, qui vester est Dominus, qui vitam necis potestatem habet: illius (inquam) tanti principis timor vobis ob oculos semper obversetur. Incurratis scio in aliquot improborum ac dissolutorum odium; sed plaris sit vobis unius patris vestri cœlestis amor & charitas, quam omnes omnium hominum inimicitia. Estote semper memores verbi illius, quo Servator noster & summus præceptor suos discipulos ad constantiam hortabatur. Si vos (inquit) odit mundus, scitote quod me quoque prius odio habuerit. Vos igitur propter ipsum Christum omnes flocis facite nebulonum minas, offensiones, inimicitias, dummodo gloriæ Dei possitis inservire fideliter. Hæc sunt de quibus nunc pro temporis brevitate vos admonendos esse existimavi, præter illa quæ vos in aula hesternæ die audivistis. *pri. Obs.* Maximas tibi gratias agimus præceptor humanissime: & Christum precamur ut sua dona tibi semper adaugeat, A te vero vehementer petimus, ut (si tibi molestum non est) præscriptam des nobis hortationem tuam: quo illam inter nos quandoque relegentes memoriæ revivimus inligamus. *p.* Id ego faciam primo quoque tempore:

pore. quandoquidem rem sane honestissimam postulat. *Primus Obs.* Optamus etiam à te (si placeat) commentariolum scriptum habere de principis officii nostri capitulis, ut simus certiores quid potissimum sit nobis hac in re observandum. P. In ipso tempore de hoc admones: & sic ego jam pridem in animo habebam: sed me quotidie aliud ex alio impedit. Dabo igitur ejusmodi commentariolum quod videlicet contineat quicquid ad observatorum publicorum officia pertinebit. Id autem describeris ex ipso archetypo meo? quod ideo servare volo, ut ceteris quoque tradere possim futuris observatoribus. Nunc redite in suum quisque auditorium. O. Recta inus præceptor.

Clericus. Magister.

7

Licetne præceptor, ut ego & patruelis eamus domum? M. Quid eo? C. Ad nuptis consobrinæ M. Quando est nuptura? C. Crastino die. M. Curam cito vultis iri? C. Ut mutemus vestimenta. M. per me licet eatis: hæc tamen lege, ut cras huc redeatis cubitum. C. Quid si volet patruus, ut expectamus repotia. M. Non detinebit vos, satis scio, dummodo odo dicatis ei qua lege dimiserim. C. Verum fatebimur. M. Abite & ab omni cavete intemperantia, faciteque ut luceat lux vestra coram hominibus, unde glorificetur noster ille cœlestis pater? C. Ita quidem speramus fore, ipso nos in omnibus adjuvante.

Carolus. Præceptor.

8

Licetne exire, præceptor? P. Quæ tibi est exeundi causa? C. Ut quæram in foro aliquem ex nostratibus. P. Quid istud opus est? C. Mandare illi volo, ut meos admoneat de pane mihi aut adferendo, aut mittendo. P. Ubi panis deficit omnia sunt illic venalia. C. Istud vulgatum est apud nos proverbium. P. Imo ubiq; pervulgatum, adeo panis mortalium vitæ est necessarius. Sed ad rem: tu nunc prodire vis? C. Si tibi placet præceptor, ne mei negotii occasionem amittam. P. Abi & festina ante prandium redire. C. Dabo equidem operam.

Edvardus. Præceptor.

9

Licetne mihi exire unà cum fratre? P. Quid causa est? E. Ut mater eruat nobis calceos: deinde ut tonsorem adeamus. P. Quid eo? E. Resectunt capillos.

P.

P. Quid nunc opus est? Uteras (si Dominus permiserit) invifamus patrum. P. Ite, & mature redite ad studium. Sed heus pueri, adferte mihi a matre testimonium in diem crastinum, aut testem adducite. E. Deo juvante id curabo diligenter. Nunquid vis præceptor? P. Ut meis verbis matrem officiose salutetis.

Albertus. Præceptor.

10

PRæceptor, licetne nobis ire ad tonsorem? P. Quid eo? A. Ut capillum tondeamus. P. Libenter quotidie exiretis sexies, quin expectate in crastinum diem: ut eatis una cum cæteris. A. Atqui propter forum turba erit in tonsrina. P. Quid tum? Satis habebitis otii ad expectandum. Recipite vos ad studium. A. Ut libet præceptor.

Carolus. Præceptor.

11

PRæceptor, accessor à patre. P. Ubi is est? C. In diversorio. P. Quando venit? C. Advenit modo. P. Quis tibi tam cito nunciavit? C. Misit ad me famulum. P. Ubi est? C. Præ foribus me expectat. P. Cur illum non intromisisti? C. Noluit intrare. P. Quid ita? C. Quia (ut ait) festinatione urgetur. P. Vocillum, ut paucis conveniam. deinde abis sed cura ut quamprimum huc adsis. G. Eo vocatum.

Præceptor, Roscinus.

12

Ubi est Martinus? R. Ivit ad forum. P. Quid eo? R. Emptum ut dixit cingulum. P. Injussu meo exire non debuit, sed hoc nihil ad te. Quis dabit vobis merendam? R. Dixit se hora secunda reversurum ut det nobis. P. Quid si fallat? R. Id non est moris ejus. P. Nisi ad horam adfuerit, admone uxorem de vestra merenda, habet enim clavem alteram cellæ penulariz.

Præceptor, Scarianus.

13

Demiror unde nunc venias. S. Domo redeo præceptor. P. Cur iveras domum? S. Petikum merendam. Quamobrem non attuleras? S. mater erat occupata. p. Quid tum? debuisti exire injussu meo? S. Non debui, fateor. p. Quid igitur meruisti? S. Plagas accipere, sed ignosce mihi quæso præceptor. p. Cur non petivisti exeundi potestatem? S. Quia non audebam te interpellare. p. Quid agebam? S. Tenebas libellum quendam, & legebas aliquid. p. Fieri potest: sed vos tamen me sæpe interpellatis ob rem le-

videre.

viorem, Nunc igitur para te ad vapulandum. S. Parce mihi obsecro, præceptor. Sine ut prius cogitem aliquantisper. p. Age, parco : tum quia ingenue confiteris, tum quod satis studiosus mihi videris. S. Gratias ago maximas, præceptor humanissime.

Gulielmus. Præceptor.

14

Præceptor, non restat mihi charta ad scribendum : visne dare codicem ? p. Quem in usum. G. Partim ad colloquia, partim ad exemplaria. p. Retulisti in codicem tuum, G. Retuli. p. Ostende. G. Ecce tibi præceptor. P. Quid ? istud ? retulisti octodecim ? vis ergo de majore. G. Si tibi placet. p. pete à famulo : ac ne dubitet, ostende illi tuum codicem ut idem in suum referat. G. Audio. p. Audi item, cave abutaris charta, ne tibi pater graviter succenscat. G. Faxit Deus ut bene utar.

Gravetus. Præceptor.

15

Præceptor, licetne prodire ? Quamobrem ? G. Ut emam cultellos necessarios. P. Ubi sunt, quos habeas ? G. Reliqui domi. P. Quid ita ? G. Quia jam obtulerant & inutiles. P. Habesne pecuniam ad emendos alios. G. Mater dedit mihi. P. Quis erat adjutor ad emendum ? G. Gerardus. P. Ita sane, & cave ne vobis imponatur. G. Cavebimus Deo juvante. P. Omnes quidem juvat, sed eos potissimum qui ad ejus honorem omnia referunt.

Vernatus. Præceptor.

16

Præceptor, licetne pauca ? P. Loquere. V. Nos duo proponebamus, si tibi ita videretur ire, dum ceteri ludunt, foras ambulatum. P. Quo vultis ire ? V. In proxima suburbana. P. Quid autem agetis ambulantes ? V. Tractabimus colloquium aliquod, P. Sed de bonis & honestis rebus : V. Hæc temporis serenitas, & tam pulchra terræ facies præbunt nobis honestum aliquod argumentum. P. Nunquam deest Dei laudandi materia, duntaxat veris ejus cultoribus. V. Nunquam profecto. Sed ut ad propositum revertamur, permittes nobis præceptor, extra urbem prodire ? P. Nisi mihi perspecta esset vestra perpetua fidelitas, & verus amor literarum nunquam permitterem : præsertim cum pravi adolescentes me sæpe in hoc genere fefellerunt. Vos igitur prodite, deinde mature ad cœnam revertimini,

Isaias.

Isaias. Præceptor.

17

Præceptor, licetne prodire? P. Quo prodire cupis?
 I. Ad Sartorem. P. Quid eo? I. Ictitum femo-
 ralia. P. Jamne facta sunt? I. Sunt opinor. P. Recte
 (opinor) dicis: quia res incerta est. I. Atqui promi-
 serat mihi in hunc diem. P. Quid i tallat? I. Nil mi-
 rum fuerit. P. Nunc quoque vere locutus es, nam
 nro ad promissum tempus fidem præstant artifices. I.
 Viso tamen, præceptor? si mihi permittis. P. Nihil
 impedio. I. Nunquid vis præceptor? P. Imo, ut pro-
 peras, ne desis prælectioni. I. Bene mones: abeo.

Cato. Præceptor.

18

Licetne prodire? P. Quo? C. Domum. P. Hæm,
 tam sæpe itare domum? C. Mater iusserat ut ego
 & frater se adiremus hodie. P. Cujus rei gratia? C. Ut
 ancilla vestimenta nobis excuteret. P. Quid istud,
 Suntne vobis pediculi? C. Et multi quidem. P. Cur
 uxorem meam non admonuistis? C. Non ausi sumus.
 P. Quasi vero illa sit usque adeo difficilis, ancillam
 habet, ea potissimum gratia ut vestrum omnium cu-
 ret mundiciem, nec vos igitur istud, sed gaude-
 tis matris invisendæ occasionem vobis dari. Vos igitur
 manete, cras ego curabo, ut vobis excutiantur
 vestes. C. Sed mater nos objurgabit. P. Egomet
 eam placabo: quiescite.

Tornator, Magister.

19

Præceptor, licetne cras ire domum? M. Quid eo?
 T. Petitum panem. M. Non tibi restat? T. Restat
 quidem sed parum admodum. M. Quid frater,
 estne tecum iturus? T. Jussit pater. M. Quando con-
 venisti illum? T. Die Jovis quum venisset in hanc ur-
 bem. M. Ubi illum vidisti? T. Apud forum. M. Non
 mentiris? T. Non mentior. M. Unde probabis? T.
 Sunt ex condiscipulis qui aderant. M. Qui tandem?
 T. Adfunt Blasius & Audex. M. Estne verum, pueri?
 T. Omnino verum. M. Qui sciis? Pu. Vidimus ejus
 patrem, & audivimus ipsa verba. M. Si ita est, per-
 mitto ut eas domum cum fratre. T. Vale præceptor.
 Vos servet Dominus Deus. T. Idem tibi precamur ex
 animo. M. Sed heus, quando huc aderitis? T. Crassi-
 no die vesperi, Deo juvante. M. Cura ut promissi me-
 mineris? T. Curabo. M. Scilicet ut soles. T. Imo
 melius

melius spero. Nunquid vis? M, Ut verbis meis salutem dicās parentibus, T. Faciam libenter, iterum vale, præceptor, M, Vos quoque valere, & lento gradu, ambulate, propter altum solis, T. Ita facere solemus,

Præceptor. Valerianus.

20

Quid sibi vult, quod absueris hac tota hebdomade? V. Oportuit me manere domi. P. Quamobrem? V. Ut matri adessē, quæ ægrotabat. P. Quod illi officium præstabas? V. Sæpius ei legebam. P. Quid legebas? V. Aliquid ex sacris literis. P. Sanctum illud & laudabile ministerium. Utinam sic omnes studerent verbo Dei. Sed quid? nihil agebas præterea? V. Quoties opus erat, illi ministrabam cum ancilla. p. Hæcine vera sunt omnia? V. Habeo testimonium. P, Profer illud. V. Ecce. p. Quis scripsit? V. Famulus noster, matris nomine, p. Agnosco ejus manum, quia sæpe ab illo mihi attulisti. V. Licerne igitur redire in sedem meam, p. Quidni licet, cum mihi satisfeceris. V. Gratias ago præceptor.

Lucetius. Hypodidascealus.

21

Præceptor, licerne prodire. H. Quæ tibi est prodire causa? L. Est mihi eundum ad forum. H. Quid eo? D. Ut emam corium. H. In quem usum? ad calceorum soleas. H. Quis te adjuvabit in emptione? L. Quidam oppidanus, cui hoc mandavit pater meus. Debueras adire cum cæteris qui ad forum prodierunt. L. Occupatus eram. H. Qua in re? L. In scribendis ad patrem literis. H. Quando eas dabis. L. Hodie si quem in foro nostratem offendero. H. Abi, & memineris ad horam solitam adesse. L. Meminero.

Ayator. Præceptor

22

Præceptor, tuo permisso hora prima prodieram, nunc redeo. p. Curasti negotium? A. Curavi, gratia Deo. P. Factum bene, quora est hora? A. instat secunda. p. Voca mihi famulum, deinde ito ad merendam cum cæteris.

Hugo Præceptor.

23

Præceptor. visne mihi mutuo dare aliquantum pecuniæ? P. Quid opus est tibi pecunia? H. Ut Sylvio satisfaciam. P. Quantum debes illi. H. Assēm cum semisse. P. Quo nomine. H. Quia scripsit mihi aliquot colloquia. P. Ostende. H. Vide si tibi placeat

placet. p. Adi hypodidascalum, dic ut det quantum petis. H. Gratias ago præceptor. B. Non est quod agas. sed refer in codicem tuum. H. Quin jam tetuli. p. Factum bene ostende ipsi hypodidascalo.

Blasius. Præceptor.

24

Licetne mihi præceptor adire tutorem? p. Quæ te causa movet? B. Jusserrat ille ut se hodie convenirem si liceret per otium. p. Quando jusserrat? B. Nudius tertius. p. Ubi illum vidisti? B. In area quæ est è regione templi. At vide ne mentiaris. B. A me absit mendacium. Si vis, dabo testes ex condiscipulis, qui mecum aderant. Qui sunt illi? B. Daniel & Corderius visne ut eos accersam? p. Mane, illos conveniam. Sed dic quid eget tutor opera tua? B. Ad aliquid describendum. p. Qua igitur hora vis illum adire? B. Nunc si tibi placet. p. Quando huc redibis? B. Quum primum me dimiserit. p. Nunc abi, atque illi ex me dic salutem plurimam. B. Faciam libenter.

Scriba. Magister.

25

Præceptor, pater te invitat ad prandium, si tibi placet. M. Estne solus? S. Solus, opinor, præter domesticos. M. Excusa me illi, jam enim aliunde invitatus eram, Age tamen illi meis verbis gratias, S. Nunquid vis aliud. M. Nihil nisi ut mature ad scholam redeas. S. Mature, juvante Deo.

Gasper. Magister.

26

Licetne prodire præceptor? M. Quo? G. primum ad sartorem, deinde ad tonsorem, M. Cur ad sartorem? G. Ut curem tibialia reficienda, M. Suntne lacerata? G. Adeo lacerata, ut vix induere possim, M. Cur ad tonsorem? G. Ut illi ostendam ulcus quod mihi his diebus subortum est in femore, M. Detege ut videam. G. Vide quando ita placet, M. Est furunculus, G. Ita conjiciebam, M. Quum apperveris tonsori, roga illum ut emplastrum ulceri aptum adhibeat. G. Faciam quod suades, M. Sed nunc quis est qui tecum prodire velit? G. Imo Joannes Fluvianus, M. Quid habet negotium? G. Tonsorem quoque vult adire, M. Ite igitur unà & redite similiter, G. Nunquid vis præterea? M. Ut maturetis reditum, ne merenda vestra mulctemini,

Lato-

Latonus, Præceptor.

27

Præceptor, licetne nobis prodire, p, Estisne multi qui prodire vultis? L, Ferme omnes, p, Quid hoc tibi vult? L, Est hodiernum mercatus, inde fit ut fere unusquisque velit sibi aliquid emere, p, Nunc ego sum occupatior, quam ut singulorum prodendi causam possim cognoscere: adite igitur subdoctorem, qui cognoscat, & si vacat, vos deducat ipse, L, Gratias agimus, præceptor humanissime,

Magister. Theophilus

28

Hodie igitur petrum convenisti: T, Hodie, M, Ubi? T, in templo, M, Quota hora? T, Octava matutina, M, Nunquid rogasti quando sit repetiturus scholam? T, Rogavi, M, Quid ille? T, Nescio, inquit; M, Debuisti illum ad reditum exhortari, T, Id ego feci, & multis quidem verbis M, Bene fecisti, sed quid ille respondit: T, Se adhuc à patre detineri ad fructus colligendos, M, Quid si ad ipsam patrem scribas de statu nostro scholastico, fortasse enim movebitur ut filium citius remittat. T, Si tibi ita videtur, faciam, idque diligenter. M, fac igitur primo quoque tempore: sed audi scribe plenissime, deinde literas tuas mihi ostende, priusquam des perferendas, T, Sedulo faciam præceptor.

Andreas. Præceptor,

29

Præceptor, licetne mihi exire? P, Qua tibi eundum est? A, Ad tonsorem, p, Non est tibi aliud negotium? A, A Tonsore, volo ire emptum ligulas, illinc me ad sutorem conferre p, Cur ad sutorem? A Ut alteri ex calceis meis annectat corrigiam P, Ista omnia quando confeceris? A, Intra horæ spatium, ut spero: P, Erunt multi tortusse in constricta expectantes A, fieri potest sed si videro diutius mihi morandum illic esse, expectabo in diem Sabbathi, P, Estne alius qui prodire velit? A, pontanus ait se velle chartam emere. p, Scisne illi opus esse? A, Scio, p, Ite igitur una: curare diligenter suum uterque negotium: ne sitis cessatores, A, Deo juvante cavebimus.

Carbonarius, Magister,

30

Licetne exire? M, Quo? C, Ad sutorem: M, Quid eo? C, Ut mihi tunicam faciendam metiatur, M, Quæ tibi est materia? C, Neger pannus, M,

H

Ubi

Ubi est? C. in arca mea. M. Sartor autem quis tibi est? C. Petrus Sylvius. M. Estne peritus artifex? C. Sicaudi, & est notus patri meo, qui iussit ut illum adirem. M. Ubi habitat? C. In vico Xenodochii. M. Non nimis longe est, cave discurras. C. Cavebo. M. Facile à me veniam impetrant qui nunquam fallunt. C. Avertat Deus unquam fallam.

Luterninus. Præceptor.

31

PRæceptor licetne pauca? p. Loquere quid velis. L. Quum interdum dicis alicui nostrum ubi est sollis? vel cedo follem, non apparet utrum follis sit masculini an foemini generis. P. Non apparet fateor, quid tum? L. Unde igitur scire possumus? P. Cur me de hoc nunquam rogastis? L. Tam multa tam saepe interrogamus, ut vereamur ne tibi molesti simus. p. Quasi vero istud unquam præ me feram: contra, eo magis amo vos, quo me rogatis sapius. Quid enim cupio, quam ut aliquando vos videam, & optimos & doctissimos? L. Habemus gratiam maximam, præceptor humanissime. P. Eam gratiam ego & vos Deo nostro debemus, qui solus sua bonitate, utrisque bonam dedit voluntatem. L. Faxit ille ut hoc beneficio recte semper utamur ad ipsius gloriam. Sed dic quaeso, follis cujus est generis. P. Masculini. L. At ego potius foemini dixissem. P. Quamobrem? L. Quia tale est Pellis quod est in rudimentis pro exemplo positum, P. Non abs re id conjiciebas. Nam in *is* finita, quale est pellis, magna ex parte foeminina sunt. L. Non igitur omnia? P. vix ulla est tam generalis regula, quæ exceptione careat. Follis igitur sub exceptionem cadit quia masculinum est. Sic aliquot alia, ut ignis, piscis, axis, &c. L. Sed unde illud dignoscam? P. Facile cognosces, quum perveneris ad Grammaticæ regulas, Sed interim Latine loquentes attente observa, teque ad eorum imitationem diligenter accomoda. L. At istud longum est præceptor. P. Non fiunt nisi longo tempore præclara ædificia. L. Experientia nos istud docet. At pater meus vellet me annuo spatio doctum videri. Ego vero istud unius diei spatio videre velim. P. Sed quid agas? Omnibus in rebus expectandum tempus est. Pater tuus quia non didicit litteras, nescit quid doctrina valeat, neque quan-

quantis laboribus illa comparetur. L. Verum dicis sed quid illi respondere possam, quum apud me conqueritur de temporis longi spatio in discendis literis. P. Docebo te inter cœnandum, nunc irolusum cum cæteris, ut me in mulsam recipiam. L. Ignosce mihi quætio, præceptor, quod te interpellaveram. P. Nihil me interpellasti: Non enim occupatus eram? præterea si te audire mihi molestum fuisset, nonne poteram te in aliud tempus rejicere? L. Tuo jure id poteras p. Abi igitur,

Carolus. Magister.

32

SALVUS sis præceptor. M. Auspicato advenis, quid nuncias. C. Orat te pater meus, ut animi causa eamus una in suos hortos suburbanos. M. Ad eam rem nos invitat serenitas, & nunc sumus feriati: Sed quid illic aspectu jucundum videbimus? C. Varias & pulchras arbores cum suis fructibus, item hebarum & florum miram varietatem. M. Nihil est illis rebus hoc tempore jucundius. C. Ea est Dei erga nos beneficentia: M. Quem quidem assiduis laudibus prosequi debemus. C. Sed vereor ne patri in mora simus. M. Tantisper expecta dum togam muto, ut sim ad ambulandum expeditior. Jam paratus sum, nunc eamus. Sed estne domi pater? C. Præforibus nos expectat. M. Bene res habet: vide ut eum decenter salutes. C. De hoc, te docente, sæpe admoniti fuimus.

David. Magister.

34

PATER meus tibi salutem plurimam dicit. M. Ain'tu? Quando ruri rediit? D. Heri tantam, M. Ut valet. D. Oprime. M. Mater vero ubi est? D. Adhuc est in Gallia. M. Ubi in Gallia? D. Aureliæ. M. De illa quid auditis? D. Esse bona valetudine præditam, Dei beneficio. M. Dominus Deus conservet eam. D. Ita precor. M. Dic vicissim patri salutem plurimam verbis meis. D. Faciam sedulo

Bernardus. Præceptor.

34

PRÆCEPTOR, licetne pauca? P. Dic libere. B. Cur non dicimus hic arbor, sicut hic labor? Item cur genitivum arboris non proferimus penultima longa, ut fere in cæteris nominibus terminationis ejusdem? P. Qui loquendi usus aliter approbavit Nec enim ubique locum habet analogia: sed ubi ea deficit,

sequendus est eorum usus, qui rectè & pure locuti sunt. Nam ipsa Latinitas, usû & auctoritate magis quam ratione constat. B. Da igitur auctoritatem de nomine arbor? P. *Arboris exese truncus*, apud virgillum. Nonne hic manifestè vides, & genus, & accentum? B. Video præceptor; sed suntne alia eodem accentu. P. In primis Græca omnia; ut Castor Castoris; sic Hector, Hectoris & similia. Item hæc duo neutri generis, æquor æquoris, marmor marmoris; sunt & adjectiva quædam, ut memor memoris: Et ex eo compositum immemor. Talia quoque sunt ex decus & corpus composita, ut indecor indecoris, tricor tricorporis. Sed hæc apud Grammaticos annotata facile per te invenies. Nam ista ætas tua maiorem indies requirit diligentiam. Huc accedit, quod hæc ipsa quæ tuo labore ac diligentia inveneris, firmiore tenebis memoria. B. Ago tibi gratias humanissime præceptor, quod me tanta humanitate non solum doces, sed etiam admones. P. Bene facis: sed interim volo memineras, soli Deo acceptum referre, quicquid boni ex labore meo in te proficiscitur. Frustra enim docendo laboramus nisi laboribus nostris divinus favor accesserit. Nosti illud Apostoli, Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui dat incrementum Deus. B. Essentius protecto plumbo stupidiores si ista ignoraremus, quæ nobis tam sæpe inculcas, tamque diligenter, P. Tanto diligentius vos oportet tum meminisse, tum recordari. Sed jam tempus est ut ad quotidianum pensum te referas. Ego vero interea me abdo in musæolum.

Præceptor. Olivarius.

35

Dic Latine, *A Book*, O Liber. P. Liber cuius generis? O, Masculini. P. Qui scis? O, Ex bene loquendi usu & consuetudine. P. Ostende usum. O, Nam quot die loquentes sic dicimus, Hic liber cuius est? Dicimus item, sæpe numero, Liber meus, liber tuus, bonus liber, & similia. P. Bene respondisti: sed quis loquendi usum te docuit? O, Tu ipse præceptor. P. Ergone tenes omnem usum linguæ Latinæ? O. Si tenerem, jam non essem discipulus. P. Quid igitur? O. Magister fortasse. P. Abi, responso tuo contentus sum. O. Gaudeo sane. P. Age Gratias Deo, qui

qui tibi dedit ingenium & mentem bonam. O Utinam semper agnoscam ejus in me benefici. P. Utinam ille favore suo tua studia prosequatur. Quid hoc sibi vult Olivari? O. Quod mihi bene precaris. P. Ergo tu quoque memento bene ex animo precari omnibus, præcipue vero condiscipulistuis. O. Meminero præceptor. P. Addendum fuerat, Deo juvante. O. Oblitus sum, fateor.

Præceptor. Niger.

26

Attende Niger, ut discas Latina bene Anglice vertere. N. Attendo, præceptor. P. At diligenter. N. Immo diligentissime & ex animo. P. Bene facis. N. Propone igitur mihi Latina ut nobis interdum soles. P. Quid opus est? N. *What is needful.* P. Gallinæ. O. *To a hen.* P. Ut. N. *That.* P. Illa. N. *Shee.* P. Sit. N. *Maybe.* P. Bona. N. *Good.* P. Recte vertisti, Nunc ad singulas partes hujus orationes responde nominatim. N. Respondeo quoad potero, dummodo mihi præieris. P. Quid. N. Est nomen. P. Opus. N. Nomen. P. Est. N. Verbum. P. Gallinæ. N. Nomen. P. Ut. N. Conjunctio, hoc in loco. P. Illa, N. Pronomen. p. Sit. N. Verbum, p. Bona. N. Nomen. p. Age, dicamus iterum ut singula paulo planius intelligas. N. Quid nunc respondebo? p. Indica breviter singularum partium declinationem, ut vos docere soleo. N. Præito igitur ut cœpisti. p. Quid? N. Quid, cujus, nomen substantivum anomalum. p. Opus. N. Hoc opus operis, ut onus oneris. p. Falleris Niger. N. Quid ita? p. Quia opus hic est adjectivum. N. Eho adjectivum! quomodo declinatur? p. Est declinabile. N. Memiserum! nunquam istud audierim. p. Addendum fuit, quod icipiam, vel quod meminerim. N. Quamobrem? p. Quia fortasse audieras, sed memineras male. N. Fieri potest: sed perge (quæso) me docere. Quid Anglice significat istud nomen? p. Non solet Anglice verti nisi junctum cum verbo tum, es. N. Da exemplum. p. Quotidie in ore habes exempla. N. Nunc mihi nunc occurrunt. p. Nonne soles dicere & audire ex condiscipulis, opus est mihi charta, atramento, pecunia, & similia. N. Sæpe dico fateor, & sæpe audio: sed parum adverto. p. Nunc igitur adverte & manda memoriam; Opus est mihi pecunia ad libros

emendos, *I have need of money to buy books.* Vel sic, *I want money.* Vel, *I have to do with.* N. Da item aliud exemplum quæso. p. Opus est tibi virgis, ut tua expellatur pigritia. *Thou hast need of rods, that thy sloath may be driven away.* N. Fateor equidem præceptor. Sed Deus (ut spero) mei miserebitur. p. Omnium miseretur Deus, qui pie illum invocant. Sed de nomine opus jam satis multa, quod ad vos attinet ad cætera redeo. p. Est. N. Sum, es, esse, verbum anomalum. Gallinæ. N. Gallinæ, gallinæ, ut mensa, mensæ. p. Ut. N. Non declinatur, quia est conjunctio: Anglicè. *That, to the end that, so that.* p. Illa. N. Ille, generis masculini, illa, g. f. Illud, gen. n. p. Declina in fœminino. N. Illa, illius, illi, &c. p. Sir. N. Jam dictum est. p. Bona. N. Bonus, gen. mas. bona, fœm. bonum, neut. nomen adjectivum. p. Confer ad exemplum. N. Justus, iusta, iustum: bonus, bona, bonum. Nunc mutuo vos interrogatè ut plenius omnia tractetis,

Blanderius. Præceptor.

37

PRæceptor. p. Quid vis? B. Licetne mihi ire domum? p. Cur ante horam? B. Pater iussit ut nunc abirem. p. Quid eget opera tua? B. Vult me in villam mittere. p. Quid eo? B. Petiturum uvas, & eadem opera nunciatum aliquid villico nostro. p. Quid si me fallis? B. Adferam testimonium, ut soleo. p. Quando redibis? B. Hora prima, ut spero. p. Quam cito? B. Villa nostra non longe hinc est. p. Ito sane.

David. Præceptor.

38

Præceptor, placetne audire excusationem meam? p. Quando abfussi? D. Hesterno die. p. Quota hora? D. Prima. p. Quæ fuit causa? D. Accersitus fui. p. A quo? D. A parte. p. Quis tibi nunciavit? D. Famulus noster. p. Cur me non adivit? D. Quia dicebat ille se urgeri festinatione. p. Suntne tibi testes? D. Adsunt præceptor. p. Abi, sede in loco tuo, ego interim eos interrogabo.

Præceptor. Michael.

39

Cur non venisti citius? M. Expectabam fratrem. p. Ubi est? M. Restitit in foro. p. Cur cum non adduxisti? M. Volebat emere argumentum. p.

p. Imo, pyra, mala, aut aliquid è cæteris fructibus, M. Nescio, tamen illud dicebat. p. Quum sitis fratres, cur non habetis domi commune atamentum in ampula? M. Frater nihil vult habere commune mecum. p. Vult igitur omnia sibi propria? M. Illud est. p. Admone me cum venerit, ego illum docebo quid sit fraternitas. M. Faciam præceptor. p. Abi in locum tuum.

Daniel. Præceptor.

40

Licetne abesse hora secunda? p. Quid habes negotii? D. Pater eget opera mea p. Qua in re? D. Ut sibi aliquid scribam. p. Sed interim non reddes quæ præscripta sunt vobis. D. Jam edidici. p. Factum bene. D. Placetne tibi audire me? p. Cras audiam, quum licebit per otium. D. Permittisne igitur ut absim, præceptor? p. Age permitto, sed itâ ut crastino die scriptum adferas testimonium. D. Ego semper tibi adfero aut à patre scriptum, aut à nostro famulo, patris nomine. p. Recte facit parer. Sunt enim multi qui me pascunt mendaciis. Nunc abi, & patri dic salutem verbis meis. D. Faciam Præceptor.

Præceptor. Caperonus.

41

Heus Caperone. C. Hem præceptor. p. Quid flet frater tuus? C. Agrotat. p. Qui scis? C. Satis apparet. p. Quo signo? C. Quia vomuit. p. Quid illi dolet? C. Caput & stomachus, ut dicit. p. Cur non recipit se domum? C. Non aususest. p. Tu vero non audebas me admonere? Age, duc illum tu ipse domum usque, & matri narra diligenter, ut ille se habeat. Propera, quid cessas? Duc eum lento gradu. C. Ducam præceptor.

Magister. Tiliacus.

42

Heus Tiliace, sequere me in cubiculum: est quod ego te seorsum monere velim. T. Adsum præceptor. M. Nunquamne mature in scholam venis? T. Non possum venire citius. M. Semper istud dicis, quid impedit te? Nemo est domi nostræ qui me experget faciat. M. Nemo? T. Profus nemo. M. Non habetis ancillam? T. Habemus quidem, sed non curat me excitare. M. Imo (ut opinor) non curas surgere: nonne verum dico? quid taces? responde nunc tandem aliquid. T. Me miserum, quid agam? M.

M. Nihil est quod verearis, fatere verum T. Quid si confessus ero? M, I ho, tibi ignoscam, crede mihi. T. Ah pudet. M, Ne pudeat verum fateri quaso: alioqui vapulabis, pergin'tacere? Heus observator, vise ad matrem ejus & roga. T, Ne mittas, præceptor, dicam tibi rem omnem. nihil reticebo. M. Age esto animo bono. T, Sic est profecto ut dixisti. N. Non satis istud est, volo audire sigillatim omnia. Narra mihi plane, quemadmodum tota sese res habeat. T. Quum venit ancilla me excitatum, primum nihil respondeo quasi serio dormiam, deinde si magis urgeat, attollo agrè caput, sedeo in lecto, thoracem injicio humeris, quasi statim surrecturus. N. Quam pulchrè narras: Ita me Deus amet, nunc te magis amo quam unquam feci. Perge? T, Quum primum egressi est ancilla cubiculum, tum ego reclino caput in pulvinum, ac demitto pedes. M, Etiamne dormis? T, Ego vero redormio bene, plicideque. M, Quamdiu? T, Donec ancilla secundo veniat. M, Quum rediit, quid tibi dicit? T, Exclamat, vociferatur, insanit. M, Quibus utitur verbis? T, Hem, nebulo (inquit) quando eris in schola? Ego dicam præceptorì tuo, ut te bene verberet? tu nunquam vis surgere. nisi bis ut ter excitatus fueris. M, Bonâ fide promittis facturum te posthac officium? T, Si unquam recidero, causam non dicam quin palam cadat virgis, idque acerbissime. M. Bellè quidem promittis, sed quomodo præstabis omis'si? T. Adjuvante Domino Deo. M. Qua ratione flectes illum? T, Fide & assiduis precibus. M, Alioqui nihil possis obtinere. T, Credo equidem. M. Non satis est credere, nisi cures efficere diligenter. T, Curabo pro viribus, ac dies noctesque id unum meditabor. M, Optime loqueris, tum tamen memor esse pergas. T. Quomodo possem oblivisci? Nunquam desinunt istud monere concionatores, tu vero fere quotidie ad id nos hortaris: & bene facis præceptor, quia omnes sumus valde negligentes. Sed ego primus omnium. M, Da igitur operam, ut tu omnium primus mores istos mutes, ac memento præcipue semper verax esse. T. Exiit Deus, ut nunquam mentiar. M, O quam fœlix esses. T, Satis in præsentia fœlix ero, si tantum me ab-

absolveris. M. Faciam quod tibi sum pollicitus, sed ea lege ut tui promissi memineris & re ipsa præstes, quemadmodum nunc mihi promissisti. T. Quid igitur restat quo minus abeam liber? M. In eo illud restat: mane & audi etiam nunc. T. Quamdiu voles, præceptor? M. Inter cætera, excutias oportet ista pigritiam quæ te in lecto detinere solet? Non enim decet studiosum adolescentem somniculosum & inertem esse, sed alacrem & expectatum, cujusmodi vides aliquot ex condiscipulis tuis. Non tenes memoria divinum Petri Apostoli præceptum? T. Quid illud est? M. Sobrii (inquit) estote & vigilate. T. O quoties audieram, sed (proh dolor!) nunquam usurpavi. M. Fac ut studiosè usurpes in posterum, neque id solum, sed etiam cætera bene vivendi præcepta, quæ toties audivisti, quod quidem si diligenter feceris, tibi in primis consules, jucundus eris parentibus, & mihi, & condiscipulis tuis; denique (id quod est præcipuum) charus eris Deo, qui studia tua in gloriam sui nominis magis indies promovebit. T. O quantum fructum sentio ex ista admonitione tua. M. Vehementer sane gaudeo, & tua & condiscipulorum causa. T. Quid si narres illis meam poenitentiam? M. Ego vero narrabo primo quoque tempore, ut exemplo tuo discam nihil esse acceptius Deo quam culpam agnoscere, & ad frugem bonam redire. Vale fili, & adesto hora tertia in auditorio. Ago tibi gratias ingentes, Amantissime præceptor. Vale.

Colloquiorum Scholasticorum

LIBER QUARTUS.

Paulo graviora continens, præsertim in moribus & Christiana doctrina.

COLLOQUIUM PRIMUM,

Hugo. Samuel.

Obscrote te, *Samue*, da mihi operam paulisper. *H.* Quid istud est? *H.* Nescio quid incidit mihi in oculum. quod me habet male? *S.* In utrum oculum incidit? *H.* In dextrum. *S.* Vis inspiciam? *H.* Inspice amabo te. *S.* Apèri quantum potes, ac tene immobilem. *H.* Non queo à nictu continere. *S.* Mane, egomet tenebo sinistra manu. *H.* Ecquid vides? *S.* Video aliquid minus. *H.* Exime, quæso, si potes. *S.* Quin jam exemi. *H.* O factum bene, quid est? *S.* Cerne tu ipse. *H.* Est mica pulveris. *S.* E quidem usque adeo pusilla, ut vix cerni possit. *H.* Vide quantum doloris adferat oculis res tam exigua. *S.* Haud mirum quidem, Nullum enim è membris exterioribus oculo tenerius esse dicitur. Inde etiam fit ut experiamur nihil esse nobis charius. *H.* Hoc Deus approbat, quam de sua in nos charitate loquens apud *Zacharium*, 2 cap. Sic ait, qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei? *S.* O immensam Dei bonitatem, qui nos tantopere charos habet. *H.* Non mihi rubet oculus? *S.* Aliquantulum, nempe quia fricuiisti. *H.* Credin'tu adhuc mihi dolere? *S.* Quidni credam, qui tonestalem molestiam sum expertus? *H.* Experientia est rerum magistra. *S.* Ita vulgo dicitur. *H.* Quid prærii dabo isti medico pro labore? *S.* Quantum pacti sumus. *H.* Brevis est conclusio: ergo nihil. Sed tamen habeo tibi gratiam: atque utinam detur referendi locus. *S.* Quin potius avertat Deus. *H.* Bene correxisti: dixeram imprudenter: at sine dolo. *S.* Sic accepi, sed interimolari licet, præsertim ut in latina lingua nos exerceamus. *H.* Faxit Dominus Deus

ut omnia studia nostra ad gloriam ipsius referantur.
S. Faxit precor.

Alexander, Carolus,

2.

ECce, reddo tibi commodatum, & gratias ago maximas. C. Non est quod agas: sed tu satisneusus eras? A. Satis diu usum concessisti, quæ tua est humanitas. C. Quoties opuserit, quæso, ne parcas rebus meis. A. Non parcam: quando ita jubes. C. Pergratum feceris. A. Gratiam habeo maximam, tu vero nostris vicissim utere, si quis usus fuerit. C. Non est quod moneas, satis mea sponte sum impudens. A. Imoverecundus nimis. C. Esto: aliquando tamen senties. A. Ita velim, bene vale. C. Te servet Dominus Deus.

David. Quintinus,

3

CUr diligenter audire debemus Evangelium? Q. Ur discamus Deum colere ex voluntate ejus, D. Nihil aliud respondes? Q. Quid responderem? Nihil enim scio præterea. D. Nonne etiam ut sobrie & juste vivamus? Q. Declara mihi illa duo adverbia quæso. D. Sobrie, id est continenter: juste, id est in iustitia, nempe ut suum cuique tribuamus. Ita sit, ut sobrie, ad vitam cujusque privatam pertineat? Juste autem, ad charitatem quam proximo debemus. Q. Sed audi, mi David. Nonne cultus Dei omnia ista complectitur? D. Probe sentis, Quintine: sed volui experiri an responsionem tuam rectè intelligeris. Q. Bene fecisti, Nam de sincero verbi divini intellectu nihil nimis dici potest. Et de hac re quidem tecum pluribus verbis libenter agerem. Sed nos hora ipsa admonet ut discedamus. vale.

Observator. Baptista,

4

FRater tuus semper in concione, aut garrat, aut ineptit, aut aliquem incitat, ex quo fit ut sæpè notandus sit, deinde vapulet. B. Quid vis faciam? O. Curnon sæpè mones? B. Nunquam desisto monere. O. Perge precor. B. Nihil est quod me preceris: nunquam cessabo, donec (Volente Deo) aliquà ex parte se correxerit. O. Sic usurpabis Catonis præceptum *Quando mones aliquem. nosticætera.* B. Sed oro te mi Nicolae ut quoties eum notaveris, id mihi renuncies. O. Nunquam finis esset, adeo frequens est

nonne

nomen ejus in meis commentariis. B. Saltem fac me semel certior, quum primum commiserit, quo sit acculandus: tum ego dicam patri, cujus verbum magis timeo quam verbera. O. Istud est non parvum bonæ indolis argumentum. B. Ita spero quidem. Facies igitur quod rogo. O. Ego vero, atque libens.

Blesius. Melocus.

Quid consilii tractabas modo cum præceptore? M. Si scire cupis, illum percontare. B. Cur me celas? M. Ut ne palam facias. B. Non ideo (crede mihi) ter rogo ut id proferam: quid enim proficerem? M. Quamobrem igitur tam cupide rogas? B. Nimirum ut mecum tacitus gaudeam, si quid boni audiris. M. Itane paratus advenis, ut, à me extorqueas, quod mihi uni, idque à præceptore creditum est? B. Quid mihi dixeris, surdo & muto dictum puta. M. Egone tergum meum in fidem tuam committam? B. Id profecto potes, & quidem sine periculo. M. Nunquam dices tam commodè ut istud mihi persuadeas. B. Dabo fidem me taciturnum. M. Etiam si ter quaterve sanctissimè juraveris, non prodam? Proinde tu desine percontari. B. Hem, ubi est illa nostra amicitia. M. Nescis dictum illud sapientis, *Quod taciturnum esse vis, nemini dixeris*. B. Audivi aliquoties, sed quod amico dictum sit, nemini dictum videtur: est enim amicus quasi alter idem. M. Eadem tibi dicet, qui scire ex te vult, item alius qui ex illo, atque ita ad aures omnium perveniet. Itaque si me tibi posthac vis amicum esse, me missum facito. B. Non sum imperator, ut te missum faciam. M. Pergin' molestus esse; B. Abire malim, quam tibi molestiam exhibere.

M. N.

Quando vis abire domum? N. Nescio, ubi Deo visum fuerit: id enim pendet ex voluntate ejus, non mea. M. Quid si te accersat pater? N. Tunc intelligam Deum sic velle, ideoque parebo. M. Quid si alia fuerit Dei, alia patris tui voluntas. N. De hoc non est meum disputare: sed, ut confido, pater non temerè me accerset. M. Ego quoque non aliter sentio: sed volui tantisper tecum fabulari. N. Gaudeo

hanc

hunc nostrum sermonem non fuisse fabulosum. M. Utinam in scholis frequentiores essent sermones ejusmodi, N. Tum erunt, quum Deus ipse puerorum animos timore sui affecerit. M. Ergo precamur eum, ut id brevi contingat.

Marthurius. Hieremias.

7

Qua pecunia emisti librum istum? H. Qua censes, nili mea? M. Miror unde habueris. H. Quid miraris? An tibi debeo reddere rationem? M. Egone exigo? H. Videris exigere. M. Non exigo, inquam, sed sic solemus inter nos familiariter, & liberè fabulari, ut Latine semper condiscamus aliquid. H. Ea res, fateor, plurimum confert nobis ad Latine loquendi facultatem. Sed nemo est tam lenis, quin interdum subitascetur. M. Est, ut dicis, sed est brevis puerorum ira, H. Quod autem de pecunia rogabas, eam à patre acceperam. M. Quando venerat? H. Abhinc octo dies. M. Miror quod eum non viderim. H. Non est quod mireris. M. Quid ita? H. Quia vix sesquihoram hic moratus est. Quum enim de equo descendisset, neque paucis esset alloquutus: Ascendamus (inquit) in tuum cubiculum, ut tecum liberius colloquat. M. Sed antequam narres cetera, velim scire quid sibi vellet adventus ejus tam inopinatus. H. Fallo quodam rumore (ut fit) audierat me aegrotum esse, M. Quid ille, quum prater spem te valentem invenit? H. Mirifice affectus est gaudio. M. Quis dubitet? H. Præterea, Deo optimo maximo, maximas egit gratias. M. Libenter hæc audio, perge quæso. H. Tunc me de valetudine percontatur, unà precamur, non sine gratiarum actione: tandem quærit ecquid mihi opus sit. Opus (inquam) pater. Qua (inquit) re eges? Libro (inquam) decem assium. Tum ille promit ex marsupio, decussẽ: eum mihi in manum dat: & vale dicto, statim conscendit equum, atque abit. M. Cur tibi plus dederit quam petiveras? H. Istud inepte quæris. Scilicet ita læuserat, quia me prater spem bene suum offenderet, ut si vel coronatum petivissem tam facile dedisset mihi. M. O quantum debes illi summo patri, qui tibi adeo bonum patrem dederit. H. Ne cogitari quidem potest quantum debeam: Nam

etiam

etiamsi malum dedisset, deberem tamen non parum. Sed quid cessamus auditum ire prælectionem? M. Jam instat hora tertia. H. Parata mihi sunt omnia. M. Mihi quoque. H. Eamus ergo in auditorium.

Sonerius. Vilatensis.

8

UBinunc est frater tuus natu maximus? V. Ivit in militiam. S. Quid ais? In militiam? V. Sic res est. S. Sic ergo valedixit literis? V. Jam pridem literarum satidas eum ceperat. S. Quid ita? V. Nescio, nisi quia volebat liberius vivere. S. Quomodo permisit pater? V. Quid? putas permisisse? Patre absente, matre invita, profectus est. S. O miserum adolescentem. V. Imo vero miserrimum. S. Quid faciet? V. Id quod cæteri qui sequuntur illud vitæ genus: nempe spoliabit, rapiet, ludet aleæ, potabit, scortabitur. S. Estne isthæc militum vita? V. Omnino. S. Unde scis istud. V. Audivi nuper ex patre, quum coenarem, S. Quorsum narrabat talia? V. Docebat nos nihil esse certius quam Deum timere qui custodit parvulos, eosque in viam rectam paulatim inducit. S. Et præceptor ipse noster de iis rebus sæpe nos admonet. V. Tanto magis debemus esse solliciti, ut parentes charos habeamus, & præceptores, quorum opera Deus ad nostram institutionem utitur. S. Utinam utrique præstemus quod ipse nobis in sua lege præcipit. V. Ita faxit ille. S. Faxit precor.

Lucius.

Orosius.

9

Audio fratrem tuum jam revertisse ex Germania. O. Sic est. L. Solusne rediit? O. Non omnino. L. Quis igitur cum illo? O. Quidam civis hujus oppidi, qui fere biennium illic habitaverat. L. Cur iverat frater? O. Missus illuc fuerat à patre ut Germanice disceret loqui. L. Quam igitur ob rem non fuit illic diutius? O. Jam non poterat terre matris desiderium. L. O renellum adolescentem! Quotum agit annum? O. Decimum septimum si recte mater meminit, ex qua id audiivi sæpe. L. Age, quo vultu a patre acceptus est ejus adventus? O. Rogas? pater non sustinebat illum aspicere: quin etiam nec salutatione dignatus, nec alloquio, iussit eum abire è conspectu. L. Quid præterea? O. Nisi mater eum lachrymis intercessisset, jubebat apparitorem accersi,

cerfi, qui miserum in carcerem conjiceret. L. Atqui non poterat injussu magistratus. O. Nescio, tamen conabatur. L. Quid postea factum est? cubuitne domi vestra? O. Minime vero. L. Ubi igitur? O. Sororis meæ virum nostrum? L. Tanquam digitos. O. Eo Missus est à matre, dum patris ira deservisset. L. Quid tandem accidit? O. Egit mater cum propinquis & amicis nostris ut iratum patrem mitigarent. L. Sic igitur frater tuus cum patre in gratiam rediit. O. Id non fuit magni negotii: Jam enim patrem cœperat pœnitere quod sic excanduisset, quodque tam graviter accepisset filium. L. Nempe dies iram ejus leniebat. O. Ea tamen lege recepit illum ut promitteret se in Germaniam rediturum statim à vindemia. L. Vide quam inepris sit ista in matres nostras affectus. O. Atqui ipsæ matres sunt in causa: Cur enim adeo tenere nos adament? L. Naturam cogere difficile est. O. Id hanc sententiam teneſne verſum ex Horatio. L. *Naturam expellas furca licet, usque recurret.* O. Sed quid hoc? dum fabulamur, à lusu cessitum est. L. Nihil inde nobis accidit mali: ad disputationes conveniamus jam.

Conradus Linus.

10

UBi fuisti hodie post prandium? L. In horto præceptoris. C. Quid illuc iveras? L. Ille me miserat petittum olera. C. Quæ tandem olera collegisti? L. Vix enumerare possum omnia. C. Saltem quæ occurrunt memoriæ? L. Sed cur istud quæris? C. Ut interim recordemur aliqua rerum nomina quæ parvuli dedicimus. L. Pulchra est exercitatio, præsertim quum aliquid nobis superat otii. Audi igitur, collegi allia, serpillum, porra, cepas, nasturtium, cuminum, fœniculum, thymum, amaracum, hyssopum, opium, salviā, sturejam. C. Herbæ sunt olentes, quas adhuc enumerasti. L. Sic institueram, memoriæ gratia. C. Perge porro, L. Paucæ quidem restant, ut Beta, Cichorium, Lactuca, oxolis, eruca, brassica, portulaca. Plures non occurrunt. C. Qui potuisti tot meminisse? L. Præceptor mihi dederat scriptum catalogum. C. Et noveras omnes? L. Noveram, alioqui eum interrogassem. C. At ego uon novi omnes, quamvis nomina dedicerim. L. Ego tibi plures etiam

demonstrabo, cum licebit nobis in hortum ire. C. Multumne attulisti? L. Menura calathum. C. Sed de singulis quantum? L. Nimis es curiosus: quid vis? De singulis attuli quantum opus fuit. C. Tamen si curiosus tibi videor, tamen hoc mihi velim respondeas. Scin'tu in quem usum præceptor tot olerum genera curaret appendenda? L. Partim ut jus bene condiretur, partim ut minuta ex oleribus fieret, C. Quam bene consulebat nobis. L. Optime: sed tamen ea non erat causa præcipua. C. Quanam igitur? L. Legisti-ne unquam Moretum Virgilii? C. Carmen quidem legi, sed Moretum nunquam edi, nec vidi, quod sciam. L. At videbis spero? Nam præceptor uxorem docuit efficere, & illa confecit ex ejus præscripto. C. An apponetur nobis aliquid in cœnam boni? L. Saltem jus carniū pingue, bene conditum, carnes optimæ, & minuta ex oleribus. C. Unde scis ista? L. Omnia vidi in culina cum jussus essem adjuvare, præcipue in meis oleribus repurgandis. C. Quid moretum non saltem gustabimus. L. Imo dabitur nobis: nam confectum est quod satis sit omnibus. C. Ita mihi sapiunt magis, præsertim æstate, quam carnes ipsæ aut pisciculi. L. Optarem profecto servari carnes in hyemem, ut tota æstate olera & fructus esitaremus. C. Atqui (ut cepti) ista minus alunt. L. Id ego audi vi quoque aliquoties: sed quid opus est tanto studiosis alimento? C. Non tanto fateor: sit tamen parentes nos viderent pallidos & macilentos, statim ejus rei culpam assignarent præceptor: nonne sic est? L. Non est dubium, sed quid agas: fere Parentes (præcipue matres) nobis indulgent nimium. C. Vere quidem dicis: sed tu interim indulgentia libenter fruere. E. Quasi verò tu minus. C. Ne mentiar, quod tibi ascribo, in me quoque frequenter experior. N. Non possumus parentum erga nos affectum nisi nostris vitiis immutare: tantum caveamus eorum abuti benevolentia, sed in primis laudemus illum patrem nostrum benignissimum, qui nobis tales progenitores dedit. C. Ista libens audio, sed nos hora vocat. L. Age, finem imponamus.

Malerius. Doctus.

II

Unde redis? D. E foro. M. Quid emisti? D. Carnem. M. Qualenam? D. Vitulinam. M. Ostende, quæso: fere novæ res est hoc tempore. D. Vide, bona videtur mihi. Non falleris, opinor. M. Quot sunt libræ? D. Nolunt lanii appendere vitulinam. M. Cur non? D. Propter novitatem. M. Vide astutiam. Scilicet quisque vendit quam potest carissimè. D. Rem acu atigisti. M. Quantum putas pendere? D. Duas libras, & paulo amplius. M. Quanti emisti? D. Age, divina. M. Non sum divinus. D. Atqui multi divinant, qui tamen divini non sunt, M. Fieri potest, sed quibusdam conjecturis: alioqui divinatio vetita est in divinis literis. D. Divina igitur ex conjectura. M. Emisti totum duobus assibus? D. Paulo minoris. M. Quanti ergo? D. Tenta iterum. M. Viginti denariolis. D. Nolo te diutius torqueri de nihilo. M. Dic igitur sodes. D. Hoc totum constitit mihi sex quadrantibus. M. Profecto fortuna tibi pulchre favit. D. Quam mihi narras fortunam? M. Hic mos est loquendi. D. Mos (ut dicitur) tyrannus est pessimus. Atque utinam bonos mores tam studiose coleremus, quam obstinate retinemus malos. M. Tunc melius se haberent omnia. D. Nos igitur fortunam istam Ethnicis & impiis relinquamus. Fortuna nihil est, solus est Deus qui favet nobis, solus est adiutor & protector noster. M. Istud quidem certo scio, fideliter credo, & vere confiteor: sed quid agas? sæpe labitur lingua, nihil mali cogitante animo. D. Oportebat te illud meminisse. Ne lingua præcurrat mentem. M. Istud quidem didicimus ex septem sapientum dictis; sed non semper occurrunt ejusmodi pulchre dicta, licet ea mandaverimus memoriæ. D. Tanto igitur magis illa est exercenda: ut nobis quum opus est suppetat. M. Isto tuo admonitu discam esse alias prudentior. D. Sed audio signum dari: desinamus.

Hierus. Famulus.

12

Fuistine hodie in foro? F. Fui. H. Quando? F. Post concionem sacram. H. Quid emisti nobis? F. Fere nihil. H. Quid autem? F. Bucyrum. H. Quanti? F. Quadrante. H. Tantillum? F. Non au-

sus sum amplius emere. H. Quid timebas? F. Ne bonum non esset. Satis prudenter factum. F. Cur istud dicis, here? H. Quia malim te esse hac in re timidiorē quam audaciorē. Sed nunquid emisti præterea? F. Nihil. H. Eho? nihilne? F. Nihil prorsus. H. Vah! quam parce nobis opsonatus es. F. Quid aliud emere potuissē? H. Quasi nescias quibus cibis oblectari soleam. F. Scio te amare caseum molliusculum & pyra, & alios fructus recentes. H. Recte dicis: cur ergo non emebas? F. Caseus ipse carior erat pro nostra pecuniola. H. Quid fructus? F. Alii non erant satis maturi, de aliis ego dubitabam. essent ne boni? H. Miser non poteras gustare. F. Atqui istæ mulieres nihil gustare permittunt, nisi te empturum affirmes. H. Nihil mirum: multi enim gustarent, animi tantum gratia. Tu igitur esto alias prudentior. F. Quomodo? H. Si videris pulchrum aliquem fructum, eme aliquantulum denariolo, ut facias periculum. F. Quid tum præterea? H. Si tibi sapuerit, tum emitto amplius, sin minus, relinquo & allo te confecto. F. Bona est ista cautio. H. Memineris igitur ut ipse postea utaris. F. Ego (ut spero) meminero diligenter. Nunquid vis præterea? H. Ut iures quæ tui sunt officii, deinde literis incumbas.

Carolus. Quintinus.

13

Adfuistine matutinæ precationi? Q. Adfui: tu vero ubieras? C. Iveram ad patrem in cauponam. Q. Quid eo? C. Heri vesperi iusserat ut se venirem benè mane. Q. Qui atque istam manè prodire, idque inconsulto præceptore? C. Jam heri, veniam impetrâram antequam iretur cubitum. Sed dic mihi, quid ille a precatione palam admonuit? Q. Audivi (inquit) esse inter vos qui sæpe numero Anglice fabulentur, & nemo interea vestrum mihi quicquam indicat: quod est argumentum consensionis omnium in eodem peccato. Hæc fuit accusationis summa? deinde in eam sententiam multa dixit, quæ meminisse non potui. C. Sed quæ tandem fuit conclusio. Q. Quamobrem (inquit) admoneo vos, ut alii alios ad Latine loquendum cohortemini diligenter, & eorum nomina qui parere noluerint, ad me quamprimum deferatis, ut huic malo remedium adhibeam.

hibeam. C. Nullum igitur verbum licebit efferre Anglicum. Q, Quantum ex verbis ejus colligere potui, non ita rem intelligit. Non enim (ut scis) usque adeo est severus exactor, ut statim puniat, si cui verbum aliquod inter colloquendum exciderit. C. Aliquoties (ut memini) palam dixit edictum suum ad eos demum pertinere, qui quum Latine sciant, tamen semper latibula quærunt, ut Anglice fabulentur idque de rebus ineptissimis. Q, E Est quorundam pertinacia ; ut malint sapissime vapulare repugnando præceptis honestissimis, quam laudari atque etiam diligere obsequendo. C, Meministi te audire ex ipso præceptore, *Nitimur in vetitum, &c.* Q, Memini : atque adeo est verissimum, tamen qui doctrinam Christi libenter amplectuntur, non studio peccant, neque malitia. C. Istud præstat verus ille timor Domini. Q, Tales igitur quoad licet per naturæ infirmitatem sedulo cavere nituntur, ne quid scientes faciant, dicant, aut cogitent, quo Deus vel minimum offendatur. C, Ergo studeamus & nos id ipsum cavere, studeamus rectè vivere, & Dei nostri parere voluntati : non modo ne vapulemus, sed magis ut illi optimo patri nostro placeamus. Q, Ita fiet, ut vere simus non tenebrarum, sed lucis filii. C, Sed de his alias pluribus : nunc ad disputationes recipiamus nos Q, Ecce, vocat signum.

Albertus. Tirotus.

14.

NUNC demum redis à foro ? T, Quid demum ? Tanta est ad lanienam turba, ut vix accedere potuerim. A, Quas attulisti nobis carnes in diem crastinum ? T, Bubulam & vervecinam. A, Estne in foro carnum magna copia ? T, Tanta profecto, ut mirer adeo caras esse. A, Nihil mirum. ut multæ sunt carnes, ita multi qui carnes edunt quotidie. Sed quæ potissimum vidisti carnis genera ? T, Vidi bubulam, vitulinam, ovillam, vervecinam, fuillam, hædinam, agninam. A, Nihilne amplius ? T, Quid velles præterea ? A, Nihilne igitur erat ferinz. T, Non quæ referre simul omnia : imo etiam ferinam vidi. A, Qualem ? T, Cervinam & aprugnam. A, Quam pinguis est aprugna ? A, O quam ineptus es ? T, Quid uat ? A, Quia falleris in rerum nominibus. Nam quæ

quod in Sue domestico dicitur arvina, id in Sue fero (id est apro) callum vocant, & est in eo genere durissimum. T, Istud quidem audire non memini. A, Nunc Audisti: manda (sivis) memoria. T, Tu vero doctior, unde istud didicisti? A, Domi nostræ, ferina caro est longe frequentissima. T, Unde vobis tanta est copia? A, Pater habet ruri ferarum multarum vivarium, ex quo interdum solidi apri in urbem adferuntur. T, Quale est vivarium istud? A, Locus est fere quadrangulæ formæ amplissimus, muris altissimis septus, undique confitus multis & proceris arboribus, inter quas sunt dumeta maxime densa. T, Quales sunt illic arbores? utrum urbana an sylvestres? A, Sylvestres fere omnes; sed in his sunt potissimum quercus & fagi, quarum glande pascuntur cervi, apri, damæ. T, O quantas merito gratias Deo debetis, qui vobis largitus est tantam rerum omnium abundantiam! A, Non sumus immemores beneficiorum ejus, pater enim plurima bona in pauperes erogat, quod tamen tibi uni dictum esse velim. T, Cur ita? A, Quia talia non vult prædicari. T, Tanto magis laudandus, quod Christi præceptum verè sequitur, cujus verba apud *Matheum* scripta sunt. *Quum facis* (inquit) *elemosynam*, &c. Quæ sequuntur. A, Quotocapite? T, Sexto, nisi me fallat memoria. A, Sed hæc hæc hactenus, satis enim sumus colloquuti, & jam ad disputandum convenitur. T, Eamus igitur. A, Sequere me: aut (si mavis) præcede. T, Ego neutrum faciam, sed unà ibimus.

Guinandus. Monerotus.

15

Tantum igitur hodie è villa revertisti? M, Hodie tantum idque paulo ante prandium. G, Atqui dixeras te futurum illic modo biduum. M, Ita sperabam fore, & sic pater promittebat. G, Quid igitur obstitit, quo minus redieras citius? M, Mater me detinuit? tametsi etiam cum lachrynis eam obsecra-rem ut me missum faceret. G, Sed cur te tam diu remorata est? M, Ut se comitarer in reditu. G, Quid vero agebas interea? M, Colligebam fructus cum rusticis nostris. G, Quos fructus? M, Quati non sint tibi non fructus autumnales & feretini, pyra, mala, juglandes, castanæ. G, O jucunda exercitatio! M,

Non

Non est jucunda solum, sed etiam frugifera. G, Sed hoc malum, quod interim quinque aut sex praestigionum fructus tibi periiit. M, Non omnino periiit, spero, curabo pro viribus, ut aliqua ex parte recuperem. G, Quid facies? M, Describam quum potero diligentissime. G, Quid tum postea? M, Edisco in ipsam auctoris orationem. G, Sed sententiam non satis intelliges. M, Ipsa me juvabit praceptoris interpretatio, ut sensum, magna ex parte, assequar. M, Nec tamen id satis erit. M, Tu (si placet) aderis mihi per otium, ut conferamus unà. G, Libenter equidem faciam, sed ne istud quidem sufficiet. M, Non habeo quod possim amplius. G, Quanto praestitisset vivam audiri Magistri vocem? M, Multo sane praestiterat, sed quando id mihi non contigit, nec mea culpa factum est, nihil habeo quod me accusem in hac parte. G, Recte dicis, fac igitur habeas animum bonum. Nam quod ego tecum pluribus verbis de hac re disputavi, non ideo feci ut vellem te adducere in desperationem: sed totum illud profectum est ex meo in te amore singulari. M, Haud mihi dubium istud est, quo fit ut majorem tibi habeam gratiam. G, Sed ecce, vocat nos ad coenam tintinnabulum. M, Nuncius opportunus.

Joannes. Eliel.

16

SAlve, Eliel. E, Joannes, auspiciatò advenis: valesne bene? J, Optime, gratia Deo: tu vero, ut vales? E, Recte sane, Dei beneficio: sed quando redisti domum? J, Nudiussertius. E, Bene habet: opportune venisti. J, Semper sciebam inflare vacationis terminum. E, Place ne ut otiose aliquandiu confabulemur? J, Maxime, dummodo temoti simus ab hac turba clamorosa ludentium. E, Bene mones: secedamus in auditorium illud, quod est apertum. J, Quam apte hic sedemus! Age loquimur libere. E, Suntne peractae vestrae vindemiae? J, Omnino. E, Quantum temporis posuisti in isto opere? J, Dies circiter quindecim. E, Tu igitur semper intertuisisti? J, Nullum intermisi diem. E, Quid agebas? J, Uvas sapius colligebam. E, Cum vero colligebas, debuisti aliquid addere. J, Quidnam, quaeso? E, Et edebam. J, Quid opus fuit? De hoc nemo dubitare potest.

test. Quis enim fructus bonos & maturos legit, quin edat etiam ex optimis. E. Profecto recte loqueris: euge, responsum ludo J. Jamne putabas quod occlusisse mihi? E. Illud ne cogitavi quidem. J. Quid igitur? E. Non expectabam tam promptum, tamque prudens responsum J. Non est quod mireris: nam, ut est in proverbio, *Sæpe etiam est olitor verba opportuna loquutus.* E. Cui debes hoc proverbium? J. Magistro Juliano: is enim dicitur nobis interdum proverbia ejusmodi, & pulchras sententias ex bonis auctoribus. E. Optime vobis consulit: sed quibus horis id solet facere? J. Nonnunquam à cœnâ, sæpius autem quum in auditorio nihil habemus reddere. E. Utinam sic omnes facerent, dummodo non essent impedimento quotidianis scholæ exercitationibus J. Bene subjunxisti istam exceptionem. per adverbium dummodo Sunt enim quidam pædagogi, qui suis dictatis & privatis lectionibus sic onerant pueros suos, ut non possint in scholâ satisfacere. E. Inde fit, ut ipsi præceptores interdum conquerantur de talibus pædagogis Sed quid agimus? Redeamus ad sermonem institutum. J. Placet. g. Fuistine semper occupatus in uvis colligendis? J. Opus illud in paucis diebus absolvitur: propterea quod ita magnus operariorum numerus ad id locari solet. Quid deinde fit? J. Calcantur uvæ, vinum hauritur cuppis majoribus: eadem operâ diffunditur in dolia: deinde uvæ ipsæ nondum expressæ subjiciuntur prelo in torculari: postremo exportantur & abjiciuntur vinacea. E. Atqui non curabas ista. J. Imò curabam aliquâ ex parte: nam agendis omnibus intereram, maxime ut sollicitarem operarios. E. Eras ergò illis tanquam præfectus, & quasi magister operum. J. Imo eram reverà magister operum & præfectus: Pater enim me præfecerat. E. Quàm gaudebas isto magisterio? quam pulchrum erat videre te cum tuâ gravitate aliis imperantem, alios adhortantem, alios denique arguentem. J. Profecto, si vidisses me, dixisses alium esse, quàm in scholâ discipulum, E. Ut video, non eras otiosus. J. Imo, ut bonus puer familias, adhibebam sapenumero manus operi, ut ipsos operarios meo exemplo instigarem. F. Non abs

re (ut apparet) pater te huic muneri præfecerat. J. Nempe alius ex rebus expertus erat meam diligentiam. E. Absit tamen verbo jactantia. J. Ego sic intelligo: sed liberè sic loquor, quia cum familiari meo, E. Sed pergamus. Quanta est vobis vini copia; J. Mediocris, qualis tere hoc anno ubique esse dicitur, tamen si vinum rubellum habemus affatim, album non item: verum quicquid est, contenti sumus, Et de manu domini cum gratiarum actione recipimus. F. Quot implevisti dolia. J. Plus minus quadraginta, sed sunt alia aliis majora. E. Pape! Non tibi videtur magnus proventus? J. Satis quidem: sed non pro ratione anni superioris. E. Quid refert? Quanto minor est quantitas, tanto etiam plaris venditur. J. Sic fere solet venire. Sed nonne tibi videor satis narrasse de vindemiis? Quid præterea desideras? E. Quoniam sic abundamus orio, volo etiam aliquid ex te audire de fructibus arborum: Est enim quasi altera vindemia. Nonne habetis multos? J. Plena tabulata, quæ est Dei benignitas. E. Quando collecti sunt? J. Quo tempore vinum faciebamus, familia colligebat. E. Quæ sunt vobis ejusmodi fructuum genera? J. Mala, pyra, castaneæ, juglandes, sed malorum & pyrorum multa est varietas. E. Quid cotonea non etiam habetis? J. Imo habemus: sed ea sub malorum genere continentur, unde & alio nomine appellantur mala cydonia. E. Quid autem attulisti huc rediens. J. Nihil nisi quasillum uvarum sele&rum: sed singulis posthac hebdomadis mihi afferentur plenis saccis mala, pyra, castaneæ. E. Interea da mihi, quæso, aliquot ex uvis tuis. J. Eamus in cubiculum meum, illic dabo tibi. E. Equidem paratus sum, eamus. J. Illic etiam agemus de repetendo ultimo in diem Lunæ colloquio. Nam (ut opinor) id præceptor in primis exiger.

Eustachius. Bosconellus.

17

AUdivi patrem tuum venisse hodie in gymnasium. B. Verum audivisti. E. Qua venerat gratia? B. Ut pro meis alimentis præceptor numeraret pecuniam simul ut me illi commendaret. E. Nunquamne te commendarat? B. Imo sæpissime. E. Quid sibi commendat ut sæpe vapules? B. Ea est fortasse causa: sed quid inde? non propterea me diligit minus. E.

Unde

Unde istud colligis? B. Quia puero tam necessaria est correctio quam alimentum. E. Verum quidem dicis, sed pauci ita judicant. Nemo enim est quin panem quam virgam malita. B. Illud est naturale omnibus, quis negat sed tamen patienter ferenda est poena praesertim iusta. E. Haec habetur in libello mortalis sententia. *Quod merito pateris patienter ferre memento.* Sed quod si poena sit iniusta? B. Ea quoque patienda est nihilominus. E. Cuius causa? B. Propter Jesum Christum, qui mortem injustissimam eamque acerbissimam tulit pro peccatis nostris. E. Utinam id nobis in mentem veniret, quoties aliquid patimur. B. Praeceptor id nos saepe monet, quoties occurrit occasio: *Sed surdis narratur fabula*, ut est in Proverbio. E. Ergo demus operam ut simus postea diligentiores. B. Ita saxit Deus.

G. T.

18

CUr non interfuisti hodiernae concioni. T. Occupatus eram in scribendis literis. G. Non poteras differre negotium? T. Urgebat tabellarii sectinatio. G. Atqui praceptor docet nos, omnia postponenda esse Dei negotiis. T. Docet quidem neque mihi dubium est, sed nunquam suraus adeo perfecti, quin saepe Deum terrenis istis postponamus. G. Illud malum. T. Pessimum vero: sed semper homines sumus, nisi Deus nos spiritu suo immutaverit. Sed dic, quaeso, fuitne frequens auditorium? G. Non admodum pro more solito. T. Unde fit istud? G. Ignoras populum nunc esse occupatum in vindemiis? T. Non ignoro, sed non possunt homines divinis rebus unicam horam impendere? G. De hoc non est meum reddere tibi rationem: tantum dico: *Turpe est doctori cum culpa redarguit ipsum*. T. Pape! quantum colaphum impegisti mihi. Vale: *Verbum non amplius addam*. G. Esto igitur alias prudentior.

Molinaus.

Coriarius.

19

TU igitur cras (ut audio) discessurus es? C. Cras si Dominus permiserit. M. Eho, cur tam cito? C. Urget me pater. M. Imo tu urges patrem. C. Ita ne tibi videtur? quomodo patrem urgere possum? M. Assidua missione literarum. C. Tantum semel scripsi instare vacationem scholasticam. M. Quando misisti

fisti literas? C. Hebdomadi superiori? M. Quo die? C. Veneris, M. Quid facies domi C. Instat vindemia: interim colligendi sunt fructus arborum. M. Foteras expectare dimissionis diem. C. Nescio quando sit tuturus. D. Spero fore ad finem proximæ hebdomadis. C. Sed istud non est in nostro situm arbitrio. M. Ne in præceptoris quidem, C. Cujus igitur? M. Solius Dei, qui hominum consilio suo nutu gubernat. C. Atqui Satanas videtur interdum gubernare M. Quantum Deus ipse permittit. Sed ista sapientioribus relinquamus. C. Tutius est: *nolet enim proverbium, Nesutor ultra crepidam.* M. Sæpe istud ex præceptore audivimus. C. Idem quoque non semel docuit nos illam Pauli sententiam. *Noli altum sapere, sed time.* M. Illud etiam frequenter habet in ore, altiora te ne quaeris. C. Sed audin'tu, ad coenam signum dari. M. Adhuc pulsat aures meas tintinnabulum. C. Eamus in aulam, ne desinus precationi. M. Græas ante discessum te salutabo.

Fontesius. Croseranus.

29

Quoludi genere hodie te exercuisti? C. Juglandium. F. Ecquid lucri fecisti? C. Imo perdidisti. F. Fortuna igitur tibi adversa fuit? C. Nescio quæ fortuna, tantum scio mea culpa id accidisse: sed ita volente Deo. F. Cur Deus id voluit? C. Et hinc discam ferre graviora, quum acciderint. F. Quasi vero Deus lusiones puerorum curet. G. Curat profecto: quin etiam nihil sit in rerum natura sine divina providentia. F. Siccine philosopharis? Quisnam te ista docuit? C. Non tute audivisti toties ex concionatore nostro? F. Fieri potest ut audierim: sed quid agas? fluxa est mihi memoria. C. Nimirum quia illam non exerces. F. Quomodo exercenda est? C. Primum diligenti attentione, hoc est diligenter advertendo ad ea quæ audimus aut legimus: deinde eadem sæpe repetendo, denique docendo alios ea quæ didicimus. P. Ista nobis sapius inculcantur à præceptore: sed (me miserum) quam supina est hac mea negligentia, C. Sic sumus omnes, nisi Spiritus ille Dei nos excitet. F. Quid igitur faciam? C. Expergiscere, mi Fontesius, toto animo, totisque viribus ad Deum aspira, illum assidue & pro affectu precare: vigilans esto; pravos fugi;

fugito, versari cum bonis: tum moribus facillimis effice, ut eos tibi familiares reddas. F. Quid tandem consequar; G. Rogas? Si te istis moribus assuefeceris Dominus Deus sua clementia tui miserebitur, brevique animum tuum immutatum senties, F. O quam opportunus hic mihi congressus fuit. Obsecro remi Croterane, ut sapius colloquamur. C. Per me non stabit, quoties utrique licebit per otium. F. Gratiarum ago maximas. C. Non est quod agas, recipiamus nos in auditorium.

E. M.

21

CUR hic dispergebas pisa? M. Quando? E. Post prandium. M. Id faciebam animi causa, E. Sed pisa ille unde habueras? M. Acciperam è conchula ubi reposita erant, ut crastino die coquerentur. E. Debuistine animi causa malum facere? M. Non putabam id esse malum. E. An non est malum conculeare panem pedibus? M. Istud ego nollem facere. E. Cur nolles? M. Quia panis est maxime nobis necessarius. E. Et pisæ ipsæ, & cætera quæ eduntur Deus in usum nostrum creavit. M. Non ignoro: quin etiam pisibus libenter vescor, si bene costæ & condita sint. E. Prætereâ, velleſne abuti rebus tuis? M. Minime. E. Tanto minus alienis debes. M. Istud satis intelligo. E. Ergo non recte fecisti. M. Non recte, fateor: non tamen animo malo. E. Cur igitur fecisti? M. Mæa ineptia me ad illud incitavit. E. Quid inde meruisti? M. Plagas, E. Recte dicis; sed (opinor) non ex animo M. Imo certe. Ne me accuses, oro. E. Quandoquidem sponte fateris, non accusabo. Sic enim velle se dixit præceptor sapissimè. M. Quid ille dixit? E. Ut de rebus ejusmodi levioribus neminem ad ipsum deferamus, cui modo culpam libens agnoverit. M. Istud ergo beneficium tibi debeo mihi Ægidi. E. Nihil velim debeas hoc nomine: sed mecum precate Deum ut à malo nos liberet. M. Quotidie in schola quater aut quinque palam precamur. E. Quid tum? Prætereâ privatim quoties cibus sumitur, quoties cubitum itur, quoties cubitu surgitur. Nonne satis hæc sunt? E. Præter illa sæpe monet præceptor, ut interdum pro se quisque precandi causa secedat aliquo in secretum locum: meministi? M.

Memi-

Memini probe : sed (ut scis) difficile videtur esse, ut pueri secretis precibus assuescant. Er tamen paulatim, assuescere optimum fuerit. *M.* Progressu temporis, Deus ipse nolter ad eam rem nos incitabit, atque alluefaciet. *E.* Ita fore sperandum est, si tamen in verbi ejus tum lectione, tum auditione sedulo prosequamur.

Varro Georgius.

22

Quid est quod hodie tam cito à patruo redieris præsertim quum fuerit convivium? *G.* Quid illic recessi diutius? *V.* Cœnam expectâsses, ut ederes de prandii reliquiis. *C.* Satis ederam in prandio. Præterea jussit patruus ut domum reducerem præceptorem quem ego ad convivium deduxeram. *V.* Quid frater tuus patruelis? Cur in ludum vobiscum non rediit? *G.* A Matre retentus est in unum aut alterum diem. *V.* Quamobrem? *G.* Ut illi resarciantur vestimenta. *V.* Illa est mulierum cura. Sed age, quoniam nunc otiosi sumus, narra mihi, quæso, aliquid de convivio. *O.* Quid de illo scire cupis? *V.* Primum, qui convivæ fuerint, deinde quam lautum & opiparum convivium? *G.* Convivæ fuerunt hi præcipui : quatuor Syndici, subpræfectus urbis, & ahi duo primæ notæ Senatorum numero. *V.* Nostin? *G.* De facie quidem, sed eorum non teneo nomina. *V.* Nulline præterea. *G.* Duo item ex patrui mei familiaribus. *V.* Quotus accumbebat præceptor? *G.* Quotus esse non observavi, sed erat in media fere mensa, è contraria parte mei patrui. *V.* Tu vero. *G.* Hui inepite, qui istud roges? Egone homunculus cum tantis viris epularet? Satis hoc mihi honorificum fuit quod ministrarem. *V.* Nullæ erint mulieres? *G.* Nullæ præter uxorem patrui, quæ quidem sedebat in mensa extrema. *V.* Quid ita tam remota? *G.* Sic voluit ipsa, ut identidem commodius surgeret, propter ordinem ministerii. *V.* Quid filius? *G.* Juxta matrem assidebat. *V.* Habeo de convivis? nunc expecto de convivio. *C.* Onus mihi valde magnum imponis ac difficile, maxime propter memoriam : sed quando (ut dixisti) plusculum otii nacti sumus hoc pomeridiano tempore, dabo equidem operam, ut aliqua ex parte expleam desiderium tuum. *V.* Pergratum

rum mihi feceris. G. Eatamen lege ut par pari referas, si quando dabitur occasio. V. De hoc nihil est quod dubites, incipe. G. Atego intere, sedere volo, quia longa est narratio. V. Eamus sub pergulam, ut in umbra commodius fabulemur. C. Audi nunc jam. V. Quia ut ais longa est narratio, dic mihi primum, quota hora accubitum est? G. Paulo ante meridiem. V. Sedebantne omnes commodè? G. Commodissimè. V. Nunc ad rem aggredere. G. Accipe igitur mensæ præludia. V. Appone quum voles. G. In primis apposita sunt renella crustula mellita operis pistorii, cum aromate. V. Optimum sane exordium, & ad conciliandos animos aptissimum. G. Omite quæso, istas interpellationes, ne mihi perturbetur memoria. V. Posthac non interpellabo, nisi si quid opus erit requirere. C. Sequuti sunt pernz saluæ, hila, infumata, lucanica, linguæ bubula, sale quoque & fumo indurata. Atque hæc ad excitandam appetentiam. & sitim acuendam. V. Quasi vero non satis acueretur solis æstu & fervore. G. Sic docti solent facere convivatores. V. Ist hæc audiolibenter, præsertim cum exprimas omnia propriis & significantibus verbis. Perge porro. G. Eodem ordine interposita sunt acetaria è lactucis capitatis: avium intestina fruxa, minural ex vitulina, cum ovorum vitellis integris. At hæc hæcenus de præludiis, qui missus primus fuit. V. Nihil interim bibirum est? G. Indigna homine quæstio? quis enim vino hic parceret? Vix tres & quidem strenuissimi fundendis potibus sufficebamus: sed de potibus agam posterius, sine me cibos expedire. V. Age, sino. G. In secundo missu hæc fere fuerunt, artocrea, pulli gallinacei, elixi cum lactucis, bubula, vervecina, vitulina, suilla recens, salsa, jus carniū ovorum vitellis, croce & omphacio suavissimè conditum, aliquot etiam jusjacula ex oleribus. V. Hic plus cpinor fabulatum quam esum fuisse: quia scilicet assa expectabantur. G. Vix mensam attigerant, cum illa tollere jussi sumus. Venio igitur ad tertium missum in quo assa hæc fuerunt exposita: pulli gallinacei, pulli columbini, an serculi fartiles, & fuculi, item cuniculi, armi vervecini: postremo serina duorum generum, opere pistorio

pistorio incrustata. V. Quid prætere? G. Quid?
hem (pene prætermisi) duæ perdices interiectæ cum
lepusculo, fabæ virides frixæ, & pisi cocta cum sili-
quis. V. Nihilne piscium? G. In tempore admones.
Erat trutina ingens quæ divisa fuerat in partes quatuor
præter caudam, prægrandis item lucius, ad eundem
modum quadripartitus. Taceo minutos pisces & me-
diocres, partim elixos, partim assios aut frixos, item
cancros fluviatiles, magno omnia numero, sed hæc
magis ad ostentationem quam ad necessitatem. De
iis enim fere nihil gustatum est. V. Unum mihi vi-
deris prætermisisse. G. Quid istud est? V. Nulline
erant intinctus? G. Imo singulis propemodum fer-
culis addita erant scitissimi saporis embammata, quæ
coquus ipse miro artificio concinnaverat. Nec vero
desuerunt caparides ex oleo & aceto, mala citrea,
olivæ conditivæ cum sua muria, acetum rosaceum, &
succus oxalidis. V. O quot & quantæ gulæ imita-
menta! G. Adde etiam corporis & animi impedi-
menta. V. Sed quis quæso fuit ultimus actus fabulæ?
G. Tandem quum jam nec carnes nec pisces ullus
ederet, jubet patruus apponi bellaria: in quibus hæc
fuerunt præcipua, caseus recens pinguis, item-
que vetus multiplex, scribiliaræ, placentulæ, eiyza in
lacte cocta & bene saccharata, perlica præcocia, ficus,
cerasa, uvæ passæ, caryotæ, tragemata serotina, sal-
gama multorum generum, & alia quæ nunc mihi
non occurrunt. Tanta denique fuit omnium escu-
lentorum affluentia ut mensa ipsa vix sustineret. Quid
queris? quater ut quinquies mutati sunt orbes &
quadrulæ. Cibos crassos & duriores magna ex parte
integros in culinam referebamus: adeo pauci attingebantur propter delicatiorum copiam. V. Quid
confert tanta cibarium abundantia & diversitas? G.
Ad gravandum stomachum, & morbos complures
generandos. Sed quid agas? sic fere hoc tempore
vivitur. V. Qui talibus viris convivia faciunt, certare
videntur de copia, de apparatu, de splendore & lau-
ritia. G. Et tamen extant inter hujus civitatis leges
quædam (ut audiavi) sumptuariæ. V. Silent leges
inter convivas, ut obiter è Cicerone detorqueamus
aliquid. G. An putas omnes convivas illa sumptuum

immanitate delectari? V. Non puto: nisi forte sint Lurcones, aut Afoi, aut Apiciani (ut ita dicam) ventricolæ. Cæterum quid est in causa? G. Rogas? convivatorum non modo fluitia sed etiam insania, V. *Maxima pars hominum morbo jactatur eodem*, ut Horatius. G. Sed nos hanc censuram omittamus juxta proverbium, *Ne sutor*, &c. V. Redeamus igitur ad propositum. Quale vinum appositum est? G. Si de colore quæris, album, nigrum, fulvum, sanguineum; deque singulis coloribus vina multiplicia. Si de bonitate, omnia fere generosissima: sed imprimis commendabant illud vini genus, ex Burgundia, quod vulgo vocatur Ambrosium. V. Unde hoc petebatur? G. E patruï cella vinaria. V. Habetne multum ejusmodi? G. Duos cados vini helvetii: duos item albi limpidissimi. V. Qui fuit prandii exitus. G. Ubi vidit patruus convivas omnes pene defessos edendo, bibendo, colloquendo, tunc vinum fundi jubet singulis: omnes ad extremum potum invitat: Hinc ordine tolluntur omnia. insternuntur mensis latiora mantilia ex lino tenuissimo, datur aqua odorifera manibus leviter abluendis: Ego & patruelis de more Deo gratias agimus, ipse vero patruus clara voce agit gratias universo cœtui. tandem primus Syndicus convivarum nomine satis accurato sermone publicas agit convivatori: simul objurgat eum quod tam magnifico & sumptuoso apparatu convivarus fuerit. Imo (inquit patruus) mihi quæso ignoscite; quod vos pro dignitate non satis ampliter tractaverim. His dictis surgimus è mensa universi: magna pars, validio, statim discedit: Cæteri manent, stantes & colloquentes in aula. V. Quid vos interea qui ministraveratis ad mensam? G. In culinam ad prandium nos recepimus. Corpus illic otiose & exanimi sententiâ curavimus. V. Ubi erat interim præceptor? G. Patruus illum seorsim vocaverat ad colloquium. V. Credo ut te & filium suum de meliore nota commendaret. G. Istud est verisimile. V. Nescis quæ fuerit causâ tanti conviï? G. Quid mea scire refert? V. Tanto minus igitur mea. G. Recte colligis: & sic expectabam. V. Atqui non sum Dialecticus. G. Tibi est naturalis Dialectica. V. Eandem & ha-

habent rustici. G. Sed age, dic mihi serio, non ego te tractavi magnificè? V. Tali convivio nunquam interfueram. G. Gaudeo stomacho tuo satis esse factum V. Est deo gratia, qui dedit nobis otium tam jucundum. G. Surgamus tandem, nam audio pueros à lusu discedere.

H. F.

23

- F. **T**ityre, qui patula resides sub tegmine mori.
 Tunc hic solus eris, tam laetus, tamque supinus?
 H. O Melibœe, Deus nobis hac otia fecit:
 Ille Deus magnas qui nostrum fecit in usum
 Omnia, dans propriam cunctis animalibus escam;
 Qui mare, qui terras, & quod tegit omnia, cœlum
 Condidit, ille opifex rerum qui summus habetur
 F. Carmina mitte loqu; nunc me liquere Camœna:
 Est mihi mens alibi, cupio certare merenda.
 H. Sed tamen hac mecum poteris residere sub umbra
 Namq; hic, ut cerni locus est satis amplius utriq;

Mittamus ergo versiculos, & merendas nostras conferamus. F. Per me non stabit: Scrutemur perras: Age, explica tuam. H. Expecta parumper: dic mihi prius, quid habes in merendam? F. Panem. H. Quali vero sine pane merenda esse soleat. H. Ne panem quidem pauperes semper habent. F. In tempore admones ponendæ erunt reliquiæ nostræ in eorum corbulam. H. Quid si reliquiarum nihil fuerit? F. Saltem restabit panis, & hoc satis erit. Sed dic tandem, nunquid habes opsonii? H. Etiam dubitas? Mater mea nunquam committeret, ut me in scholam mitteret sine aliquo opsonio. F. Dic ergo quid est? H. Divina. F. Non sum vates: nec velim hanc merendæ horam in nugis terere. H. Saltem periculum facies quam valeas conjecturis: Qua de re jam aliquid in Rhetoricis audivimus. F. Aut caseus aut caro est residua ex prædico. H. Neutrum. F. Dic sodes, ut accingamur ad operi. H. Ne te diutius torqueam, sunt pyra præcocia. F. Ain'tu? Res nova: nondum hoc anno videram. H. Vide nunc. F. Quam matura sunt. H. Cur non addis etiam quàm bona? F. Sed nondum gustavi. H. Satis acute me reprehendis. Accipe, & gusta. F. Papè, quam mitia! quam boni succi! H. Nonne meritò maximas gratias agere de-

debemus Deo nostro, tam benigno Patri, qui nobis indignis tot bonis, tam varia largitur? F. Qui non facit, is est profecto ingratus. H. Agedum, vescamur bonis ejus cum gaudio & gratiarum actione. H. Jamdudum esurio. F. Sed tu nullum habes opsonium? H. Vide frustum crassum vetusti casei. F. Edamus primum pyra: caseo claudemus stomachum. H. Sed maturemus, ne forte hora nos opprimat. F. Neutrum cessare video. Certe quod ad me pertinet, non queo cessare citius. H. Ne tamen ita devores procorum more. Ecquid pudet? F. Quia dicebas esse festinandum. H. Maturemus, dixeram, non autem festinemus. F. Ego non adeo scrupulose inter hæc verba discrimen facio. H. Vult tamen præceptor ut proprie loquamur, quantum per ingenii captum licebit. Nam bene loquendo, bene etiam scribere condiscimus. F. Contra diligenter scribendo, consuescimus etiam recte loqui. H. Hæc duo inter se conjuncta sunt. Sed heus, otiose (inquam) edamus: satis habemus temporis. H. Nonne tota hæc hora ad merendam libera est? F. Hodie quidem libera sed tamen desinamus, ne panis deficiat nobis & nihil reliqui fiat pauperibus. H. Eamus ergo ad puteum, ut aliquantum potemus. F. Hiem verborum proprietate semper abuteris: istud bibere est, non potare. H. Quod mihi non parcas, habeo tibi gratiam: Ex prava institutione prima hæc vitia contraxi. F. Verissime igitur, Quintilianus dixit. Hæc ipsa magis pestinaciter hærent quæ deteriora sunt. Meministi? H. Memini, sed interim juva me, ut hauriamus aquam e puteo. F. Enitere validius: nimium me laborare sinis. H. Tanto bibes jucundius. F. Bibitum satis est: recipiamus nos in aulam, ne precationi desinamus & actioni gratiarum. H. Tu præcede, dum urinam illuc eo redditum.

Leonardus. Olisernus.

24

Demirortuam negligentiam. O. Qua in re tandem? L. Quod te non curas diligentius. O. Ego vero me curo fortasse nimis. Satis edo, bibo, dormio, quæ est Dei erga me benignitas; præterea pecto capillum, lavo manus, faciem, dentes, oculos & hæc mane præcipue: quin etiam quum tempus postulat,

postulat, corpus exerceo, relaxo animum, & ludo cum cæteris: quid vis amplius? L. Mutamus ista: non easunt quæ in te reprehendo. O. Quid igitur. L. Circumspice vestimenta tua, à calce ad verticem, nihil integrum invenies: omnia sunt lacera, & obsoleta, in a profecto nequaquam vestrum genus decet: si saltem curares vestitum tuum sarciendum, aut cuoquo modo instaurandum. O. Loqueris tu quidem quæ liber; quod si parentes haberes tam procul remotos, fortasse non esses elegantior. Si mihi pecunia suppeteret, non paterer me usque adeo pinnosum esse. D. Nec ideo tamen cares negligentia: Curenim non petis aliunde mutuo? O. Unde peterem? L. Si non aliunde, certe à præceptore potes. O. Quid si dare noller? L. Nemini denique ex discipulis domesticis: siquidem videt opus esse. O. Id ego ignoro sed sum verecundior, quam ut audeam ex eo petere. L. Ah rusticus est iste pudor. O. Malo tamen verecundus esse, quam impudens. L. Verecundia (ut dixit quidam) est bonum in adolescente signum, sed ubique est adhibenda mediocritas. O. Ego eo sum ingenio, ut semper verear offendere quempiam. I. Ingenium laudo, sed est modus in rebus, nam ille offendendi metus habere locum debet in rebus turpibus, aut certe indecoris, hic vero nihil tale video: est enim usitatum in hominum societate, ut alii aliorum opera indigeant. Quis igitur mihi vitio dabit, si quid ab amicis, aut commodato petam aut mutuo? O. Nemo reprehendet, nisi forte rebus ejusmodi abuti velis. L. Tu vero quæ tum ego te novi, abuti nolles. O. Apage istum abusum. L. Quid ego jam obstat, quo minus petas presertim ab homine facillimo, cuique ut apparet amantissimo? O. Age petam sed per epistolum. quod ut reddas, tibi dabo. L. Reddam profecto libentissime, teque illi commendabo diligenter. O. Equidem non parvam tibi gratiam habeo, quod me tanti feceris, ut ad hanc fiduciam hortarer. L. Nunc restat ut scribas quod dicis epistolum, reliqua mihi committas. O Bene vertat Deus quod cœpimus. L. Ne dubites, res prospere succedet.

Calvellus. Hektor.

25

NE'cio quid mihi his diebus in mentem venerit. H. Quid istud : quæso ? C. Cogito in gymnasium ? H. Habitanda causa ? C. Non utinquilius habitem sed ut vobiscum vivam in mensa præceptoris. H. O utinam istud ex animo ac vere diceris. C. Ex nostra mutua consuetudine atque amicitia deberes satis intelligere, me nihil apud te neque simulare neque dissimulare solitum. H. Plane istud jampridem intelligo : sed audito ex te isto verbo, me rapuit affectus in istam exclamationem, ita proflus oblitus eram mei. C. Non aliter dictum tuum accipio, sed ad rem, pater quidem non cogit me, sed ex vultu & verbis ejus satis video id illi placere maxime. H. Hem hoc illud est, novit pater tuus vir prudentissimus, liberalia ingenia cogi nolle, duci facile. Sed tamen non dubito id fieri divini instinctu numinis : Tu vero quid judicas ? C. In eandem sum sententiam, præsertim cum ego quoque in eam partem sponte propendeam. H. Magnum argumentum istud esse ex Deo consilium. C. Id ego crediderim : Nam qui ad eam rem coguntur à parentibus, fere quarunt subterfugia quibus detrectent impetium. H. Ego (ut fatear ingenuè) aliquando id in me sum expertus, ante scilicet quam ingressus essem. Quid enim censes ? Audiebam ex istis Satanæ mancipiis tot maledicta, tum de præceptore, tum disciplina, ut mihi videret carcerem aut pristinam ingredi verius quam gymnasium : quod si tu quoque in aliquam ejusmodi pestem incidisses, non dubium est quin ille manibus, pedibusque obnixè conatus esset abstergere ab isto tam sancto proposito. C. Nemini adhuc palam feceram. H. Quod mihi dicis, non est palam tacere. C. Satis scio, sed mihi istud excidit ex Terentio. Nunc pergamus ad reliqua. H. Quid restat, nisi ut Deum preceris, & pergas gnare in sententiâ ? G. Audivi de quotidianis victu in vestra mensa, de præceptoris & hypodidascali familiaritate, in audienda prælectionum repetitione, de facilitate præceptoris in ipso convivio, de illo à cœna placido studiorum certamine, de libertate colloquendi per otium de honestis rebus, de libera inter nos reprehensione, de his (inquit)

oni-

omnibus satis multa narraſti mihi alias, quæ quidem valde placent omnia : Mihi tamen nihil videtur melius, quam illa perpetua latine loquendi exercitatio. Quis enim major eſt ſtudioꝝ fructus? Quid honeſtius? Quid jucundum magis? Præſertim ubi alius alium ſine odio aut invidia libere reprehendit. H. Quid quod victi in earum rerum certamine, pudor: e tantum puniuntur, victores etiam præmio donantur. Omnes denique veſtræ exercitationes, vel auditui iſſo, me delectant mirificè. H. Quanto magis illud diceres, ſi videres iſta, ſi dum geruntur, intereſſes. C. Ego (Deo volente) interero. H. Utinam propediem. G. Ita ſpero quidem : unus tamen reſtat mihi ſcrupulus, quo me facile (ſi voles) liberabis. H. Faciam bona fide, ſi potero : ſed interim vide ne nodum in ſcirpo quæras, ut antea vidimus in Terentio. Age, qui tandem ſcrupulus iſte eſt? C. Suſpecta eſt mihi veſtra diſciplina ſcholæſtica, non quod velim ob id inſtituto deſiſtere, ſed ut alacrius veniam & jucundius, ubi ea de re te audiêro. H. Niſi tu eſſes qui (ut ego novi) me nec vanum, nec mendacem æſtumes, equidem mallem de hoc omnino tacere, quam ea tibi referre quæ ſentio. C. Quid ita tandem? H. Quia difficile eſt ea veriſimilia facere, quanquam alioqui veriſſima, quum de his vulgus hominum peſſima quæque dicat & iudicet. C. Quorſum iſtud quæſo? H. Nam improborum mendaciis adeo male audit noſtra diſciplina inter iſtos idiotas, ut mirum ſit unum aliquem habitare in ſchola noſtra velle, tametsi (quod eſt opus Dei) quo pejus audimus, eo plures ad nos conveniunt. C. Nihil opus tam longa inſinuatione : Dic mihi plane omnia : ne timeas, non me abſterrebis *Omnia præcepi atque animo mecum ante peregi.* H. Adverte igitur animum, dicam breviffime quicquid alicujus momenti eſſe videbitur. Imprimis, illud velim tibi perſuadeas, præceptorem eſſe nobis multo humaniorem, quam in ſchola palam appareat. Tam enim familiariter verſatur inter nos, quam prudens pater ſolet inter liberos. Cur igitur (inquires) eſt palam tam ſeverus? Reſpondeo, quia ſine tali ſeveritate (ut ex ipſo audi- vi, quum aliquando familiari cuidam narraret) tanta turba ſcholæſtica, tamque variis prædita, nec coerceri

nec in officio contineri posset: suo enim quisque more, suo quisque arbitratu vellet vivere. C. Quin etiam miror ego mecum sepiissime tantam esse in tota schola reverentiam, tantum silentium, tantam denique modestiam. H. Multo magis mirarere, si unquam videres scholas paganicas. C. Vidi aliquando, atque consideravi diligenter. Plus silentii in gymnasio nostro sexcentenario, quam quadraginta puerorum, imo triginta, in istis scholistrivialibus. Sed perge. quæso, vereor ne sis Orator Asianus, jam enim incipit Oratio tua quasi longius aberrare. H. Atqui etiam interpellas ipse. C. Nihil extra propositum dixi, sed nunc proseguere. H. Vis in summa dicam tibi? Disciplina hæc domestica, licet paucis improbis odiosa videtur, bonis tamen & studiosis propter utilitatem valde placet. Nam si, domi res esset dissoluta, quid nobis tutum foret contra lasciviorum & petulantium insultus? quæ nobis quies? quæ studiorum tranquillitas? Itaque disciplina ipsa veris studiorum amatoribus est perfructu, & quasi propugnaculum non secus ac nautis portus in tempestate. Denique quisquis est inter nos pacificus, & ad recte agendum paratus, is est à disciplina mississimus. Nec vero id agit præceptor, ut nos plagis & verberibus trahat ad literarum studia: sed nos potius inducere nititur his maxime rebus, honesta & liberali tractatione, benevolentia, humanitate, facilitate morum, beneficii, denique virtutis & studiorum amore: Ex quo fit ut major pars nostrum sic affecta sit, ut ille ex animo parere studeat, cum caveat offendere, tanquam parentem diligit, observet, revereatur. C. Alioqui discipulorum officio non fungeremini. H. At sunt quidam verberones, qui nec Deum timent, nec parentes, nec verbera: qui & literarum studia oderunt, cane pejus & angue, ut verbis utar Horatii: Talibus (inquam) severa interdum adhibetur disciplina, quia videlicet necessitas cogit. C. Sat habeo: Nunc enim video, quorsum spectat vestræ disciplinæ severitas. H. Nimirum ut mores bonos tueatur, malos autem ut corrigat aut expellat. C. Ego disciplinam istam sane deosculor: tantum abest ut reformidemi. Te autem mi Hæctor, amo quidem de ista loquendi libertate, qua mihi sti-

mulos

mulos aciores addidisti. H. Ego vero immortales gratias ago patri cœlesti, qui tibi mentem bonam dederit, & sincerum iudicium. C. Vale igitur, & (si Dominus permiserit) expecta in proximam hebdomadam. Iterum vale, & inceptum nostrum tuis precibus Christo commenda etiam atque etiam. H. Precor tibi noctem quietam, & somnum placidum.

Florentinus. Bassius.

26

Quid est quod ita te tristem video? B. Me miserum! vix sum compos animi ita sum timore percussus. F. Quid (inquam) istud est? B. Præceptor nos deprehendit. F. Quis in re? surtonè? B. Ah minime gentium. F. In quo igitur? B. In secreta computatione. F. Indignum facinus. B. Heu me miserum! quid agam? F. Ah! ne te affliges tantopore. Qui aderant tecum? B. Fluvianus & Forensis. O perditos qui me huc impulerunt! F. Ubi id factum fuit? B. In cubiculo Fluviani: qui utinam hodie è lecto non surrexisset. F. Quomodo tandem deprehensi estis? Non erat obseratum cubiculum? B. Imo erat: sed (ut scis) præceptor claves habet omnium conclavium: præterea putabamus illum in conventum hodiernum fratrum accessisse, alioqui pessulum obdidissemus ostio. F. Utcunque res habet, Deo volente accidit. B. Sic omnino sum persuasus, sed fere ita solemus nostra omnia, siue bona, siue mala, vel prudentiæ nostræ attribuire, vel imprudentiæ. F. Quis occasione comportationem istam occæperatis? B. Illi duo (quod satis nosti) non sunt convictores. F. Quid tum? B. Domo allatæ fuerantiis, ad victum nescio quæ cupiditæ, quæ utinam in via periissent. F. Sed noluit Deus: perge. B. Et quia illos interdum per otium doceo, heri post cœnam ad istas epulas me invitârunt in hodiernum jentaculum: F. Tibi infastum jentaculum. sed quid; eratne vinum? B. Imo plus satis erat vini: Habent enim vini doliola in cella præceptoris. F. Quid præceptor ubi vos sic epulantes vidit? an non excanduit gravissimè? B. Nihil prorsus commotus est, sed subridens, volo (inquit) esse de isto simposio, si placeat. F. O molestum convivam! Quid vos? B. Attoniti omnes obmutescimus. Nam eo dicto, statim se proripuit. Omnia sig-

na video hic esse pessima B. Quis ita non iudicet? F. Oportet præceptorem alicunde rem olfecisse. B. Suspectus est mihi quidam, qui nos indicaverit. F. Quem suspicaris? B. Dicam tibi post rei exitum. F. Quod invenietis huic malo remedium? B. Nescio, valde stupemus omnes: Tamen si duo illi convivatores mei nihil videntur esse solliciti: Habent enim in promptu causam. F. Quid tandem causari queunt. B. Iveramus jentatum: inquit, quia mane quum ceteri jentarent, eramus cum parentibus, qui heri nobis attulerant alimenta. F. Illud quidem est aliquid: sed non tamen sic poenas evadent. B. Cur non? F. Quia id fieri debuit in triclinio palam, non autem clanculum in cubiculo. Illud etiam causam gravabit, quod te (quum scis convictor) quasi ad crapulandum abduxerint? Quod quidem ipsi præceptori est maxime odiosum, tua tamen causa est longe pessima. B. Cedo igitur, quid faciam, mi Florenti? F. Age conferamus consilia: quibus (si fieri potest) absolvaris. B. Nihil est, quod à me expectes in eo genere: Neque enim consilii locum habeo, neque ullam remedii copiam. Sed tu, obsecro, explica vires ingenii tui ad me cito juvandum, animus pendet mihi: Instat poena, satis vides! Ea (nisi quid impediatur) post coenam exigetur. F. Id nequaquam fiet: Quum enim crimen publicum non sit, non erit poena publica. B. Sive publice, sive privatim id futurum est, non differetur. F. Recte iudicas. B. Id causæ est, quamobrem nunc ad opem tuam confugerim; quod si me deferis, actum est, Dabo poenas gravissimas. F. Ad Deum potius confugendum fuit, sine quo nullum valet consilium; A quo item salus omnis & petenda & speranda est. B. Res est manifesta satis & ego priusquam te audirem, non prætermisi precandi officium, Sed tamen vult ille pater clementissimus ut iis utamur consiliis, quæ nobis offert ipse, & quasi in manum dat. Quare te oro, per nostram arctissimam necessitudinem ut consilio tuo nunc mihi succurras. Hic non est cessandi aut tardandi locus: Huc igitur vires tuas intende, hanc causam suscipe, obsecro B. Quandoquidem sic instas, ut vim adterre quodammodo videaris, dicam ex animo, & verè quod sentio. Nost.

in' præceptoris ingenium? B. Nori (opinor) ex parte aliqua. F. Ergo memoria tenes, nihil esse eo clementius iis quidem, quos videt submissos esse, & culpam ingenue confiteri: superbis autem & contumacibus vix aliquid potest ignoscere. B. Ego met non ista semel observavi. F. Scin' igitur quid facies? B. Dc' mihi quæso. F. Dum tu res adhuc integra est, tibi suadeo, ut hominem solus adeas in museum, & orationem habeas in hanc sententiam: En ego præceptor humanissime graviter peccavi, fateor: sed (ut scis) prima est noxa, quam admiserim: nunquam enim ante quicquam admiseram, quod si grisdignum videretur. Quamobrem, clementissime præceptor hanc primam culpam (si tibi placet) pristinae integritati meæ condonabis. Quod si unquam posthac recidero, causam non dico, quin plectar severissime. Hac, aut simili oratione illum (ut spero) exorabis. R. O consilium prudens, & opportunum? F. Utere, si tibi videretur. Tale certe est, quale mihi dari vellem in ejusmodi malo. B. Sed unum restat, de quo sum sollicitus. F. Eho, quid restat? B. Non potero iam breviter & commode dicerè in conspectu præceptoris, quam tu nunc dixisti. F. Non debes adeo de verbis meis esse sollicitus: modo teneas sententiam. B. Propemodum tenco. F. Bene habet: scribe nunc crasso modo ut poteris, deinde conferemus unà, postea edisces ad verbum diligenter. B. Hoc nihil est neque tutius, neque certius. Sed quo tempore censes illum adire posse opportunè? F. Quum primum videbis eum à prandio se recipere in Bibliothecam: Aut si forte (ut solet) ambulatum in horto solus iverit, tunc illum statim sequere. B. Quonam utar exordio? F. Non opus est alio, quam quo apud illum uri solemus omnes. B. Quod est illud? F. Præceptor, licetne pauca? B. Bene veritat Deus omne consilium tuum. Nunc eo scriptum quod dixisti: deinde te revisam. F. Matura: nam instat hora prandii.

Ambrosius. Gratianus.

27

Sub tristis mihi videris, Gratiane: quid rei est? G. Dies noctesque de patre absente cogito: & ob eam rem interim mœrore conficior. A. Quam-

diu abfuit? G. Quatuor ab hinc menses. A. Nihil
 ad vos interea scripsit? G. Ex quo discessit, ne ver-
 bum quidem audivimus. A. Fieri potest ut scrip-
 serit, sed aut literæ interciderint, aut fuerint inter-
 ceptæ. G. Quod dicis, verisimile est: nam ante
 nuncquidquam esset, solebat nobis scribere. A. Nonne
 hac ætate iverit Lutetiam. G. Eo certe consilio
 runc sese in viam dederat. A. Confido saluum esse.
 G. Ego quoque non diffido, sed non ideo meus al-
 levatur dolor. A. Quid ait mater? G. Ferè semper
 lamentatur: inde fit, ut mihi duplicetur ægritudo.
 A. Sed tamen non usque adeo te macerare debes:
 Potius enim de illo bene sperare oportet, quam te
 sic macerare: quid enim sunt quatuor menses? quo-
 tula est pars eorum qui tot annos domo abfunt, in-
 terim jactati, *Per varios casus, per tot discrimina re-
 rum.* G. Sed quid consolantur aliorum casus & pe-
 ricula. A. Vide tamen ne sis nimium delicatus qui
 patris desiderium tantillo tempore ferre non queas.
 G. Ferrem quidem æquo animo, modo illi bene esse
 saltem intelligerem. A. Cur potest esse male, qui
 in Deo spem omnem collocavit. Sive enim vivimus
 sive morimur, Dei semper sumus, ut dicitur Paulus
 ait. G. Nihil dubito istud esse verissimum: sed ea
 est carnis hujus infirmitas. A. Quia faceret igitur,
 qui in Christo nullam spem habet? G. Nescio. A.
 Sed cave tamen ne ista tua impatienti Deus ipse of-
 fendatur. G. Delictum meum subinde agnosco, &
 supplex imploro veniam. A. Facis ut debes. Sed
 audi, quæro, quid mihi nunc in mentem venerit?
 G. Quid istud est? A. Quid si pater tuus navigave-
 rit in Britanniam negotiandi causa? illic enim nunc
 est libertas maxima. C. Quam libertatem dicis?
 A. Evangelii, quod illic auditur liberrime. G. Ain-
 tu Evangelium nunc esse in Britannia? A. Certe res
 est. G. Atque idololatram profligatam? A. Om-
 nino. G. O auditu jucunda Evangelia! A. Immo
 jucundissima. C. Sed unde scis ista? A. Unde sciam,
 rogas? Miror ego te adhuc ignorasse quod in ore est
 omni populo. G. Mirari defines, si scias ubi nos
 habitamus. A. Ubi quæso? G. In angulo totius
 urbis remotissimo. A. Atqui putabam vobis esse do-
 micilium

micilium in vico ad molardum. G. Jam ante migraveramus quam peregre pater esset profectus. A. Quod nunc ignorabas, nunc habeo certissimum: ut magis credas, hoc audi præterea: Major pars Britannorum, qui ob Evangelium in hanc urbem tanquam ad asylum sese receperant, in patriam remigrant jam ante dies quindecim. G. O mi Ambrosi, quantum me isto nuncio de Britannicis rebus hodie recreasti? qualem adhibuisti meo dolori medicinam? A. Sic solet Deus noster suis adesse in extremis angustiiis. G. Mirum ni pater est in Britannia. Jampridem enim sæpius querebatur, quod non esset tutus illi accessus ad mercaturas obeundas. A. Quin etiam Britannus quidam homo, neque levis, neque nugator, narrabat, his diebus patri meo se literas certas illinc accepisse, in quibus hoc erat inter cetera, omnes undique ob Christi nomen profugos in ipsa Britannia accipi humanissime, tractarique benignissime. G. Quid est igitur quod amplius dubitemus. A. Nulla (ut audis) restat ea de re dubitatio. G. Tantum superest, ut imprimis Dei optimi maximæ bonitatem extollamus, quanta possimus laude & gratiarum actione: deinde sedulo atque assidue precemur, ut sua beneficia non modo confirmet, sed etiam indies magis ac magis augeat. A. Igitur mi Gratiane, memineris patris salutem ipsi Deo per Jesum Christum sæpiissime commendare, idque votis ac precibus ardentissimis. G. Utinam ille suo Spiritu sic afficiat animum meum; ut ex imo pectore ejusmodi preces effundere valeam, quas ipse dignetur audire. A. Votum sanctissimum: modo (quod quidem credo) ex animo profectum. G. O mirabilem consolatorem Deum nostrum! O quantum valet in adversis rebus veri amici consilium, & consolatio! A. Sed quo nunc is? G. Domum recta propero, ut hanc matri quam primum nunciem, atque ejus animum omni expleam gaudio. A. Paxit Deus, ut illa serio exhilaretur. G. Ita precor.

Dissonogæus, Jonas.

128

Salve *Jonas* optatissime. J. Salve & tu vindemia-
tor jucundissime. D. Quomodo se habet scho-
la? J. Optime. D. Jamne redierunt multi? J.

Vix quarta pars nunc abest. D. Quid agitur? J. Docetur, legitur, scribitur, repetitur. D. Ista sunt generalia & quotidiana sed quid sit in nostra classe? J. Idem quod sit in cæteris, & quod fiebat ante vacationem. D. Ergone jam serio habentur prælectiones? J. Jam ab hinc octo dies, Nam quid aliud fieret? D. Solebamus per aliquot dies exerceri in iis repetendis quæ antea didiceramus. I. Tritis diebus totis nihil aliud actum est. D. Quid? probatio jamne incepta est? J. Hui inepte! Tropemodum finita est: Cras sexta classis interrogabitur. D. Me miserum, exclusus sum à præmio. J. Etiamne præmium sperabas? D. Quidni sperarem? Unicuique sperare licet; præsertim studioso. J. Malim ego nihil sperare. D. Quid ita? J. Nam si nihil contigerit, nulla erit mihi frustratio, neque molestia: sin consequar aliquid, id ego in lucro deputabo. D. Nunquamne legisti. *Vi. vere spe vidi, qui moriturus erat?* J. Imo vero legi, & memoria teneo: sed hoc nihil ad propositum. D. Cur non? J. Quia illic loquitur Ovidius de spe illa quæ in rebus, adversis retinenda est: quem sensum expressit Cato noster hoc Disticho. *Rebus in adversis animus submittere noli. Spem retine, spes una hominem nec morte relinquit.* D. Tu igitur nihil speras? J. Spero vitam æternam. D. Dicebas modo sperandum esse in adversis rebus: quæ tibi sunt adversa? J. Ea quæ me oppugnant quotidie. D. Quæ tandem sunt illa? J. Propria caro, Satan, improbi homines, qui me injuriis afficiunt. D. Ex quo tempore factus es Theologaster. J. Nec sum Theologus nec Theologaster. Sed quod dico, id ego didici e sacris concionibus. D. Lando equidem: Sed age, dic mihi serio, essne acta classis nostræ probatio? J. Jam tibi serio dictum puta. D. Delet mihi non interfuisse. J. Citius venisses: quid agebas? D. Mater me coegit vindemix exitum expectare. J. Credo; Sed tu tua voluntate coactus es. D. Ut fatear ingenue, libenter expectavi. Sed quid agas? homines sumus, ut aiunt. J. Imo pueri. D. Sed vix credas quam sit jucundum rusticari, præsertim ubi tanta est omni-
um fructuum affluentia. Estne vobis magnus vini proventus? D. Tantus profecto, ut majorem vidisse
 non

non meminerim. J. Quid aiuntruſtici in hac tanta ubertate? C. Nihil aliud quam potationes, & crapulas crepant: quin etiam vino jam perinde abutuntur, quaſi aqua fontana ſit. J. Ea eſt ſtulta plebis dementia, ut Dei beneficiis nunquam rectè uti ſciat. D. Scilicet iſtud eſt quod dicitur. Nunquam ſapiunt ſtulti, niſi in anguſtiis. J. Ergo plectuntur merito. O. Quid, quod admonitiones etiam irrident? J. Sunt qui nullam omnino ferre poſſunt: quin bene ac comiter etiam monentibus, irſcuntur. D. Audialiquid gravius: fuerunt, qui mihi verbera minarentur, Quum eos humaniſſime admonerem. J. Iſtud mihi novum non eſt: nam & quidem mihi aliquando pugnum intentavit: quod niſi veritus eſſet mei patris auctoritatem. proſecto vapulâſſem acerrimè. D. Sed omittamus eos, quia cæci ſunt; nec tamen ſe tales eſſe intelligunt: Jaſtant ſe probè callere, quid ſit Evangelium, quum revera Evangelio adverſentur. J. Si verbi divini miniſtros, & paſtores ſuos non audiunt, qui putas fieri poſſe ut nos audiant? D. Sequamur ergo quod præcepit Chriſtus. *Nolite ſanctum dare canibus.* J. At ſunt quidam ſimplices & benevoli. qui auditione verbi divini mirum in modum delectantur: hi ſunt quos docere eſt jucundiſſimum. D. Quam gaudeo, quoties in tales incido? Ut ego illos complector libenter? J. Nec immerito. Nam ubi docueris, tum demum fruëris laboris tui fructu, non ſine voluptate maxima. D. Sed nos quid cogitamus? Non vides ut nox fere nos oppreſſerit? J. Diſcedamus igitur. & cras ſi Dominus permiferit, pluribus verbis agemus unà de ſtudiis alacriter repetendis.

Rufinus. Sylveſter.

29

Pater tuus (ut accepi) redit è Gallia. S. Rediit ſane. R. Quando? S. Die Lunæ veſperi. R. Adventus ejus non tibi moleſtus fuit? S. Quid moleſtus? Imo vero jucundiſſimus, ſed cur iſtud rogas? R. Quia forſitan illo abſente liberiùs vivendi tibi eſt poteſtas. S. Neſcio quomodo mihi libertatem narraſ. R. Potandi, ludendi, curſitandi. S. An igitur putas me nihil aliud agere dum pater abeſt? R. Sie ſere ſolent omnes. S. Diſſoluti quidem. Nam quod ad me

me attinet, absente patre, sic vivo ut eo praesente. Non potō, sed bibo quantum satis est, ludo quum tempus postulat; Non discuro, sed cum bona matris venia in publicum prodeō, quum aliquid habeo negotii. R. Etiamne matri tantopere subditus es? S. Aequē ac patri. Quid enī putas? Nonne de utroque aequale est praeceptum Domini? Honora (inquit) patrem tuum, & matrem tuam. S. Quid Ethnicus iste auctor Distichorum moralium? *Aequa diligite charos pietate parentes. Nec matrem offendas, dum vis bonus esse parenti.* Quid Paulus noster? *Filii obedite* (inquit) *parentibus in Domino.* Nonne parentis nomine, pater & mater continentur? R. Illud à Latinis observatur auctoribus. S. Quin etiam si quod esset reverentiae discrimen, videremur optimo jure plus debere matribus, ut quae dolores tantos, ac labores propter nos pertulerunt. R. Novi ego ista, & quae dixisti, placent mihi omnia. S. Cur ergo mihi repugnabas? R. Ut ea quasi repugnantia nobis accederem sermonis materiam. Nam, ut iure nostri, praeceptor scilicet nos exhortatur, ut nostrum otium in ejusmodi sermonibus impendamus. S. Bonum sane otium, quod honesto in negotio consumitur. R. Huc pertinet illud Aphricani apothegma, qui dicebat se nunquam minus otiosum esse, quam quum otiosus esset, ut ex Cicerone didicimus. S. Sed jam tempus monet, ut huic sermoni finem imponamus. R. Recte mones, fortasse enim tua causa coena tardatur domi. S. Plura (si Dominus permiserit) in proximo congressu. R. Precor tibi noctem prosperam. S. Et ego tibi placidam per membra quietem.

N. D.

30

NON satis mirari possum, te non esse diligentiorē. D. Quā in te videor tibi negligens? N. Quod mane fere nunquam ades in tempore: atque inde fit ut pene quotidie noteris in catalogo: Cur tu es tam somnulosus? D. Mea sic fert natura. N. Corrige istam naturam; hoc est naturae vitium, quid tibi profuit Catonis nostri dictum? D. Quodnam quae? N. *Plus vigila semper* &c. D. Ne plura, ego probe memini. N. Nihil prodest meminisse, nisi ad usum tuum accommodes. D. Utinam & hoc

66

& alia praecepta salubria tam facile ad vivendi usum transferamus, quam ea facile ediscimus. N. Ut verum fatear; praecipere quam praestare multo est facilius. Sed tamen eniti debemus, ut vel monitis, vel precibus proficiamus aliquid, & indies evadamus meliores. D. Quid id non facit, ejus filius desperanda est. Sed nihil difficilius emendatur, quam naturale vitium. N. Omnia fere vitia sunt nobis naturalia: & nisi Dei bonitas servaret nos, essemus omnes sceleratissimi. D. Quid igitur faciendum? N. Fortiter cum vitiis nostris pugnandum est. D. Quo duce? N. Ipso Deo. D. Quibus armis? N. Divinis & spiritualibus. D. Ubi tandem invenimur? N. In epistola sancti Pauli ad Ephesios. D. Quoto capite? N. Sexto. D. Quid si locum per me non intellexero. N. Non omnino intelliges, si vis scire, sed praepor erit consuendus. D. Quid si mecum adfueris? N. Adesse volo, certum est: Verum captanda erit oportunitas. D. De hoc igitur alias consilium capiemus. N. Quando istud erit? D. Proximo die Mercurii si tibi ita videretur. N. Quota hora? D. Post meridiem prima. N. Placet sententia. D. Nunc igitur discedamus.

T. R.

31

Licetne malum malo rependere? R. Cur istud quæris? T. Ut tibi respondere possim, qui hac in re mihi contradicunt. R. Breviter interrogasti, respondebo brevissime: non licet. T. Cur non? R. Quia veruit Christus, & post eum Apostoli. T. Quid igitur faciendum est? R. Malum bono compensandum. T. Annon satis est bonum bono rependere? R. Non satis Christiano quidem. T, quamobrem? R. Nam Christi num oportet Christum praepotorem imitari? T. Quid fecit Christus in eo genere? R. Sanavit eum qui ipsi colaphum impeggerat: Precatus est pro iis, qui ipsum in crucem sustulerant: Alia item multa fecit ejusmodi. T. Nihilne igitur facit, qui gratiam pro grata rependit? R. Tantum facit quantum faciunt Ethnici. T. Quid isti faciunt? R. Amicos diligunt & referunt gratiam à quibus acceperunt. T. Nihilne amplius? R. Nihil: Nam quid amplius expectes ab iis qui verum Deum non novant? T. Quid faciunt inimicis. R. Quibuscumque

que modis possunt, eos persequitur. T. Estne id Christiano peccatum? R. Si non licet, (ut tibi jam probavi) concludere id peccatum esse. T. Atqui (ut vulgo dicitur) vim vi repellere licet, quam sententiam novus quidam scœta latius interpretatus est his verbis.

Pellere vim vi jura fiunt, & vulnere vulnus.

Quid ad hoc respondes! R. Istud quidem permittunt Ethnicorum leges: Sed lex divina longe aliter loquitur? T. Quid divina lex? R. Idem quod Dei verbum. T. quicquid ergo sit contra Dei verbum, esse peccatum? R. Procul dubio peccatum est. T. Iohannesne ista probare ex divinis literis? R. Quidni possum? nihil facilius. T. Adter mihi (quæso sententias. B. Non credis id quod est omnibus in confesso? T. Imo vero indubitanter credo, R. Quid igitur opus est testimoniis. T. Ut contradicentibus certo respondere possim. R. Recte intelligis: sed quia non possis extempore memoriæ mandare, expecta dum tibi describam in chartula, in qua etiam sit locorum annotatio, ut possis quibus voles etiam digito demonstrare. T. Optimum extempore consilium quanto istud mihi commodius fuerit? sic enim per otium ediscam: ut ad manum habeam quoties erit opus. Sed quando mihi dabis? R. Cras (si libet) huc ad me revertere. T. Quota hora? R. A meridie prima. T. Sat habeo, interea vale. R. Tè servet Dominus Deus.

Grimundus. Blevetus,

32

Vis emere hoc cingulum? B. Cur emerem? Unum mihi satis est, tu vero cur vis vendere? G. Quia sunt mihi duo. B. Nec tamen licet ut vendas, nisi vis in pœnam incurrere. G. Quid verat me vendere res meas? B. Nihil adhuc tuum habes. G. Eho nihil, unde probas istud? B. Quia nondum es tui juris, sed sub patris potestate: deinde vis audire breviter, tibi istud non licere? G. Maxime velim. B. De hoc lex est scholastica cujus hæc est sententia, pueri injussu parentum, nec vendant aliquid, nec emant. nec permutent, nec alienent quovis alio modo; qui contra fecerit, verberibus plectetur. G. Istud ego ignorabam, sed volebam periculum facere, an constans

stans

ans esses. in observandis legibus. B. Tu igitur es simulator. G. In hac simulatione nihil video esse mali, num tu interpretaris male? B. Minime vero, nihil enim nocuisti mihi. G. Quid si nocuissem? B. Tulissem æquo animo, ut Christianum decer, G. Utinam adversa omnia sic feramus propter Christum, qui nihil non tulit salutis nostræ causa. B. Feremus certe, si exemplum ejus semper nobis proponamus ob oculos. G. Difficile id quidem est. B. Imo impossibile nisi illius Spiritu semper adjuvemur: quod quidem assiduis precibus est impetrandum. G. O quam suavi sermone tantillum otii consumplimus!

Sarier. Odeus.

33

ECquid hodie precatus es domi: O Cur istud quaris? S. Quia non interfuisti matutinæ precationi, O. Quis scis? S. Observavi. O. Atqui tu non es observator. S. Non sum. O. Quomodo igitur observabas? S. Quia es mihi charissimus. O. Quid tum? S. Dolebit mihi si vapulabis. O. Quid? an ego notatus fui? S. Etiam dubitas? O. quum recitaretur catalogus, nemo me excusavit? S. Nemo quod sciam. O. Si me tantopere amas (ut dicis) cur tute non excusasti me? S. Quid causæ dixissem. O. Commentus esses aliquid. S. Ergo mentitus essem. O. Quid inde? S. Sed ex verbo Dei mentiri veritum est. O. Fateor, sed erat leve mendacium. S. S. Nihil leve judicandum est, quo Deus offenditur. O. Negare id non possum: sed levia ista facile remittit nobis propter Jesum Christum, qui est deprecator noster & advocatus. Nam quotusquisque non peccat quotidie sæpissime? S. Profecto nullus: quin etiam vix precamur, aut aliquid boni operamur, in quo non insit aliqua peccati species. O. Quid ergo futurum esset nobis, nisi Deus facile ignosceret? Unde & quotidie precantes dicimus, Remitte nobis debita nostra, S. Nihil dubitare debemus quin remittat, si errata nostra seriò & vere agnoscamus. si ex animo petamus veniam, si fidem habeamus nobis ignosci. O. Quid igitur restat? S. Illud restat, ut neque delectemur peccatis, neque in his persistamus, neque malitiose, scienter, & de industria peccatum committamus. Nimis enim multa sunt, quæ per carnis

infr.

infirmi-
tatem, peccamus, aut etiam per ignorantiam.
O. Nihil dubito de peccatis illis quæ ex carnis imbecillitate perpetramus: Qualis fuit Petri abnegatio; sed qui sit ut peccemus per ignorantiam? S. De hoc Pauli exemplum habes, qui scribens ad Timotheum. In priore epistola palam profitetur se, quamvis Ecclesiam Dei persequutus fuerit, tamen veniam esse consequutum, quia ignorans id fecerit. O. Isto exemplo mihi abunde satis fecisti: (nam & ego id legere memini) sed scin'tu quoto epistolæ capite id scriptum sit? S. Equidem non soleo vexare memoriam in retinendis capitum numeris: mihi hoc tempore satis esse videtur, aliquot sententias quasi raptim annotare, quas memoriz mandare liceat, si quid interdum otii suspirari possim. ex quotidiana studiorum præsertim occupatione O. Utinam ego quoque id facere possem S. Quid impedit? O. Vix ego queo satis præceptori facere in exercitationibus scholasticis: tantum abest ut aliis studiis aliquid temporis impetire concedatur S. Satis profecto quotidie sumus occupati: sed hæc tamen ferenda sunt, quamdiu nobis opus esse ipsi Deo & parentibus nostris visum fuerit. O. Ego propterea libenter fero ac tolero omnes ejusmodi labores. S. Qua spe toleras? O. Quia futurum spero, ut primi sint gradus, quibus ad majora aliquando perveniam. Sed de his aliàs pluribus, nunc agamus quod instat. O. Quid istud est? S. Audin'tu ad cœnam signum dari? O. Bonum signum nuncias, jam sentiebam esuriem. S. Nimirum? quia merendam prætermisisti. O. Utinam ea tam facile semper abstinere possem, quam hodie carui libenter. S. Ego vero non libenter careo, nisi occupatus necessario negotio.

Phrygio. Stephanus.

34

Salve ambulator optatissime, S. Et tu salvus sis cessator occupatissime. P. Satisne rectè vales, mi Stephane? S. Imo rectissime, quæ est Dei optimi maximi benignitas. P. Equidem ex animo gaudeo, tibi quæ vehementer gratulor reditum istum incolumen. Ubi fuisti hoc toto anno? S. In Italia. P. quam ob causam animum induxeras illuc proficisci? S. Ob famam regionis, de quâ tam multa ubique prædicantur. Nec ignoras quam simus rerum rovarum en-
pidi.

pidi. P. Sic est natura comparatum, sed quid illuc invenisti? S. Certe multo plura, quam ex fama audiveram. P. Sed multa (credo) vidisti quæ minime velles. S. Nempe scelera: sed quod ad regionem attinet, terra est longe fertilissima, omnium optimorum fructuum genere valde abundans, præcipue vino præstantissimo. S. Scilicet ea potissimum restibi ardebat. S. Ut verum fatear, mire afficiebat palatum. Nam quale dicis hoc nostrum vinum esse? villum vere dicas, si cum illo compares. P. Inde ergo tibi se offerebat pulchrum Dei laudandi argumentum. S. Pulcherrimum. Sic enim sæpe cogitabam, quoniam bonus es Domine Deus, qui nos amavisti usque ad delicias. Non enim solum ea creasti nobis ad victum, quæ terra sponte sua producit: sed etiam tot genera rerum delicatissimarum, quæ si moderatè sumamus, & cum gratiarum actione, & corpus suavissime nutriunt, & ipsum animum mirificè exhilarant. O. Quibus verbis, quibus operibus satis digne glorificemus nomen tuum, Domine? Denique sic afficiebar animo ut nihil magis cuperem, quam divinas laudes semper in ore habere. Sed (proh dolor) aliis atque aliis subinde conceptis cogitationibus, ignis ille paulatim exstinguebatur. I. Istud apud me non est novum: nam sæpe tale quid mihi solet accidere. S. Ea est naturæ nostræ inconstantia. P. Horis fere omnibus istud experimur: sed quid tandem egisti in tua Italia? S. Invisi, animi gratia aliquot urbes celebriores: alicubi etiam studui aliquandiu. P. Quas urbes invisisti potissimum? Multas quidem vidi in transitu, sed paucas contemplatus sum otiosus, nimirum Genevam, Florentiam, Venetias, denique Romam illam, quæ olim mundi caput dicebatur: Nunc autem est omnium abominationum fons & origo. P. Vidistine magnam illam bestiam? S. Vidi obiter, quum per vicos (opinor) spectaculi gratia portaretur. P. Sed (ut ad rem) in quibus tandem oppidis commoratus es studiorum gratia? S. Roma rediens; transivi Bononiam, Paraviu, Mediolanum. In eorum oppidorum singulis, menses circiter tres versatus sum in vario literarum genere. Volui enim è singulis paucula quasi degustare, P. Quid

autem vidisti novi in tot celeberrimis oppidis? S. Rogas? fere omnia mihi nova videbantur, sed longum foret omnia tibi narrare, praesertim nunc quum mihi est aliquo properandum. P. quo tandem? S. Ad patrum, qui me ad coenam invitavit. P. Nolo igitur te remorari diutius: sed quando licebit nobis magis otiose contabulari? S. Cras, à prandio, si volueris. P. Ego vero id percupio. S. Ad horam igitur primam expecta me in cubiculo. P. Fiet: hora est ad merendam opportuna.

Magister. Hypodidasculus.

35

Quid quod hisce diebus inter nos egeramus, satis nec cogitasti? H. Etiam atque etiam cogitavi. M. Ecquid placet tibi conditio quam obtuli? H. Maxime. M. Quid mensa, seu convictus? H. Nil in ea desidero. M. Quid restat igitur? H. Ut (si tibi non molestum est) praescribas mihi quas operas à me tibi praestari velis. M. Id vero est æquissimum. Accipe igitur praecipua officii tui capita quorum hoc *primum* est. quotidie mane diligenter curare ut omnes domestici mei discipuli maturè cubito surgant, pro ratione temporis, tum hyberni, tum æstivi. Ubi surrexerint, ea curent quæ ad cultum & mundiciem corporis pertinent. postremo ut adsint privatae nostræ precationi. *Secundum*, te quotidie in aulam deducere, mane scilicet, & ante horam undecimam, ac tertiam pomeridianam, illic (nisi egomet adero) expectare donec aliquis ex doctoribus adfuerit: interea curare recitandos aliquos catalogos, & precationem dicendam, Item observare sedulo num quis ex ipsis doctoribus absit ab auditorio suo, si quis aberit, mihi statim renunciare, aut ejus partes agere. *Tertium* manere cum pueris domesticis, quoties non docentur in scholis suis: Interea minores ad lectionem, & scripturam instituire, cæterorumque repetitiones audire, quantum tempus & opportunitas patietur. Omnes denique in officio retinere, admonere, arguere. Objurgare, virgis etiam, ubi opus fuerit, castigare. *Quartum*, feriatis diebus eos ad sacras conciones ordine deducere, ac domum similiter reducere. *Quintum*, quoties ludere permissum erit subinde observare, ne quid præter officium & bonos mores, vel factis vel

vel dictis admittant. *Sextum*, suppeditare illis, ex pecunia, quam tibi in manus dabo, chartam, pennas, atramentum & alia quædam duntaxat parvi pretii necessaria: eaque omnia in expensorum codicem referre. Id autem Mercurii & Sabbathi potissimum diebus fieri solet. *Septimum*, quæ ad eorum libros, vestimenta, & curam corporis pertinebunt, non negligere, hoc est, interdum ab illis librorum & vestimentorum rationem exigere, valetudinis & cultus corporis rationem habere, & alia ejusmodi in pueris, præsertim minoribus curanda & observanda. *Octavum*, docere pueros tum in classe meâ, tum in cæteris præter tres superiores, si quando necessitas postulabit. *Nonum*, interdum (si opus fuerit) me & domi & foris in privatis negotiis adjuvare. Hactenus audivisti quæ mihi abste præstari velim officia, quæque etiam ab iis domesticis hypodidascalis exigere soleam. Eorum tamen omnium non adeo severus exactor fuero, quin ipse, quoties per orium licebit, aliqua tibi remittam: in quibus ego quasi vicarii partes agam. Intellexisti hæc omnia? H. Ego vero diligenter omnia: sed unum te oro, ut ad memoriam renovandam, des mihi eorum commentariolum, & simul cogitandi ac deliberandi spatium, M. Quantum temporis postulas? H. Diem unum naturalem. M. Ego vero duos integros dabo. Interea (ut cœpisti) nullo tuo sumptu nobis perges convivere & commorari, tam libere quam si esses domi tuæ, H. Istud non sine humanitate facis, quo sit ut majore beneficio me devincias. M. Habebis à prandio quod requiris commentariolum, quum primum meâ tibi manu conscripsero H. Quid si mihi dictares? M. Malim egomet scribere, ne quid forte inter dictandum excidat. H. Ut libet.

Laurentius. Benignus.

36

Quam doleo me non interfuisse mane repetitioni vestræ. B. Cur non venisti in ludum citius, ut fere soles? L. Memilerum! non surrexi in tempore. B. Quamobrem? B. Quia nemo expergefecit. B. Quis te solet excitare. L. Hospes noster, aut ejus ancilla: sed absente illo, ancilla sæpe obliviscitur, aut certe negligit. B. Ubi erat hospes? L. Sub auroream prodierat ad sua negotia, ut postea rescivi.

B. Quid hospita? nihilne curat; L. Quid putas eam curare? quotidie ex quo surrexit semper intentus est, partim curandis filiis, partim ceteris domesticis rebus. B. Nullasne habes contubernales scholasticos? L. Prorsus nullos. B. Ah puer infelix, qui neminem habes, quocum de studiis conteras? L. Ob eam rem mea est miserissima conditio, quantum ego iudico. Non enim possum arbitrio meo studere, propter tantam mercatorum turbam qui domum illam frequentant & mihi totò die obstrepunt. B. Non habes tibi cubiculum? L. quid mihi prodest habere? Est enim ita conjunctum gradibus & cochliidi, ut ne felis quidem aut ascendat aut descendat, quin feriat aures meas aliquis strepitus. B. Magna profecto molestia. L. Illa vero multo major, quod supra meum cubiculum est amplissimum conclave, ubi merces asservantur. Unde fit ut horis omnibus aliqua graves sarcinae vel importentur vel exportentur. B. O Deum immortalem: quomodo illic potes vivere? L. Quid ais, vivere: equidem non vivo, sed languedo potius. Neque unquam mihi videor esse liber, nisi quum tum in scholâ tecum unum, & cum ceteris nostris condiscipulis. B. Quam doleo vicem tuam! L. Utinam liceret mihi tecum habitare in his adibus scholasticis. B. Nihil esset mihi jucundius, sed quid impedit? L. Patris amicitia cum illo hospite meo. B. Deberes patrem admonere de studiorum tuorum incommodis. L. Saepe quidem monui & coram, & per literas. B. Quid ille respondit? L. Frustra monetur: quasi surdo narretur fabula. B. Quid ita. L. Quia nunquam in discendi ludo versatus est, ideoque in studiorum ratione nihil intelligit. B. Ego tamen si mea res ageretur, omnem moverem lapidem, ut voti composcificer. L. Quid si pater ipse ad patrem meum scriberet. B. Nunquam istud illi persuaderes. L. Cur non? B. Quia non vult ambire quempiam, ut discipulorum turbam sibi compareret. Abhorret enim ab omni tum ambitione, tum avaritia. L. Quid igitur mihi faciendum suades. B. Unicum habeo consilium? L. Ne mihi quaeso, reticeas. B. Ea res per amicos tentanda est. L. Idem mihi quoque aliquando in mentem venerat.

nerat, sed nunquam ausus sum experiri. B. Quid dubitas? L. Vereor ut hoc parum succedat. B. I ei exitus est in manu Domini: *sed quid tentare nocebit?* L. Tentemus sane. Nihil enim mali (ut confido) inde potest accidere. At ego nescio quâ ratione hic utendum sit. B. Dic mihi non expectas ut brevi pater in hanc urbem veniat. L. Spero venturum propediem. B. quando igitur? L. Ad Kalendas quintiles B. Optime est. Scin' igitur quid sit opus facto? L. Doce quâso. B. Fac singulatim convenias duos aut tres ex paternis amicis præcipuis, qui sunt viri graves & honorati: nempe, ut plus valeat eorum auctoritas apud patrem tuum. L. Bene mones, quid illis dicam. B. Narrabis diligenter omnes incommoditates studiorum tuorum. L. Nihil ne amplius? B. Docebis insuper quonam modo tibi provideri possit, ut tempus vedimas, quod apud istum hospitem tam misere hætenus perdidisti: quod, nisi eo remedio tibi mature consulatur, actum esse de studiis & eorum progressu. Denique, ne ante destiteris monere, orare, obsecrare, donec persuaseris, ut tibi promittant se acturos esse serio cum patre tuo negotium. L. quid si recusabunt. B. Vix fieri potest ut reculent omnes. B. Non est verisimile, præsertim quum sint mei amantissimi, & mihi parvis nomine gratificentur adeo libenter. B. Ad hæc res ipsa urgebit eos, nempe tanta studiorum tuorum jectura. L. Illuribus verbis opus non est auxilio Dei tectus, aggerediar primo quoque tempore. B. Sed interim memor esto, ut in divinas preces dies noctesque incumbas. L. Ipso volente Deo, id curabo pro viribus. Satis enim scio nullum consilium mihi esse profuturum, nisi quod ille juerit. B. Sed jam tempus est ut domum te recipias, ne forte hospes offendatur quid cessas? L. Cogito ne quid prætermiserim de quo es admonendus. B. Si quid iterum nostrum præterea occurrerit, eras otiose tractabimus. L. Vale igitur mi benigne; & perge, quâso, me tuis precibus adjuvare, quemadmodum juvisti optimo consilio. B. A Domino Deo profecta sunt omnia, qui ut consilium dedit sic dabit effectum. L. Ita fore confido, licetum vale. B. Vale. quâstor suavisime.

Athanasius. Benjaminus.

37

Siccine me insciente abiit pater tuus, ut mihi non licuerit cum convenire? B. Cur à prandio non venisti in diversorium ejus? A. Quia putabam tantum cras illum esse discessurum. B. Ego quoque idem arbitrabar: sed noluit occasionem prætermittere, quæ se ex tempore obtulerat. Adhuc ille meminit Cato- nis Distichon illud.

*Quam primum rapienda tibi est occasio prima:
Ne rursus quæras qua jam neglexeris ante,*

B. Illud opusculum sic memoria tenet, ut in eo videatur ataten contrivisse A. Vide quanta vis sit memo- riæ in iis, quæ rudibus annis didicimus. B. Ea est Quintiliani super hac re sententia, cujus verba (ut opi- nor) meministi. A. Memini: sed (ut ad rem) quæ fuit paræ occasio, ut ante discesserit quam instituerat? B. Quidam Lugdunenses, quibus cum ad mercatum huc venerat. H. Aderasne quum profectus est? B. Præstolabor illum in diversorio. A. Unde scieras mu- rasse consilium de profectioe? B. Eram in pran- dio quum inter ipsos convenerant ut expeditis quibus- dam reliquis in urbe negotiis, equos sub horam se- cundam conscenderent. A. Quod superest, satisne ex animi sententia rem suam fecit? B. Ita foelici- ter, ut me ob eam rem ad divinas laudes vehementer hortatus fuerit. A. Tu nunc igitur (opinor) bene nummatus redis. B. Mene rides? A. Cur ego id fa- cerem? B. Pro tua libidine. A. Quasi vero animi gratia solem irritare cæteros. B. Atqui id putabam. A. Longe aberrabas. Nam aliud est joculari, aliud ir- ridere. Alterum caret vitio, estque inter amicos sa- ris frequens: alterum est vitiosum atque odio dig- num, utpote quod ex contemptu fere proficiscitur. B. Ignosce igitur mihi. A. Non gravis est culpa. Sed dic, rogo. Nihil tibi pecuniæ dedit pater? B. Ne petivi quidem. A. Tamen sponte dedit. B. Ali- quantum. A. Quantum igitur? B. Perpusillum. A. Dic lodes B. Cur tam avide inquiris? A. Ut amicorum more tibi gratuler. B. Nihil est gratula- tione dignum. A. Fatere tandem quid sit? B. Soli

asses

affes quinque. A. Hui tantillum! O stulte qui non
 petieris duos aut tres decussiles argenteas. B. Non
 ausus sum. A. Quid verebare. B. Ut plane denega-
 ret, atque agre ferret quod peterem. A. Nunquam
 id fecisset, modo petendi causam addidisses. B. Credo
 equidem? sed quid causæ attulisses? A. Rogas?
 Nonne sunt res sexcentæ, quibus indiget usus scho-
 lasticus? B. Multæ sunt, fateor. A. Tu vero adeo-
 ne abundas rebus omnibus, ut tibi desit nihil? B.
 Imo, desunt plurima, sed quibus facile caream, præ-
 terea satis novit pater quæ mihi opus sunt studiorum
 causa, tum ad victum, cultumq; corporis. A. No-
 vit quidem: sed alia multa sunt illi & curanda & co-
 gitanda. B. Credo esse illi præcipuam liberorum
 curam. A. Sed nimis ab eo remotus es. B. Sine
 me prevenire quæ volo. A. Age, sino. B. Novit
 etiam pater me nondum esse idoneum ad recte
 tractandum pecuniam. A. Cur non? An tu ad eam-
 rem non satis ætatis habes, atque prudentiæ? B. Istinc
 absum longissime. Itaque pater dedit præceptori im-
 mandatis, ut omnia mihi suppeditet ad usus vitæ, stu-
 diorumque necessarios, ad quam rem præbet illi
 quantum satis est pecuniæ. A. Esto. B. Ergo si
 quid à patre peterem, me statim ad præceptorem re-
 mitteret: fortassis etiam irasceretur, & me graviter
 objurgaret. A. Facile est objurgationem pati, modo
 ne sequantur verbera. B. Facile est credo sed ius
 duntaxat quos neque pudor movet, neque ulla paren-
 tum reverentia. Ego autem ipsa verbera serie ma-
 lim, quam patris irati objurgationem. Ex quo fit,
 ut sedulo caveam, nequid illi præbeam causæ ad iras-
 cendum. Id enim sub quinto præcepto divinæ legis
 continetur. A. Facis ut pium decet adolescentem.
 B. Ejus rei laus non mihi, sed soli Deo tribuenda est.
 A. Nempe à quo profisciscitur quicquid nobis inest
 boni. B. Faxit ille, ut quæ bona inspirat nobis, ea
 sequamur animo promptissimo. Sed ut ad te redeam,
 serione reprehendebas quod nullam pecuniam à patre
 rogassem? A. An ego te vellem ad fallendum pa-
 trem inducere? B. Mihi quidem non fit verisimile,
 me tamen ipsum fefellisti. A. Quomodo? B. Quia
 serio loqui videbaris, adeo agre vultum verbis ipse

accommodabas. A. Sed quid senses de hac nostra confabulatione? B. Argumentum satis aptum dedisti nobis in hoc otio nostro vespertino. A. Et quid habuit sermo noster quod reprehendisset observator, si forte (ut solet) nos observasset ex insidiis. B. Nihil ut opinor. A. Profecto verum est quod saepe nobis praeceptor inculcat. B. Quid illud est? A. Latinae linguae copiam & facultatem comparari his potissimum rebus, saepe scribendo, confabulando, legendis auctoribus, Anglica Latine, aut Latina Anglice convertendo. B. Ergo his diebus diligenter nos exerceamus adjutore Domino Deo, in cuius mansuta sunt studia nostra omnia. A. Idem taxit, ut ejus erga nos beneficia vero cultu, dignisque laudibus perpetuo celebremus.

B. *Hoc opus, hoc studium: parvi properemus & ampli,
Hae sunt votorum summa suprema precor.*

A. Sed audi horologium. B. Nos opportune admet: iteque desistamus: Alioqui Solis occasus nos hic opprimit.

Honoratus, Vivianus, Fratensis, Pædagogus. 39.

Quod caret alternâ requie durabile non est.

Hac rep'ra vi es, fessaq; membra novat. Ovid.

V. Nec me offenderit lusus in pueris; est & hoc alacritatis signum *Quintilianus*. F. Nulla res est, qua perferre possit continuū laborem, *Quintilianus*. P. Video quorsum spectant ista, nimirum ut vos ambulatum ducam: sed eandem cantilenam semper tere recantatis, ut solent vestrae viculae. H. Quid ergo vis dicimus, praeceptor? P. Dicite posthac suam quisque sententiam ex novo Testamento. V. Eugene: nihil erit nobis facilius: habemus enim in promptu multam earum copiam. Vis ergo praeceptor ut jam nunc incipimus. P. Sane velim, quando (ut ais) tanta est vobis copia. V. Quis incipiet? P. Tu Honorate, vis honoris tuae causa hujus rei specimen edere? H. Id ego libenter faciam: sed Dei honoris causa. T. Laudo istud verbum: Divinus enim honos & gloria omnibus in rebus est preterenda. Eia, incipe, siquid habes. H. Nisi abundaverit justitia vestra, plus quam scribarum

& pharisaorum, non potestis ingredi in regnum coelorum, *Math. quinto capite.* V. Deposito mendacio, loquimini veritatem quisque proximo suo. *Ad Ephesios, capite quarto.* P. Filii, obedite parentibus in omnibus hoc enim placet Domino. *Ad Colossenses tertio.* P. Euge bonum specimen, videte ut progressus respondeat: hoc est ut pergatis in posterum diligenter. H. Qui nobis principium dedit, dabit idem successus prosperos, P. Ita sperandum est, Patate vos, ut prodire maturemus. H. Mox aderimus paratissime, P. Sumite suum quisque pallium, ut prodeatis honestius. Sed heus pueri. F. Quid ais, praeceptor? P. Videte ut Isalms etiam adferatis, alicubi in umbra cantabimus. F. Ita fiet deambulatio nostra jucundior.

Unchetus. Marcellus.

39

Fuistine hodie in gymnasio? M. Ubi ergo fuisset? Tu vero quid agebas? U. Eram domi occupatus. M. Evenit praeter morem tuum soles enim abesse rarius. U. Quam possum rarissime: quid autem actum est? M. Nihil prorsus. U. Ergone remissionem habemus? M. Certo. U. Quamobrem? M. Propter mercatum hodiernum. U. Quis dedit? M. Ludimagister permisu tamen Rectoris. U. Quid concessit? M. Vacationem ab omni munere scholastico. U. An in totum diem? M. A mane, ad occasum usque Solis: tametsi diligenter & multis quidem verbis admonuit, ut in otio de negotio cogitarem ne cras in ludum veniremus imparati. U. Quid igitur nos? hocce abutemur otio? M. Id vero artem nostram decet minime. U. Tu ergo quid parastacere? M. Me recipere in musaeum nisi forte tibi magis placet ut sesquihoram aliquo prodeamus ambulatum. U. Egone recusarem? imo nihil est quod nunc magis velim. Nam & nos interea tractabimus aliquem sermonem literarum, & simul corpus exercebimus. M. Eamus igitur extra muros. U. Quonam? M. Usque ad ripam lacus. U. Valde istud mihi arridet: sed tu (si placet) me expectabis. M. Quamdiu? U. Tantisper dum crepidas eo mutatum calceis. M. Ubi vis expectari? U. Ad portam.

LIBER QUARTUS.

U. Nam. M. At vide ne me fallas. U. Non
amicum fallerem, quum sciam etiam inimicum
indam esse fidem. M. Abi festina, ego dum te
prior, aliquid interim legam. U. Salve Marcelle,
M. Quis iste Saluator? U. Ecce redii M. Eho
cito? Mihi videris volasse. U. Nimirum, af-
fectus ipse pedibus alas addidit. M. Eamus nunc du-
cente Deo. U. Solus Deus est qui suos ducit & re-
ducit. M. Maturemus, satis longe hinc lacus abest.
U. Tanto melius prandebimus: perge.

F I N I S.
